

Începuturile organizării creditului românesc transilvănean se plasează în a doua jumătate a sec. XIX când, după instaurarea regimului dualist austro-ungar (1867) s-a manifestat tendința de îngrădire a dezvoltării industriale a Ungariei și Transilvaniei și transformarea lor în anexe agricole ale Imperiului. Burghezia românească, pentru care ocuparea funcțiilor politice era îngreunată de regimul dualist, s-a orientat spre sectoarele economice și profesiunile libere¹. Conștientă de importanța dezvoltării economice a românilor ardeleni, ca bază a dezvoltării lor generale, inclusiv a celei intelectuale precum și a luptei pentru păstrarea naționalității, burghezia românească s-a îndreptat spre activitatea bancară care putea oferi baza materială pentru împlinirea idealurilor românești. "Întocmindu-și politica de bancă astfel încât să ajungă cât mai curând la idealul către care trebuie să tindă orice institut de credit și economii românesc, adică să mijlocească creditul în condițiile cele mai avantajoase pentru popor, creditul ușor și ieftin"², băncile românești vor constitui principala sursă de susținere, a țărănimii ardeleni în special, dat fiind cuantumul dobânzilor percepute de cămătări care se încadra între 50% - 100% din valoarea împrumutului acordat³. Chiar dacă legile agrare de la sfârșitul sec. XIX (1871, 1873, 1880, 1896) și începutul sec. XX (în special cea din 1917 care interzicea cumpărarea pământului de către români⁴) au încercat îngrădirea dezvoltării lor economice, prin intermediul institutelor de credit s-a făcut posibilă trecerea în proprietatea țăranilor ardeleni a unei părți a terenurilor agricole, pășunilor și pădurilor.

Primul institut de credit românesc din Ardeal a fost Societatea de păstrare și împrumut din Rășinari, înființată de Visarion Roman în 1868, dar ea dispunea de capitaluri mici, iar circulația lor în agricultură era înceată, urmărindu-se nu atât profitul cât ajutorarea reciprocă, iar prima bancă s-a constituit în 1871 la Sibiu – Banca Albina - cu un capital social de 300.000 florini (3000 de acțiuni cu valoarea nominală de 100 florini bucata). Un rol deosebit l-a avut familia Mocioni care a subscris toate acțiunile rămase necumpărate pentru ca banca să-și poată începe activitatea la termenul stabilit⁵. Înființarea institutelor românești de credit din Transilvania a fost devansată de înființarea institutelor similare ale altor naționalități. În 1835 lua ființă, la Brașov, Casa generală de economii a sașilor, iar în 1840 la Arad se inaugura prima bancă maghiară⁶. Cu toate acestea, dezvoltarea creditului românesc cunoaște o evoluție rapidă. Astfel, în 1887 existau 18 bănci românești, în 1893 numărul lor se ridica la 41, în 1904 la 102 iar în 1920 la 141, comitatul Hunedoara plasându-se pe locul 3 cu 14 institute de credit, după Făgăraș cu 21, Sibiu și Caraș-Severin cu câte 20 (nu sunt incluse aici cooperativele de credit)⁷.

Istoricul creditului românesc din Transilvania a făcut obiectul a numeroase cercetări, exhaustive sau nu⁸. Aceste lucrări însă nu acordă o atenție specială creditului hunedorean, amintindu-l, sporadic, în cadrul general al creditului românesc ardelean, și aceasta numai cu referire la băncile cele mai puternice (Ardeleana-Orăștie, Corvinean-Hunedoara și Grănițerul-Dobra). Dar între anii 1885 - 1948 în comitatul (și

¹ B. Surdu, Aspecte privind rolul băncilor în consolidarea burgheziei românești din Transilvania, până la primul război mondial, în Anuarul Institutului de Istorie, V, Cluj, 1962, p. 179-202.

² I. Lupaș, Misiunea culturală a băncilor românești, în Transilvania, XLV, nr. 1/1914, p. 25-28.

³ B. Surdu, op. cit. p. 182.

⁴ V. Dobrescu, Ideea făuririi vieții economice naționale proprii a românilor din Transilvania, în epoca dualismului austro-ungar (1867-1918), în Apulum, XVIII, Alba Iulia, 1980, p. 421-430.

⁵ B. Surdu, op. cit. p. 184. Pentru istoricul Băncii Albina vezi M. Drecin, Banca Albina din Sibiu. Instituție națională a românilor transilvăneni (1871-1918), Cluj-Napoca, 1982, p. 232.

⁶ I. Enescu, I. Enescu, Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul din punct de vedere agricol, cultural și economic, București, 1920, p. 199.

⁷ Idem, p. 202.

⁸ Amintim doar câteva dintre aceste lucrări: Nicolae N. Petra, Băncile românești din Ardeal și Banat, Sibiu, 1936; I. Lupaș, op. cit.; Ion I. Lăpedatu, Finanțele private în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureșul între 1918-1928, vol. I, II, București, 1929; Idem, Ardeleana, institut de credit și economii, 1885-1910, Sibiu, 1920; Ion Mihailescu, Exponat privitor la unele principii conducătoare ce ar fi să prezideze statului și politica de bancă a institutului Albina, Orăștie, 1915; Mihail Pușcanu, Creditul financiar în părțile românești din fosta Ungarie, București, 1920; E. Rusiecki, Județul Hunedoara. Monografie, Deva, 1927; Statistica societăților pe acțiuni din România în anul 1933, București, 1934; Dintre lucrările mai noi: B. Surdu, op. cit.; M. Drecin, op. cit. E. Deutsch, N. N. Constantinescu, A. Negrea, A. Negucioiu, Unele aspecte ale dominației capitalului financiar în Transilvania în primele decenii ale sec. XX, în Destrămarea monarhiei austro-ungare (1900-1918), București, 1964, p. 217-230; Pompei Belciug, Vasile Dobrescu, Contribuții teoretice și praxiologice ale economistului Vasile C. Osvald la evoluția structurilor social-agrare din Transilvania, în Marisia, IX, Tg. Mureș, 1979, p. 321-329 și, în fine, dar nu pe ultimul loc, lucrările semnate de V. Dobrescu: Ideea făuririi... (op. cit)... : Aspecte privind activitatea băncilor românești din Transilvania în domeniul agrar până la 1918, în Apulum XVIII, Alba Iulia, 1979, p. 577-589; Rolul băncilor românești din Transilvania în domeniul agrar (1872-1918), II, în Marisia, XI-XII, Tg. Mureș, 1981-1982, p. 235-278.

apoi județul) Hunedoara au funcționat 53 de institute de credit, mari și mici, cu o existență mai îndelungată sau mai scurtă, cu rezultate mai importante sau mai modeste pe tărâmul creditului românesc (anexa III). Acesta este motivul care ne-a determinat a încerca prezentarea tuturor institutelor românești de credit din acest comitat, așa cum le-am găsit consemnate fie în fondurile arvistice proprii (Corvineana-Hunedoara, Ardeleana-Orăștie, Grănițerul-Dobra, Progresul-IIia), fie în fonduri neconstituite pe bănci (Arhiva Camerei de Comerț și Industrie, a Tribunalului hunedorene), fie în documente care menționează relațiile pe care le-au avut cu băncile mai importante din comitat și din Transilvania, or în literatura de specialitate sau presa vremii (Revista Orăștiei, Revista Economică etc.). Există situații când aceste mențiuni sunt lacunare, dar simpla menționare a unor bănci, oricât de insignifiantă ar fi informația transmisă (organizarea unor concursuri pentru ocuparea de posturi, anunțuri matrimoniale sau mortuare, reînscirarea firmei în Registrul Camerei de Comerț și Industrie etc.) ne dă certitudinea asupra existenței acestor institute de credit, chiar dacă, pentru unele, nu cunoaștem anul înființării, valoarea capitalului social sau a părților fundamentale la pomire, activitățile specific bancare și, cu atât mai puțin, bilanțurile anuale.

Institutele de credit hunedorene au efectuat pe parcursul existenței lor diverse operațiuni bancare, dar au existat și deosebiri între ele (nu toate au practicat și comerț prin magazine proprii, nu toate au cumpărat, parcelat și revândut suprafețe de teren de diferite tipuri etc.). Porneau la înființare cu un fond social (sau statutar) variind în funcție de puterea economică ce se preconiza a o avea banca, cel mai mare fiind de 75000 florini la Ardeleana, urmată de Grănițerul și Progresul cu câte 60000 florini, Agricola-Hunedoara, Dacia-Orăștie, Indusatria-Deva și Orientul-Dobra cu câte 50000 florini fiecare, iar cel mai mic de 2400 coroane a Însotirii de credit – Almaș Săliște (anexa I). Trebuie ținut cont de modificarea monedei de referință: 1 florin = 2 coroane = 1 leu; până în 1899 se utilizează florinul, între 1900 – 1919 coroana iar din 1920 leul. Orice comparație trebuie făcută ținându-se cont de aceste modificări (ex.: cele 120.000 coroane ale Băncii Progresul – IIia sunt echivalente cu 60.000 florini, deci banca este plasată pe locul doi, după Ardeleana).

Fondul social a crescut pe parcursul existenței băncilor prin hotărâri ale Consiliului de administrație și cu modificarea corespunzătoare a Statutelor. Capitalul social se realiza prin emiterea și vânzarea de acțiuni nominative fapt care asigura păstrarea caracterului național românesc al băncii⁹, direcțiunea rezervându-și dreptul de a selecta din listele cuprinzând pe toți cei care doreau să cumpere acțiuni. Alegerea se oprea în primul rând asupra subscrienților români (celor respinși restituindu-li-se suma depusă, ca avans, la înscriere). Numai când nu se puteau vinde românilor toate acțiunile dintr-o emisiune, ele puteau fi cumpărate de doritorii de alte naționalități.

În bilanțurile tuturor băncilor sunt prevăzute fonduri de rezervă, constituite dintr-o cota-parte din profitul anual realizat, pentru acoperirea eventualelor pierderi care puteau surveni din diverse motive (debitori rău platnici, investiții neperformante etc.). O parte din aceste fonduri vor fi folosite pentru acoperirea pagubelor suferite de bănci prin aplicarea Legii conversiunii datoriilor agricole din 7 aprilie 1934. În anul 1914 institutele românești de credit hunedorene aveau fonduri de rezervă care reprezentau 43% din valoarea capitalului și 6% din întregul bilanț. Comparând-o cu Albina-Sibiu, cea mai puternică bancă românească din Transilvania, care la un capital social de 6.000.000 coroane avea un fond de rezervă de 1.660.000 coroane (cca. 27%) Banca Ardeleana avea constituit, la un capital social¹⁰ de 1.000.000 coroane, un fond de rezervă de 646.000 coroane (64,6%). Este, deci, spunem noi, mai prevăzătoare, mai cu grijă față de banii deponenților săi.

Există și un fond de pensii constituit tot prin alimentare anuală ca și fondul de rezervă, din care se asigurau pensiile foștilor angajați ai băncii. Aceste fonduri apar în bilanțuri, de regulă, individualizate, dar sunt și cazuri când ele nu sunt prezentate distinct, sau, apărând și alte fonduri, noi, sunt cuprinse sub formula "diverse fonduri". Valoarea lor depinde de mărimea capitalului social, crescând odată cu acesta și în raport direct proporțional cu el. Ca și cel dintâi, și fondurile speciale cele mai mari se regăsesc în bilanțurile Băncii Ardeleana (anexa IV).

Principalele operațiuni bancare în relația cu publicul îl constituie depunerile spre fructificare și împrumuturile. Depunerile se făceau, în general, pe termen lung, din ele acordându-se împrumuturile, iar o parte erau investite de bănci. Au cea mai mare pondere în pasiv¹¹ (vezi Glosarul) fără însă a depăși 50%

⁹ Costin C. Kirilă, Sistemul bănesc al leului și precursorii lui, vol. II, București, 1967, p. 151.

¹⁰ N. N. Petra op. cit., p. 62-63.

¹¹ Idem, p. 64.

din acesta. Împrumuturile se acordau la cerere fiind rambursabile în rate (lunare sau anuale) și nu trebuie confundate cu ajutoarele acordate de bănci, din profitul realizat, pentru scopuri culturale și filantropice și de care ne vom ocupa la momentul potrivit. Împrumuturile se acordau fie pe cambii¹², fie prin ipotecarea unor bunuri (care trebuiau să aibă cel puțin valoarea împrumutului contractat), fie cu giranți (care în documentele timpului apar uneori sub denumirea de caventați). Dobânzile percepute erau moderate. Nu putem stabili criteriul de fixare al acestora, dar băncile care cunoșteau principiul conform căruia limita superioară a dobânzii este determinată de utilizarea marginală a capitalului, adică de cea mai redusă rentabilitate a activității productive iar limita inferioară este localizată la nivelul celei corespunzătoare utilizării capitalului propriu sau în funcție de posibilitatea recuperării ei prin costuri¹³, au cunoscut o creștere permanentă a activității lor pe o perioadă îndelungată de timp. Pentru acordarea de împrumuturi unele bănci cereau recomandarea unor "bărbați de încredere"¹⁴.

Cu foarte mici excepții depunerile întrec cu mult valoarea capitalului social, între ele nefiind nici un fel de condiționare reciprocă. Dar putem afirma cu certitudine că, pentru toate institutele de profil, credibilitatea de care se bucurau în rândul publicului este direct proporțională cu valoarea depunerilor. Spre exemplu: în 1909 Banca Ardeleana, având fond social de 1.000.000 coroane, înregistrează depuneri care se ridică la 2.955.880 coroane (anexa IV); în 1932 Banca Corvineana, la un capital social de 6.000.000 lei are depuneri de 12.448.587 lei (anexa VII); în 1910 Banca Geogiana – Geoagiu, la un capital social de 80.000 coroane are depuneri de 220.992 coroane (anexa XII), în timp ce, în 1912, Banca Progresul - Ilia, la un capital social de 120.000 coroane are depuneri de numai 93.705 coroane (anexa XX). Am dat aceste câteva exemple alese aleatoriu pentru susținerea afirmației de mai sus.

În ceea ce privește capitolul împrumuturilor acordate de bănci, indiferent de natura lor, ele se făceau numai după discutarea prealabilă în Consiliul de conducere (administrație) al băncilor a tuturor cererilor depuse în acest scop. Împrumuturile depășesc, ca valoare, cuantumul capitalului social dar nu am întâlnit cazuri de nerambursare a unor sume importante. Dealtfel, în practica bancară se apela uneori la procese împotriva debitorilor rău platnici și la executarea silită asupra bunurilor ipotocate.

În activitatea băncilor ardelen - deci și hunedorene - au existat perioade în care prin măsurile legislative adoptate, sau prin neadoptarea unor care se cereau ca o necesitate stringentă, s-a adus atingere integrității lor economice. În anii 1918 -1920, din cauza unei neînțelegeri corecte a situației nou crete după Marea Unire și orientării defectuase a activității Consiliului Dirigent, care a avut în centrul atenției numai unele din problemele economice, neglijându-se "românizarea întreprinderilor străine din Ardeal", activitatea bancară a fost influențată negativ¹⁵. Devalorizarea leului face ca progresul realizat în cifre absolute să fie relativ. Totuși băncile își continuă activitatea: apar unele noi, dispar unele din cele existente. Se înregistrează o degradare în sistemul de dobânzi la împrumuturi, care cresc nejustificat. Dar "atunci când băncile făceau cămătărie și profitul lor nu era în măsură cu bunul simț, își pregăteau singure căderea" – concluzionează Nicolae N. Petra în documentata sa lucrare¹⁶. O nouă încercare o au de trecut băncile - cele puternice , cu avere imobilă constituită de-a lungul existenței lor - care vor fi afectate, în măsură mai mare sau mai mică, de aplicarea Legii de reformă agrară din 1921 care prevede și exproprierea unor terenuri agricole, păduri, pășuni etc. Vom prezenta pe parcursul acestei lucrări modul în care băncile hunedorene au fost afectate de exproprieri (Ardeleana, Corvineana, Grănițerul etc.).

Stabilizarea monetară din 1929 nu afectează institutele de credit dar, după ce izbucnește marea criză economică mondială se va înregistra căderea unor bănci mari (Marmorosch Bank, Bekovitz, Banca Generală a Țării Românești și Banca Franco-Română) din vechiul regat, pentru ca, la finele anului 1930 să aibă loc primele falimente ale unor bănci din Ardeal¹⁷.

Neîndoios însă cea mai grea lovitură o primește sistemul financiar - bancar prin aplicarea Legii conversiunii datoriilor agricole și urbane. Au existat mai multe proiecte de legi a asanării, fapt care demonstrează situația economică a țărânimii ajunsă în imposibilitatea de a-și achita împrumuturile contractate la bănci. Proiectele de legi precum și legea din 7 aprilie 1934, cea din urmă și cea mai

¹² Cambie, vezi Glosarul.

¹³ Ilie Marinescu, Prețul, moneda, creditul și dobânda, București, 1987, p. 125.

¹⁴ Am întâlnit această formă în practica Băncii Corvineana. Vezi Rodica Andruș, Banca Corvineana, în Revista Corviniana – Hunedoara (sub tipar).

¹⁵ N. N. Petra, op. cit., p. 113-118. Explică pe larg politica financiară nu îndeajuns de bine pusă la punct a Consiliului Dirigent.

¹⁶ Idem, p. 123.

¹⁷ Idem, p. 128-130.

drastică, au făcut obiectul unui studiu amplu¹⁸, deci nu insistăm asupra lor. Trebuie însă subliniat în acest context, pentru a înțelege impactul aplicării legii conversiunii, câteva aspecte majore. În bilanțurile băncilor ardelen creditele pentru agricultură însumau, în 1914, cca. 85% din totalul plasamentelor¹⁹, iar "iertarea", sub o formă sau alta, integral sau parțial a unor datorii din această categorie afectează profund institutele de credit, cu atât mai mult cu cât statul, deși se angajează să aloce 200.000.000 lei anual pentru acoperirea parțială a pierderilor suferite de bănci, prevederea se referea numai la institutele de credit membre ale Uniunii Bancare Solidaritatea²⁰. Aceasta face ca în bilanțul multor institute hunedorene de profil să se evidențieze capitolul "pierderi din conversiune", chiar și la bănci membre ale Solidarității (vom reveni la ele pe măsura prezentării băncilor). Fapt cert este că multe bănci au folosit pentru acoperirea - chiar dacă nu integrală - a pierderilor, nu numai fondurile de rezervă și cele pentru creanțe dubioase ci, în unele cazuri, și fondurile pentru pensii, or au desființat filiale, au vândut bunuri proprii²¹ etc. Nu putem să nu amintim aprecierea făcută de Nicolae N. Petra: "Băncile ajunseră în 1933 (după Legea asanării din 1932 n.n.) în situația la care erau în 1914. După pierderile avute din cauza războiului le-a trebuit 10 ani ca să se refacă și în momentul în care ajunseră la o dezvoltare normală, deși nu suficientă, o nouă lovitură le-a dus cu 30 de ani înapoi. Pentru această situație e de vină ... conversiunea ... care a distrus aproape complet băncile noastre"²². În 1935 se aprecia că prin Legea conversiunii din 1934 băncile românești ardelen au pierdut (într-un singur an!) 2.020.000.000 lei din totalul capitalului social de 5.340.000.000 lei²³.

În studiul nostru nu vom insista asupra tuturor aspectelor activității băncilor românești hunedorene, ele putând fi lesne urmărite în anexele care însoțesc textul, chiar dacă nu dispunem de bilanțuri complete pentru toate băncile și pentru toată perioada activității lor. Nu intenționăm să prezentăm detaliat istoricul nici unaia dintre institutele de credit hunedorene, neputând face aceasta din lipsa unei documentații exhaustive. Singura bancă pentru care am putut studia aproape în totalitate arhiva proprie este Banca Corvineana din Hunedoara, al cărui istoric face obiectul unui alt studiu²⁴. Nici chiar dacă am dispune de bilanțurile complete și pentru alte bănci nu am putea face un istoric detaliat al acestora în lipsa proceselor verbale ale adunărilor generale ale acționarilor sau ale Consiliilor de administrație, sau a altor informații care să facă posibil acest lucru (ex. Banca Crișana - Brad). Vom prezenta deci informațiile de care dispunem, pe institute de credit, în ordine alfabetică (am lăsat la final pe cele de tip cooperatist), indicând pentru fiecare sursa documentară. Pentru a ușura regăsirea informațiilor cuprinse în bilanțurile anuale de care dispunem, pe bănci, indiferent de cuantumul acestora, am întocmit o anexă pentru fiecare bancă - indiferent dacă a fost societate pe acțiuni (se va indica prin "SA"), bănci populare sau de tip cooperatist. Pentru început anexele prezintă institutele hunedorene după anul înființării lor - pentru cele la care dispunem de o informație certă în acest sens (anexa I), iar cele pentru care nu dispunem de această informație sunt cuprinse în anexa II. În fine, am întocmit un centralizator pe localități (anexa III) care să permită stabilirea rapidă a institutelor de credit existente într-o anumită localitate. Bilanțurile cuprinse în anexele IV - XXV prezintă situația pe institute (la fiecare din acestea indicându-se anexa care îi corespunde) și sursa documentară din care am preluat informațiile, pentru fiecare în parte.

Menționăm că nu am efectuat modernizarea termenilor financiari, păstrând forma din document. Pentru ușurarea urmăririi acestora am întocmit un GLOSAR, plasat înaintea anexelor, imediat după text. În bilanțurile în care totalul capitolului pasive nu este identic cu activele, diferența se datorează faptului că, din motive care ne scapă, în totalul pasivului nu este cuprins profitul realizat în anul raportat.

BANCA ARDELEANA, S. A. (Societate pe acțiuni), Orăștie (anexa IV).

Pentru anii 1886 - 1910 bilanțurile complete sunt publicate în: Ion I. Lapedatu, *Ardeleana. Institutul de credit și economii 1885 - 1910*, Sibiu, 1920, anexa. Nu le vom relua limitându-ne la datele pe care le avem pentru anii de după 1910.

Prima informație despre această bancă apare în Revista Orăștiei care anunță, în 1895, a 10-a adunare generală a băncii care avea la acea dată un capital social de 100.000 florini și un fond de rezervă

¹⁸ D. Șandru, *Creditul agricol în România 1918 - 1944*, București, 1985; vezi și N. N. Petra, op. cit. p. 132-135.

¹⁹ V. Dobrescu, *Rolul băncilor*. . . II, p. 235-278.

²⁰ Legea pentru asanarea datoriilor agricole, publicată în *Monitorul Oficial*, nr. 93/19 aprilie 1932.

²¹ D. Șandru, loc. cit.

²² N. N. Petra, op. cit., lp. 141.

²³ Ajutorarea băncilor ardelen, în *Revista Economică*, XXX, nr. 14/1935, p. 1.

²⁴ Rodica Andruș, loc. cit.

de 65.000 florini, fiind dată și adresa sediului: Piața Mare nr. 2-4, "în casele proprii". Sunt făcute publice dobânzile la depuneri: 5% pentru deponenți particulari și 5,5% pentru biserică, școli, corporațiuni culturale "ori alt scop de binefacere"²⁵.

Ideea înființării unei bănci la Orăștie este mult mai veche, dar ea se materializează abia la consfătuirea din 22 martie 1885, inițiativa aparținând av. Samuil Pop și av. Ioan Mihiu, care spunea "Nu vom face nici un pas serios spre civilizațiune dacă nu ne vom pune înainte de toate un fundament solid la progresul economic". Banca avea la pomină un capital social de 40.000 florini (N. N. Petra dă 75.000 florini) în 800 acțiuni a 50 florini bucata, urmărindu-se asigurarea caracterului său național prin selectarea acționarilor dintre români²⁶, politică întâlnită și la alte bănci hunedorene. Primul președinte a fost Samuil Pop, director fiind dr. Ioan Mihiu, casier Ioan Mihai iar contabil Aurel Popovici Barcianu. Capitalul social a cunoscut o creștere constantă, ajungând la 1.000.000 coroane în 1914²⁷ și la 21.000.000 lei în 1941²⁸. Creșterea se efectua, la toate băncile, prin noi emisiuni de acțiuni care erau puse în vânzare și care, de regulă, se vindeau foarte repede.

Sediul inițial al băncii se afla în clădirea aparținând lui Adolf Zeitler. La puțin timp Ardeleana inițiază constituirea unui "fond pentru zidire", pentru a-și asigura un sediu propriu. În 1897 în acest fond se găseau 11.090 florini²⁹. Clădirea a fost ridicată în str. Târgului, având la bază proiectul arhitectului Franz Saley din Sibiu. Mai mare decât proiectul inițial o parte a clădirii a fost destinată înființării Hotelului Central, proprietate a băncii³⁰. Din veniturile realizate pe parcursul activității sale banca cumpără în 1890 casa lui Johann Orlet în Piața Mare ("din piață") cu 17.000 florini, în 1893 pe cea a lui Friederich Wieser din str. Târgului (unde se va ridica Hotelul Central) care va fi dat în arendă în 1899, lui Johann Melitska³¹. În 1910 se hotăra construirea, la acest hotel, a unei noi săli, destinată funcționării Casei Naționale (sală de reprezentatii și sediu al Reuniunilor din Orăștie)³². În fondul destinat bunei funcționări a acesteia, în 1917 se găsea suma de 63.502 coroane³³. Achiziționarea constantă de noi imobile face ca averea băncii, din această sursă, să cunoască o creștere evidentă. Dacă în 1932 valoarea imobilelor proprii era 4.719.523 lei ea va ajunge la 9.955.625 lei în 1941³⁴.

Pentru a veni în sprijinul nou înființatului institut de credit, Banca Albina din Sibiu îi acordă imediat un reescont de 10.000 florini (cu dobânda la cursul zilei), ajuns la 30.000 florini în 1886 și 250.000 florini în 1893³⁵. Ardeleana a primit oferte de reescont și de la alte bănci. În 1903 încheie asemenea operațiuni cu Wiener Bank Verein și Magyar átlános hitelbank prin filialele lor din Pesta și Brașov³⁶. În 1941 avea angajat un reescont de 48.625.700 lei din care numai la Banca Națională a României 41.425.700 lei³⁷. Dar, la rândul său, banca orăștiană acordă și ea escont băncilor românești mai mici din comitat³⁸. Mai mult chiar, ea contribuie din fondurile proprii la înființarea băncilor Geogiana din Geoagiu și Șoimul din Uioara de Mureș³⁹.

Ca majoritatea băncilor românești și Ardeleana s-a implicat în procesul de transferare a proprietății de pământ din mâna moșierilor maghiari în cea a țăranilor români, contribuind la formarea

²⁵ Revista Orăștiei, I, nr. 14/1895, p. 4. A fost primul ziar în limba română din comitatul Hunedoara. Pe larg la Rodica Andruș, Periodice hunedorene din colecțiile Muzeului Județean – Deva (1876-1948), în Sargetia, XVIII-XIX, Deva, 1984-1985, p. 403-434.

²⁶ Ioan I. Lăpedatu, op. cit. p. 16. Pentru aprecierea corectă a valorilor cu care opera banca, dăm câteva din prețurile practicate în 1897 consemnate în Revista Orăștiei, I, nr. 14/1895, p. 3: 100 kg. grâu 7 florini și 50 creițari; 100 kg. porumb 6 florini și 40 creițari; 100 kg. cartofi 3 florini.

²⁷ Revista Economică, XVII, nr. 11/1915, p. 122. Până în 1922 patru bănci românești au atins această valoare: Victoria-Arad, Timișana-Timișoara, Bihoreana-Oradea și Ardeleana-Orăștie. Cf. V. Dobrescu, Aspecte... p. 328.

²⁸ Arhiva Națională, Direcția Județeană Hunedoara (în continuare se va cita DJHAN) fond Banca Ardeleana, filiala Dobra, dosar 6 (în continuare:d.). (Nu toate dosarele pe care le-am studiat sunt numerotate Pentru a evita repetarea termenului "nenumerotat", la nota la care nu este indicată pagina din dosar înseamnă, automat, că acesta nu este numerotat).

²⁹ Revista Orăștiei, III, nr. 5/1897, p. 20.

³⁰ I. I. Lăpedatu, op. cit. p. 46-47; Revista Orăștiei, IV, nr. 23/1898, p. 91.

³¹ I. I. Lăpedatu, op. cit., p. 28, 35 și 48.

³² Idem, p. 77.

³³ Revista Economică, XX, nr. 12/1918, p. 152.

³⁴ Statistica... p. 200-206.

³⁵ I. I. Lăpedatu, op. cit. p. 19, 37. Au primit reescont de la Albina din Sibiu și alte bănci hunedorene: Ulpiana (Grădiște-Sarmizegetusa), Hunedoara (Deva), Crișana (Brad), Hațegana (Hațeg), Corvineana (Hunedoara), Hondoleana (Hondol), și Zărândeană (Băița), cu o dobândă de 6% după cum consemnează M. Drecin, op. cit. p. 93.

³⁶ Idem, p. 60.

³⁷ DJHAN, Banca Ardeleana filiala Dobra, d. 6.

³⁸ I. I. Lăpedatu, op. cit. p. 58-60.

³⁹ Idem, p. 75.

clasei de proprietari mijlocii. Încă în 1897 cumpără și parcelează moșia de 55 jugăre a lui Kérékés János din Balomiri pe care o revinde unui număr de 59 de locuitori ai satului; în 1900 repetă operațiunea cu moșia din Almaș, în 1907 parcelează și revinde proprietatea lui M. Schmidt din Bințiști și altele, din Hunedoara, Peștiș și Gelmar⁴⁰ Cedarea unor împrumuturi ipotecare unor bănci care emit înscrisuri funciare (sistem aplicat pentru recuperarea fondurilor blocate în împrumuturi) îi permite chiar, în 1906, să acorde un împrumut substanțial (de peste 200.000 coroane) comunelor bănațene Bortinești și Rădmănești pentru cumpărarea unor mari proprietăți de pământ⁴¹.

Nu vom insista asupra tuturor operațiunilor efectuate de Banca Ardeleana, cea mai mare din comitat și una dintre cele mai mari din Transilvania, ele fiind caracteristice tuturor băncilor. Ne vom opri însă asupra ajutorului material oferit de ea în scopuri culturale și filantropice. Încă în 1888 crează "fondul Ardeleana" pe seama bisericii greco-ortodoxe din Orăștie, din care, la rîndul ei, aceasta susține școala românească. "Susținând școala, Ardeleana a susținut cel mai însemnat factor de cultură pe seama poporului român"⁴². În anul 1897 banca alocă pentru scopuri cultural-filantropice următoarele sume:

- Fondului protopopesc greco-ortodox Orăștie	200	florini
- Fondului protopopesc greco-catolic Orăștie	200	"
- Reuniunii agricole române din Orăștie și jur	250	"
- Reuniunii de industriași Orăștie	250	"
- Societății "Petru Maior" din Pesta	50	"
- Școlii din Orăștioara	50	"
- Școlii din Pișchinți (Simeria Veche n. n.)	50	"
- Școlii din Vaidei	50	"
- Școlii din Tămășasa	50	"
Total:	1150	fl. ⁴³ .

Totodată acordă 1200 fl. bisericii române-ortodoxe din Orăștie (reprezentând 1/2 din dobânzile pentru fondul de rezervă) și constituie, cu 500 fl., un fond special pentru fiul minor al contabilului decedat al băncii, Nicolae Vilt, care poate fi ridicat de acesta la împlinirea vârstei de 18 ani, dar a cărui dobândă poate fi retrasă periodic de mama minorului⁴⁴. În memoria unui alt fost angajat, Iosif Orbonaș, în 1903 acordă 100 coroane pentru masa studenților români de la Gimnaziul român din Brașov. Se îngrijește și de susținerea tinerilor care se orientează spre meserii, acordând burse (800 coroane) pentru "tineri industriași și agronomi"⁴⁵. Pentru a înțelege amploarea acestei activități este suficient să amintim că în primii 25 de ani de activitate banca orăștiană a instituit 11 fonduri speciale în acest scop: fondul copiilor săraci de școală, al corului, al celor două protopopiate, al Casinei Române din Orăștie, al Reuniunii economice din localitate, al Casei Naționale, fondul pentru ajutorarea școlilor române, al bisericilor române, cel pentru stipendii (burse n.n.) pentru "economi și industriași", pentru scopuri studențești și, în fine, dar nu pe ultimul loc, fondul pentru diverse ajutoare. În total, în aceste fonduri s-au vărsat, din profitul realizat de bancă, 69.062 coroane⁴⁶.

Pentru eliminarea concurenței între băncile românești ardelenene, acestea au hotărât, pe parcursul mai multor conferințe ale directorilor, înființarea Uniunii Bancare Solidaritatea, printre inițiatori numărându-se și dr. Ioan Mihu directorul Ardelenei, bancă ce s-a numărat printre fondatorii Uniunii. În atribuțiile Solidarității intrau, printre altele, controale periodice la băncile afiliate efectuate de experți contabili, uniformizarea sistemelor de evidență și a terminologiei financiare etc. În 1905 secretar al Solidarității devine Ioan I. Lăpedatu, de la Banca Ardeleana, bancă care figurează și în 1935 printre membrii Uniunii Bancare⁴⁷.

⁴⁰ Idem, p. 45, 53, 72 și 76. După o statistică maghiară banca Ardeleana ar fi parcelat 50 jugăre (cf. V. Dobrescu, Rolul băncilor în cumpărarea și redistribuirea proprietăților mari boierești, III, în Marisia, XIII-XIV, Tg. Mureș, 1983-1984, p. 287-304.

⁴¹ Idem, p. 66-67.

⁴² Idem, p. 111.

⁴³ Revista Orăștiei, III, nr. 10/1897, p. 42.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ I. I. Lăpedatu, op. cit. p. 61-64.

⁴⁶ Idem, p. 107-110.

⁴⁷ M. Drecin, Înființarea Uniunii Bancare Solidaritatea în sistemul bancar românesc din Transilvania (1892-1907), în Anuarul Institutului de Istorie, XX, Cluj - Napoca, 1977, p. 221-238; N. N. Petra, op. cit. p. 205-208.

Buna situație a băncii reiese și dintr-un articol inserat în Revista Economică, oficiosul Solidarității. Comentând noua lege a băncilor din 1935 și obligativitatea dublării capitalului social, se apreciază că Ardeleana se numără printre puținele bănci care o vor putea face⁴⁸. Același lucru - puterea economică - rezultă din simpla enumerare a proprietăților băncii care, în afara Hotelului Central deja amintit, deținea Tipografia Solia Dreptății din Orăștie, era proprietară a clădirii internatului liceului din localitate, a băilor termale carbo-gazoase din Geoagiu precum și a mai multor suprafețe de teren⁴⁹, în mărime variabilă, în mai multe puncte ale comitatului (județului). Aplicarea Legii de reformă agrară din 1921 aduce cu sine, așa cum am arătat, exproprierea unor proprietăți funciare. Nu putem preciza dacă numai cele menționate în continuare au aparținut băncii sau ea a avut și alte terenuri deși arhivele judecătorilor din județ abundă de acte referitoare la exproprieri ale multor institute de credit hunedorene. În 1922 se întocmesc la Judecătoria Ilia Mureșană actele de exproprieri a terenurilor din Visca, Lăpușnic și Panc (în suprafață totală de 300 jugăre și 2295 stânjeni)⁵⁰, în timp ca Judecătoria Geoagiu hotărăște exproprierea terenurilor din Geoagiu de Sus și Geoagiu de Jos (nu se menționează suprafața)⁵¹ iar cea din Orăștie cere Ardelenei să prezinte extrase de carte funciară din toate plasele județului, pentru moșiile din Orăștie, Orăștioara de Sus, Gelmar, Cugir, Mărtinești, Pișchinți, Ludești, Jeledinți, Binținți, cu menționarea numerelor topografice⁵². Simpla enumerare a acestor terenuri, pe care documentele le numesc "moșii" dă măsura bunurile deținute de banca din Orăștie.

Problema cea mai grea cu care s-au confruntat majoritatea institutelor românești de credit - și printre ele și Ardeleana - au fost urmările aplicării Legii conversiunii datoriilor agricole. Urmărind datele cuprinse în bilanțul băncii pe anul 1938 și comparându-l cu al altor bănci, putem trage anumite concluzii. Banca Ardeleana înregistrează creanțe în conversiune (împrumuturi pentru agricultură care intră sub incidența legii din 7 aprilie 1934) în valoare de 29.099.890 lei din care Banca Națională acordă compensații de numai 169.841 lei. În același an Banca Crișana - Brad înregistra la același capitol 4.025.296 lei, Banca Ilia Mureșană - Ilia 2.239.052 lei iar Banca Decebal - Deva (în 1937) evidenția suma de 7.401.795 lei (vezi anexele pentru băncile respective). Pierderile băncii din Orăștie au fost, evident, mult mai ridicate, dovadă a faptului că nu numai că era mai puternică, acordând împrumuturi mai mari ci și că o bună parte a debitorilor săi erau lucrători în agricultură, sau intereseați de aceasta.

Tot în anul 1938 în Consiliul de administrație al Băncii sunt cooptați dr. Victor Șuiaga avocat din Deva, Petru Guia Moțu mare comerciant de cherestea (proprietar, printre altele a imobilului din str. Iulia Maniu, azi sediul R. A. G. C. L. Deva)⁵³, iar în mai 1940 din același Consiliu făceau parte dr. Aurel Vlad, Romul Dobo și dr. Ioan Jantea⁵⁴.

Nu putem încheia prezentarea, chiar succintă, a activității Băncii Ardeleana fără a aminti **filialele** sale (sucursalele). La 1 noiembrie 1906 este inaugurată filiala **Vințul de Jos**, iar în 1907, la cererea Băncii Jiana, filiala **Petroșani**, prin preluarea tuturor afacerilor acesteia, și salvând-o astfel de faliment⁵⁵. Aplică aceeași politică de salvare a băncilor românești aflate în criză când, în 1941, preia afacerile Băncii Cugireana din **Cugir**, înființând o filială⁵⁶. Pe antetul unui act emis de Ardeleana în 1937 se menționează filialele din **Deva**, **Dobra** și **Geoagiu**⁵⁷ pentru ca, în 1939, printre filialele sale să se numere și fosta Bancă Pruna din **Ilia**⁵⁸. Singura pentru care am găsit o parte din arhivă este filiala Dobra. Aceasta s-a constituit în 1935 prin fuziunea cu Ardeleana a Băncii Grănițerul (înființată în 1898). Noua filială este înscrisă în Registrul Camerei de Comerț și Industrie Deva la nr. 35/1935. Avea ca director pe Silviu Dragomir iar din Consiliul de administrație făceau parte: protopopul Morariu (președinte), Adam Leșnican, Petrovici, Nicolae Țigu și dr. Victor Șuiaga jurist⁵⁹. Întreaga activitate a filialei este coordonată de către Ardeleana

⁴⁸ Legea bancară și soarta băncilor românești, în Revista Economică, XXXVII, nr. 15/1935 p. 117-120.

⁴⁹ I. Iliescu, T. Istrate, Orăștie, 750, Deva, 1974, p. 159.

⁵⁰ DJHAN, fond Judecătoria Ilia Mureșană, d. 32/1922.

⁵¹ Idem, fond Judecătoria Geoagiu, d. 13/1922.

⁵² Idem, fond Judecătoria Orăștie, d. 7/1922.

⁵³ Idem, fond Tribunalul Deva, d. 2/1938.

⁵⁴ Idem, d. 5/1940.

⁵⁵ I. I. Lăpedatu, op. cit, p. 67 și 75.

⁵⁶ DJHAN, fond Ardeleana sucursala Dobra, d. 6.

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Ibidem, d. 3/1935; fond Camera de Comerț și Industrie Deva (în continuare se va cita CCI), d. 2/1936, p. 73.

⁵⁹ Ibidem. Dr. Victor Șuiaga avocat în Deva, a participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie 1918. A lăsat posterității remarcabile memorii despre acest eveniment istoric, a căror manuscris se păstrează la Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva. O parte au fost publicate prin grija și străduința prof. dr. Ioachim Lazăr, șeful secției de istorie.

căreia i se trimit toate actele încheiate. Din bilanțul filialei pe 1942 rezultă că la finele anului mai existau creanțe în conversiune de 1.231.261 lei, anul încheindu-se fără profit, dar și fără fond de rezervă (anexa V).

Ultima informație pe care o deținem despre Ardeleana este încheierea Tribunalului Deva din 11 februarie 1942 care confirmă înregistrarea băncii ca firmă socială⁶⁰. Credem a nu greși presupunând că banca și-a încetat activitatea în urma legii naționalizării, din 11 iunie 1948.

BANCA AGRICOLA S. A. Hunedoara (anexa VI)

Înființată în 1902 ca însoțire de credit, este transformată, în 1909, în societate pe acțiuni⁶¹ cu un capital social de 100.000 coroane. La constituirea ei a contribuit și familia românească bănățeană Mocioni care a dat țării fruntași politici de seamă⁶². A fost prima bancă românească hunedoreană care a finanțat "comerțul cu bucate" și a acordat împrumuturi pentru cumpărarea de animale. Ea însăși deținea depozite proprii și făcea comerț cu asemenea produse provenite, în principal, din sistemul aplicat de a primi cereale în gaj pentru împrumuturile acordate producătorilor agricoli⁶³. În 1912 banca are în proprietate trei mori de apă, una cu motor "cu gaze" și 6 depozite de cereale pe raza comitatului Hunedoara⁶⁴. Informațiile publicate în Revista Economică confirmă că la înființare Agricola a pornit cu un capital social de doar 5.000 coroane (ca însoțire de credit) care va crește constant (40.500 în 1906, 100.000 în 1911, 1.000.000 lei în 1932)⁶⁵. Director executiv, la înființare a fost Vasile C. Osvadă, contabil Virgil Comșa, din Consiliul director făcând parte dr. George Dubleşiu (președinte), Ioan Dima, dr. Augustin Drăghici, Nicolae Rimbaș, Feri Smit, Nicolae Macea și George Raiu⁶⁶. După transformarea în societate pe acțiuni, Banca Corvineana din localitate încearcă, fără rezultat, să-l angajeze pe George Dubleşiu⁶⁷. Tot fără urmări rămâne și propunerea lui Ioan Moldovan, expert al Solidarității, care a efectuat un control la ambele bănci, de fuzionare a lor în una singură⁶⁸.

În 1912 Agricola a distribuit, pe credit, 300 vagoane de porumb (în valoare de cca. 500.000 coroane) familiilor românești nevoiaș⁶⁹. O preocupare a băncii a fost și cumpărarea, parcelarea și revinderea unor moșii, așa cum a procedat și Banca Ardeleana. Suprafața parcelată de Agricola se ridică, în primii ani, la 439 jugăre (un jugăr = 0,5775 ha.). Se procedează la cumpărarea pământului, în numele băncii, de către unii particulari. Victor Bontescu din Hațeg, acționar la Agricola și Hațegana, de exemplu, face această operațiune pentru ambele bănci⁷⁰.

Activitatea Agricolei a inclus și acțiuni filantropice, amintind aici doar hotărârea, luată de comun acord cu Banca Corvineana, de a ajuta familiile române rămase fără sprijin material în urma mobilizării, cu o sumă fixă, pe toată durata războiului⁷¹.

În 1918 Revista Economică aprecia elogiativ banca hunedoreană scriind: "Azi a ajuns ca pe terenul acestor afaceri să fie una dintre cele mai cunoscute și reputeate firme nu numai din comitat, dar din Ardealul întreg ... A plătit, pe baza unui bilanț solid și real, fără camete restante, o dividendă de 8% pe care speră a o menține și pe viitor, cu atât mai ușor cu cât cercul afacerilor sale de negoț se va mări. Recomandăm din parte-ne emisiunea (de acțiuni n.n.) Agricola în atenția publicului nostru"⁷².

Din bilanțurile băncii (anexa VI), atât cât am găsit în documentarea noastră, reiese clar prestigiul și încrederea de care s-a bucurat. Depunerile spre fructificare au depășit cu mult fondul social (de 3 - 4 ori) singura excepție fiind anul 1932, an în care, de altfel, bilanțul se încheie fără beneficii pe seama băncii. Nu

⁶⁰ DJHAN, fond Tribunalul Deva d. 9/1942, p. 8.

⁶¹ Revista Economică, XIV, nr. 33/1912, p. 360; N. N. Petra, op. cit. p. 42.

⁶² Ion Enescu, Iuliu Enescu, op. cit. p. 201.

⁶³ V. Dobrescu, Rolul băncilor. I, p. 333; II, p. 235-278.

⁶⁴ Revista Economică, XIV, nr. 27/1912, p. 336.

⁶⁵ Statistica. . . p. 202-206.

⁶⁶ supra, nota 63; V.C. Osvadă (1875-1931), directorul Băncii Agricola, și al Reuniunii proprietarilor de vite din Orăștie; membru al Congregației Comitatului Hunedoara și al Secției economice a Astrei; secretar, după 1918, al resortului agricol în Consiliul Dirigent (cf. Pompei Belciug, Vasile Dobrescu, op. cit., p. 321-329).

⁶⁷ DJHAN, fond Corvineana, unitatea de prelucrare 42. (Nu a fost folosit termenul dosar deoarece fondul cuprinde și multe registre. În continuare se va cita UP).

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Revista Economică, XV, nr. 33/1913, p. 392.

⁷⁰ Supra, nota 39.

⁷¹ Rodica Andruș, Fondurile culturale - filantropice ale Băncii Corvineana din Hunedoara (1895-1948), în Corviniana, IV, Hunedoara, 1998, p. 153.

⁷² Revista Economică, XX, nr. 1/1918, p. 7.

cunoaștem care a fost situația băncii după acest an în afara faptului că, în 1935 figurează printre membrele Solidarității⁷³.

BANCA CORVINEANA S. A Hunedoara (anexa VII).

Este singura bancă pentru care am putut consulta arhiva proprie aproape în întregime. Întrucât istoricul detaliat al acesteia face obiectul unui studiu separat⁷⁴ ne vom rezuma la prezentarea unor informații mai generale.

Și-a început existența la 27 septembrie 1895 activând inițial într-un spațiu închiriat, primul director fiind George Oprea. Pornește la drum cu un capital social de 35.000 florini⁷⁵ (echivalentul a 70.000 coroane în 1912)⁷⁶. După Unire acesta crește la 6.000.000 lei în 1939 și 18.000.000 lei în 1946⁷⁷. Operațiunile bancare sunt specifice, dintre ele remarcându-se importanțele sume depuse spre fructificare. A practicat aceeași politică de cumpărare a unor imobile și terenuri agricole, care, parcelate, au fost revândute țăranilor români, contribuind la procesul de transfer a proprietății rurale⁷⁸. A investit deasemeni în cumpărarea de efecte publice ale diferitelor bănci și a subscris la împrumuturile pentru înzestrarea armatei, al Reîntregirii etc. În 1941 portofoliul său de titluri (efecte publice) însuma 1.171.500 lei⁷⁹.

A avut relații de reescont cu Banca Albina⁸⁰ dar și cu Banca Lugojana - Lugoj, Banca Românească din Arad și Banca Lázcko și Popper din Budapesta, acordând și ea, la rândul ei, împrumuturi unor institute de credit românești, la solicitarea acestora⁸¹. O preocupare constantă a Corvinenei a fost acordarea de lichidități pentru acțiuni culturale și filantropice. A susținut 38 lăcașuri de cult, 7 școli și alte instituții culturale (a donat 80 coroane pentru înființarea muzeului etnografic al Astrei, inaugurat în 1905) și a acordat importante sume în scopul ajutorării celor aflați în nevoie⁸². S-a numărat printre membrii fondatori ai Uniunii Bancare Solidaritatea, contribuind la constituirea fondului propriu al acesteia⁸³. Pentru extinderea activității sale a deschis două filiale, la **Ghelar** (1912) și **Simeria** (1914)⁸⁴.

A fost afectată, ca și alte bănci, de aplicarea Legii conversiunii datoriilor agricole (1934) dar și-a acoperit deficitul din fondurile de rezervă. În 1942 înregistra încă în bilanț creanțe în conversiune de 1.051.693 lei. Cu toate că banca reușește să facă față acestei crize, în iunie 1948 se decide declararea ei în stare de faliment și încetarea activității⁸⁵.

BANCA CRIȘANA S. A. Brad, (anexa VIII).

Înființată în 1891 ca însoțire de credit cu un capital social de 14.456 florini ea se va transforma în 1906 în societate pe acțiuni⁸⁶. A fost o bancă puternică care a servit, în special, interesele locuitorilor din Munții Apuseni. Informațiile despre această bancă provin, în mare parte, din arhiva Tribunalului Deva în care se păstrează un număr semnificativ de documente și în primul rând bilanțurile anuale, pe care toate băncile aveau obligația să le depună aici spre știință și care se păstrau în dosare constituite, separat, pe firme.

În privința conducerii Băncii Crișana știm că în 1897 director era Vasile Damian, casier Ioan Rusu iar contabili Ștefan Albu și Petru Rimbaș⁸⁷. Un nume nou apare în 1917: dr. Nicolae Robu⁸⁸, personalitate de seamă a luptei naționale românești. Medic în Baia de Criș, apoi medic primar al județului Hunedoara, de numele lui se leagă organizarea și conducerea rețelei sanitare a județului. A fost ales delegat al cercului electoral Baia de Criș la Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918⁸⁹. Trebuie amintit în

⁷³ N. N. Petra, op. cit. p. 205.

⁷⁴ Rodica Andruș, Corvineana . . .

⁷⁵ N. N. Petra, op. cit. p. 36.

⁷⁶ ANFD, fond Banca Corvineana, UP 2, 42 și 101.

⁷⁷ Idem, UP 88 p. 96-97 și 110: UP 90 p. 59, 73 și 85-86.

⁷⁸ pe larg, R. Andruș, Corvineana. . . vezi supra, nota 13.

⁷⁹ DJHAN fond Banca Corvineana, UP 72.

⁸⁰ Idem, UP 8, p. 14.

⁸¹ Idem, UP 72.

⁸² Rodica Andruș, Fondurile. . . p. 145-162. La tipărire a fost omisă anexa V care cuprinde trimerile la sursa documentară folosită pentru anexele I-IV.

⁸³ DJHAN fond Corvineana, UP14, p71; N. N. Petra, op. cit. p. 207.

⁸⁴ Idem, UP 42 și 72; Revista Economică, XIV, nr. 34/1912, p. 368.

⁸⁵ Idem, UP 90 p. 82-84.

⁸⁶ N. N. Petra, op. cit. p. 30.

⁸⁷ Revista Orăștiei, III, nr. 6/1897 p. 5 și nr. 12/1897, p. 50.

⁸⁸ Revista Economică, XVII, nr. 13/1915, p. 151 și XX nr. 10/1918 p. 114.

⁸⁹ Victor Șuiaga, Hunedorenii la Marea Unire. 1 Decembrie 1918, Deva, 1993, p. 36-37.

acest context și Ioan Ghișe, contabil și apoi director al băncii, Aron Roman președinte și ing. Ion Gigurtu, viitorul ministru în guvernul Miron Cristea⁹⁰.

Capitalul social al băncii a cunoscut o creștere constantă, ajungând în 1919 la 400.000 coroane, iar după introducerea monedei naționale este de 485.505 lei în 1920 și 10.000.000 în 1934 (anexa VIII). Încrederea în această bancă este clară, măsură relevantă fiind cuantumul depunerilor spre fructificare care depășesc în permanență valoarea capitalului social, chiar dacă în 1916 Banca Crișana anunță scăderea cu 5% a dobânzilor pentru toate tipurile de depuneri⁹¹ (mai precis, indiferent de termenul pentru care se face aceasta). Banca încheie toate bilanțurile cu beneficii destul de mari. Din acestea, încă din 1892 acordă o cota-parte pentru scopuri culturale și filantropice, ele însumând, în 1895 și 1896 un procent de 12,8% în fiecare an (după calculele noastre), mai mare ca la alte bănci. Astfel, în 1896 se alocă următoarele sume:

- gimnaziului român greco-ortodox Brad	500 florini
- bisericii gr.-ort. Brad pentru susținerea școlii	200 "
- fondului protopresbiterial al Zarandului	300 "
- ajutoare pentru "elevi săraci și buni" de la gimnaziul Brad	100 "
- pentru rechizite școlare elevilor săraci din protopresbiteriatul Zarand	50 "
- pentru scopuri filantropice	60 "
Total:	1210 florini⁹²

În 1906 donează 4 jugăre de pământ, pe care s-a construit clădirea Liceului (gimnaziului) "Avram Iancu" din Brad⁹³ și suma de 50.000 coroane pentru același scop. În bilanțurile băncii sunt evidențiate, pe ani, sumele alocate pentru scopuri cultural - filantropice; între 1892 - 1919 acordă 149.840 coroane (cu o scădere drastică în anii primului război mondial) iar între 1920 - 1931 suma se ridică la 437.198 lei). De sprijinul acordat au beneficiat în primul rând bisericile române greco-ortodoxe (Baia de Criș, Brad, Birtin, Caraci, Criscior, Curechiu, Gurahonț, Hălmagiu, Juncu de Sus, Luncoiu de Sus, Luncoiu de Jos, Lunca, Mermesti, Ocisor, Peștera, Podele, Ribita, Rișca, Șesuri, Strâmba, Sebiș, Tomești, Tomnatec, Țiulești, Țărățel, Vața de Jos, Zdrapți) și fondurile protopopești (Băița, Gurahonț, Hălmagiu, Zam), dar, deopotrivă, chiar dacă nu permanent, elevi, studenți și școli⁹⁴. În 1916 de exemplu, acordă două ajutoare de 800 coroane pentru "elevi de meserii"⁹⁵. Sprijinitoare permanentă a efortului Astei pentru păstrarea și perpetuarea specificului nostru național, Banca Crișana acordă 2.000 coroane pentru înființarea muzeului etnografic al Astei, de la Sibiu⁹⁶. Imediat după 1900, la îndemnul Băncii Albina, a înființat "masa studenților" de la Gimnaziul Brad, cu un capital de pomire de 1.200 coroane⁹⁷, la care vor contribui, pe parcursul anilor, și alte bănci hunedorene (Ardeleana, Corvineana). Tot în scopuri filantropice au fost create două fonduri, purtând numele a doi dintre directori: Vasile Damian și Ioan Ghișă. Primul apare în bilanț din 1925 și are o valoare fixă de 30.000 lei (mai puțin în 1924 când este de 28.000 lei), iar al doilea se constituie în 1929 fiind alimentat periodic și ajungând la 1.150.000 lei în 1939. Ca și în cazul altor fonduri de acest gen, constituite de alte bănci sau de Astra, fondul propriu-zis nu se distribuie beneficiarilor ci se investește sau se depune spre fructificare iar venitul realizat prin metoda aleasă este folosit în scopuri pentru care fondul a fost creat.

Banca brădeană s-a implicat, ca și alte bănci românești, în acțiunea de transferare a proprietății funciare pe seama țăranilor români, ușurând cumpărarea a 300 jugăre de pământ⁹⁸ dar a efectuat și comerț propriu cu cereale⁹⁹. Pe parcursul activității sale a beneficiat de reescont de la Banca Albina din Sibiu în valoare de 200.000 – 450.000 coroane, sumă care se acorda numai băncilor mari¹⁰⁰.

⁹⁰ Idem, p. 39; DJHAN fond Tribunalul Deva, d. 25/1923, p. 600.

⁹¹ Revista Economică, XVIII, nr. 14/1916, p. 48.

⁹² Revista Orăștiei, III, nr. 12/1897, p. 50.

⁹³ DJHAN, fond Tribunalul Deva, d. 25/1923, p. 150-151.

⁹⁴ Idem, p. 67, 101, 238, 316, 384. Au beneficiat, printre alții, Liceul Avram Iancu, Școala Normală de conducătoare, Asociația corală și Reuniunea femeilor, toate din Brad, și Casa Culturală Curechiu.

⁹⁵ Transilvania, nr. 1-2/1919, p. 16.

⁹⁶ Pamfil Matei, Astra (1861-1950), Cluj-Napoca, 1986, p. 283 – 289; R. Andruș, Fondurile... p. 152.

⁹⁷ M. Drecian, Banca Albina... p. 168.

⁹⁸ supra nota 39; 1 jugăr = 5754, 64 metri pătrați

⁹⁹ DJHAN fond Tribunalul Deva, d. 25/1923, p. 73.

¹⁰⁰ M. Drecian, Banca Albina... p. 93 și 122.

Crișana nu a fost scutită de urmările aplicării legilor exproprierii și a conversiunii datorilor agricole chiar dacă, încă în 1930 constituie un fond pentru acoperirea creanțelor dubioase și a pierderilor din conversiune, fond care atingea 1.000.000 lei la constituire și 3.423.154 lei în 1934. În Raportul direcțiunii băncii pe anul 1924 se deplânge pierderea moșiei Bontești (jud. Arad) în suprafață de 200 jugăre precum și a 11 jugăre în Brad (în spatele liceului)¹⁰¹. În privința legii conversiunii, încă din 1932 această este considerată "o acțiune anarhică" care încă înainte de promulgare a făcut ca țărani să nu-și mai plătească datoriile, preferând să păstreze banii "la ciorap", scoțându-i astfel din circulația productivă, iar pentru împrumuturi să apeleze la cămătari, aducând reînflorirea acestei practici, căreia nu i se aplică conversiunea¹⁰². Scăderea depunerilor la bancă a adus cu sine scăderea rentabilității acesteia de la 14% în 1931 la 8,38% în 1932 și la abia 3,13% în 1933. Cu toate măsurile luate de bancă (scăderea dobânzilor la depuneri, alimentarea fondului de rezervă, restrângerea cheltuielilor proprii) creanțele în suferință au crescut cu 80%¹⁰³. Din valoarea acestor creanțe, de 25.587.234 lei în 1934 banca a acoperit din fondul de rezervă 5.826.190 lei iar 11.377.404 lei din banii deponenților sau din dobânzile cuvenite lor, rămânând de amortizat de către bancă încă 8.383.640 lei¹⁰⁴. Cităm din Raportul pe 1934: "Dacă Banca noastră care și-a adunat capitalurile numai din regiunea unde își dezvoltă activitatea, a rezistat acestei probe de foc a aplicării conversiunii, a dat suprema dovadă a vitalității ei. Drept confirmare, cercurile oficiale au și recunoscut dreptul de viață a Băncii Crișana trecând-o printre puținele bănci care vor mai putea rămâne în viață după termenul aplicării Legii bancare... Crișana a trecut teafără peste aplicarea Legii conversiunii, își continuă activitatea de până aici în folosul țărânimii care a format grosul clientelei ei ..."¹⁰⁵. Optimismul manifestat de bancă nu s-a justificat pe deplin, ea continuând să aibă reescont la B. N. R. pentru conversiune care scade, nesemnificativ, de la 1.412.654 lei în 1936 la 1.041.706 lei în 1939 (anexa VIII).

Amplarea activității bancare a Crișanei precum și dorința de a veni în întâmpinarea eventualelor clienți din zone mai îndepărtate determină deschiderea filialelor de la Hălmașiu și Gurahonț. Informația provine din anunțurile publicate în presă pentru ocuparea, prin concurs, a posturilor de contabil la cele două filiale¹⁰⁶, precum și din bilanțul pe 1914 în care se evidențiază valoarea imobilelor proprietate a băncii: 93.000 coroane (pentru cea din Brad), 16.000 coroane (Hălmașiu) și 4.000 coroane (Gurahonț)¹⁰⁷. În 1927, la cererea expresă a Casei de păstrare Baia de Criș și jur pentru fuziune, fără lichidare, cu Banca Crișana, Casa va funcționa în continuare ca filială a acesteia¹⁰⁸.

Într-o statistică întocmită de Crișana se evidențiază componența etnică a acționarilor săi în 1945:

238 români cu 38.571 acțiuni în valoare de	19.285.000 lei, adică	96,42%
11 germani cu 1.309 acțiuni în valoare de	654.500 lei	3,27 %
8 maghiari cu 73 acțiuni în valoare de	36.500 lei	0,18 %
5 cehi cu 41 acțiuni în valoare de	20.500 lei	0,12 %
4 evrei cu 6 acțiuni în valoare de	3.000 lei	0,01 %

Total : 40.000 acțiuni în valoare de 20.000.000 lei¹⁰⁹.

După această dată nu mai deținem informații. Este sigur că Banca Crișana, membră a Uniunii Solidaritatea¹¹⁰ de la înființarea acesteia, și-a încetat activitatea în urma naționalizării din 11 iunie 1948.

BANCA CERCUALA S. A. Ilia (anexa XXII)

Disponem de date disparate și lacunare dar știm că a funcționat cel puțin între 1922 – 1938. Din informațiile noastre rezultă că a fost supusă exproprierii, ca și alte institute de credit (aceasta este prima noastră informație). A pierdut 327 jugăre și 959 stânjani (arătură, fânețe, pășune) în localitățile: Boiul Inferior, Boiul Superior, Bărăști, Băgara, Certejul Inferior, Cărmăzănești, Coaja, Dumești, Dumbrăvița, Fintoag, Faraciel (Făgețel, lângă Lăpușnic, cf. Suci, Dicționar istoric, p.226), Glodghilești, Mihăiești, Micănești, Sârbi, Stănțești-Ohaba, Stregonea, Visca și Vorța¹¹¹.

¹⁰¹ ANFJH fond Tribunalul Deva, d. 25/1923, p. 150-151.

¹⁰² Idem, p. 423 și 450.

¹⁰³ Idem, p. 453.

¹⁰⁴ Idem, p. 486 – 494.

¹⁰⁵ Idem, p. 488.

¹⁰⁶ Revista Economică, XII, nr. 10/1910, p. 150; nr. 28/1910, p. 283 și XIII, nr. 28/1911, p. 302.

¹⁰⁷ Idem, XVII, nr. 13/1915, p. 151.

¹⁰⁸ DJHAN, fond Tribunalul Deva, d. 25/1923, act din 29 noiembrie 1927.

¹⁰⁹ DJHAN, fond CCI, d. 22/1945, p. 76.

¹¹⁰ N. N. Petra, op. cit., p. 205.

¹¹¹ ANFDJH fond Judecătoria Ilia Mureșană, d. 32/1922.

Din analiza bilanțurilor de care dispunem (pe 1925 și 1932) se pot trage unele concluzii. A deținut sume importante investite în efecte publice și acțiuni (peste 10.000.000 lei în 1932, la un capital social de 1.200.000 lei), a deținut cel puțin un imobil și a practicat comerț pe cont propriu. În 1925 evidențiază beneficii dar în 1932 consemnează pagube. În 1933 este înregistrată la Camera de Comerț și Industrie în lista "Comerțul mare", având ca director pe Horn Ioan iar în 1936 președinte era Budoiu Ioan, din Consiliul de administrație făcând parte Leșnican Adam, Ghișa Ioan (întâlnit și la Crișana – Brad), Bejan Valer (directorul Băncii Corvineana) și Ioan Gigurtu¹¹². Membră a Uniunii Bancare Solidaritatea¹¹³, o regăsim în 1946 pe lista firmelor sociale din județ¹¹⁴. Faptul că în 1922 este supusă exproprierii permite afirmația că a existat înainta acestui an, funcționând o perioadă suficient de mare în care să poată achiziționa suprafețele expropriate (fie prin scoatere la licitație a unor terenuri ipotecate ca urmare a neachitării anuităților, fie prin vânzare-cumpărare nesilită).

Din cauza situației deficitare banca intră în lichidare în anul 1938, în urma Deciziei 717/1938 a Curții Superioare Bancare. Lichidator a fost desemnată Banca Ilia Mureșană din aceeași localitate¹¹⁵. Faptul că apare consemnată în 1946 ne determină a presupune că lichidarea dispusă în 1938 nu a mai avut loc, din motive pe care nu le cunoaștem.

BANCA COMERCIALA ȘI INDUSTRIALA S. A. Hațeg (anexa IX)

Apare uneori și sub denumirea de Banca industrială și comercială. Este amintită de Rusiecki (*Județul...*) pentru 1925 și *Statistica...* pentru 1932. A efectuat operațiuni bancare obișnuite, de la achiziționarea de efecte publice și acțiuni, la acordarea diferitelor tipuri de împrumuturi, garantându-și împrumuturile proprii prin sistemul lombard (vezi Glosarul). Capitalul social a cunoscut o creștere, ajungând la 500.000 lei în 1932. Nu știm dacă a fost afectată de Legea exproprierii, dar în Registrul Camerei de Comerț și Industrie este înscrisă în 1933 la Comerțul Mare deci a fost o bancă importantă. În acest an avea ca reprezentant oficial pe Deac Iuliu ¹¹⁶. În 1936 Banca este reprezentată de Armand Teodosie președinte și contele Alexandru Kendeffy¹¹⁷ (fără specificarea funcției sale).

Într-o adresă a Camerei de Comerț și Industrie Deva către Curtea Superioară Bancară se menționează radierea băncii din Registrul bancar, ca urmare a adresei directorului său Sima Laurențiu, din 1 februarie 1948 prin care se anunță lichidarea băncii hațegane.

Deși nu deținem decât două bilanțuri (tot pe 1925 și 1932) trebuie semnalată și existența **CREDITULUI COMERCIAL** din Hațeg (anexa XXII) care a rulat peste 5.000.000 lei în 1925 și peste 6.000.000 lei în 1932. Capitalul social s-a dublat în decurs de 7 ani iar valoarea depunerilor spre fructificare atinge 2.421.426 lei în 1932. Dacă în 1925 are un profit de 412.623 lei, în 1932 înregistrează o pierdere de 256.716 lei. Nu cunoaștem când și în ce împrejurări și-a încetat activitatea.

BANCA COMERCIALA ȘI INDUSTRIALA - Deva apare menționată în lista firmelor înscrise la Camera de Comerț în anul 1929, iar în 1933 ca reprezentant al băncii este menționat, de aceeași sursă, Dimitrie Florin¹¹⁸. Dacă în 1927 capitalul său social era de 5.000.000 lei, fiind la egalitate cu Banca Ardeleana, Banca Comercială și Industrială Deva și Casele de păstrare din Deva și Petroșani, în 1933 acesta va fi de 10.000.000 lei. La acea dată președinte era ing. Ioan Gigurtu (amintit deja de mai multe ori, pentru alte bănci) iar din Consiliul de administrație făceau parte, printre alții, Ioan Ghișe și Constantin Sporea ca administrator (acesta va fi, ulterior, directorul Școlii Normale Deva¹¹⁹).

O singură mențiune am găsit pentru **BANCA DE CREDIT - Petroșani**, a cărei faliment este judecat de Tribunalul Deva în 1909¹²⁰.

BANCA CENTRALA din Hațeg este trecută pe lista firmelor înregistrate la Camera de Comerț și Industrie Deva în anul 1919¹²¹ iar în 1933 reprezentant al băncii este menționat Sima Laurențiu¹²².

¹¹² Idem, fond CCI, d. 18/1933 și 2/1936, p. 72.

¹¹³ N. N. Petra, op. cit., p. 205.

¹¹⁴ DJHAN, fond CCI, d. 6/1946, p. 40.

¹¹⁵ Idem, fond Tribunalul Deva, d. 212/1928.

¹¹⁶ Idem, fond CCI, d. 18/1933.

¹¹⁷ Idem, d. 2/1936, p. 75.

¹¹⁸ Idem, d. 13/1929, p.1; d. 18/1933; Rusiecki, op. cit., p. 103.

¹¹⁹ Idem, d. 2/1936, p. 72.

¹²⁰ Idem, fond Tribunalul Deva, d. 1/1909.

¹²¹ Idem, fond CCI, d. 18/1939, p. 8.

¹²² Idem, d. 18/1933.

BANCA DACIA S. A. , Orăștie (anexa X).

A fost înființată în 1901 cu un capital social de 100.000 coroane, în 1.000 acțiuni a 100 coroane bucata (mai scumpe ca la alte bănci)¹²³. Informațiile pe care le deținem sunt lacunare, fapt penmtru care și anexa prezintă date parțiale (așa cum le-am găsit, nu selectate de noi). Din Statutele băncii știm că președintele adunării care le-a votat a fost Vasile Domșa, iar secretar de ședință Laurian Barcianu¹²⁴. Un alt angajat al băncii a fost George Cușuța, care în 1918 a fost ales delegat oficial pentru Marea Adunare Națională de către Reuniunea Română de Cântări din Orăștie¹²⁵. Capitalul social al băncii va crește după 1926 ajungând la o sumă apreciabilă în 1932 (anexa X). În datele din bilanț nu sunt cuprinse operațiuni de reescont, deci nu ne putem pronunța asupra legăturilor sale cu alte bănci. Nu apare nici valoarea imobilului, deci putem trage concluzia că a funcționat în spațiu închiriat. Atrage atența faptul că în anul 1932 bilanțul se încheie cu un deficit de 59.459 lei. Dealtfel banca a avut greutăți și înainte de această dată. În 1927 fabrica de bere Dréher Haggénmacher înaintează o plângere Tribunalului Deva cerând declararea Băncii în stare de faliment pentru suma de 97.300 lei pe care aceasta nu-i poate rambursa reclamantei¹²⁶. Acțiunea de falimentare a fost respinsă din moment ce în 1935 banca din Orăștie figurează printre membrele Solidarității¹²⁷ iar în 1940 apare pe listele Camerei de Comerț și Industrie ca având un capital social de 2.016.000 lei¹²⁸, același pe care-l avea și în 1932. A fost lichidată, presupunem, în 1948.

BANCA DECEBAL S.A. - Deva (anexa XI).

A fost cea mai importantă bancă din Deva. În sprijinul afirmației noastre vin atât datele cuprinse în bilanț - așa fragmentare cum sunt - cât și celelalte informații pe care le vom prezenta pe parcurs. A fost înființată în 1910 cu un capital social de 60.000 coroane¹²⁹. În 1919 este ridicat la 200.000 coroane, la acea dată din Consiliul de administrație făcând parte Dionisie Ardelean și dr. Toma Vasinca¹³⁰. În 1928 președinte al băncii era dr. Petru Groza, director executiv Liviu Groza (fratele celui dintâi), iar din Consiliul de administrație mai făceau parte Nicolae Duma, Iosif Boteanu, Adam Lula, Abel Rotea, Gheorghe Popovici și Petru Guia Moțu¹³¹. Sediul băncii se afla în Piața Unirii nr. 16. În 1936 în Consiliul de administrație apare și numele dr. Cornel Moldovan¹³². Putem spune deci că a fost, mai mult sau mai puțin, o afacere de familie.

Din bilanțurile pe care le-am putut consulta reiese că a efectuat operațiuni specifice bancilor puternice (în 1932 avea un reescont de 11.231.110 lei). Nu știm dacă a fost supusă exproprierii, dar a fost puternic afectată de Legea conversiunii, fapt care dovedește că o mare parte a clientelei sale era formată din locuitorii satelor. În 1937 (singurul an pentru care dispunem de date, după aplicarea legii din 1934) Banca Decebal mai avea creanțe din conversiune în valoare de 7.401.795 lei și înregistra o pierdere, din aplicarea legii menționate, de 9.537.083 lei (anexa XI). Totuși, în anii 1936 – 1937 banca își construia un edificiu impunător (actualul sediu al B. N. R. Filiala Deva), la aceeași adresă din Piața Unirii¹³³.

În 1940 banca dispunea de un capital social de 5.000.000 lei¹³⁴. Cu toate acestea a fost supusă lichidării prin Decretul 197/1948 a Curții Superioare Bancare de pe lângă B. N. R. , lichidator fiind numit Liviu Groza. Este singurul caz întâlnit în care lichidator este numit un angajat al băncii în lichidare.

BANCA DEVA. Bancă economică și comercială, în capitala județului. Dispunem numai de bilanțul pentru anul 1932 dar de nici o mențiune de arhivă sau de presă. Din acest singur bilanț nu putem trage concluzii privind activitatea băncii. Comparativ cu datele din același an pentru alte bănci, are un rulaj de capital mai mare, care atinge 18.645.906 lei, dar anul raportat se încheie cu o pagubă de 231.947 lei¹³⁵.

¹²³ N. N. Petra, op. cit., p. 42; I. Iliescu, T. Istrate, op. cit. p. 109 dau ca an de înființare 1902, fără însă a indica sursa documentară.

¹²⁴ Statutele Institutului de credit și economii Dacia, Orăștie, 1902.

¹²⁵ V. Șuiaga, op. cit. p. 65.

¹²⁶ DJHAN, fond Tribunalul Deva, d. 3/1927, p. 3.

¹²⁷ N. N. Petra, op. cit., p. 207.

¹²⁸ DJHAN, fond CCI, d. 13/1940, p. 37-38.

¹²⁹ N. N. Petra, op. cit., p. 48; Revista Economică, XII, nr. 29/1916, p. 286.

¹³⁰ Idem, XXI, nr. 22/1919, p. 225.

¹³¹ DJHAN, fond Tribunalul Deva, d. 212/1928.

¹³² dr. Cornel Moldovan, medic generalist în Băița jud. Hunedoara, era fratele soției dr. Petru Groza (informație deținută de noi direct de la dr. Moldovan): DJHAN, fond CCI, d. 2/1936, p. 74.

¹³³ V. Șuiaga, Deva. Contribuții monografice, mss. Vol. II, Deva, 1984, p. 30.

¹³⁴ DJHAN, fond CCI, d. 13/1940, p. 37-38.

¹³⁵ Statistica. . . p. 200-206.

BANCA ECONOMICA ȘI MINIERA S. A. - Brad (anexa XXII).

Avem puține date – practic bilanțul pe 1925 și 1927 și documentele aflate într-un singur dosar din arhiva Tribunalului Deva, privind judecarea unor grave nereguli constatate la această bancă al cărui președinte era Pompiliu Piso, iar funcția de director executiv o exercita Alexa Sfăt¹³⁶. Cu ocazia anchetei efectuate s-a constatat că numai în 1927 A. Sfăt a acordat împrumuturi fără acoperire în valoare de peste 54 milioane lei, fără a fi discutate în Comitetul director¹³⁷ sau trecute prin casieria băncii. S-au constatat deasemeni nereguli în exploatarea pădurii Praia¹³⁸, iar depunătorilor nemulțumiți care au făcut reclamații li s-a recomandat să se adreseze Băncii Crișana. S-au adus acuze de delapidare lui P. Piso și A. Sfăt, constatându-se depuneri pe nume fictive, împrumuturi cu dobândă de 30% (în 1925 acestea atingeau 7.188.820 lei, iar pentru 1927 le-am amintit deja¹³⁹). Concluzia în proces a fost că banca, înființată prin transformarea Băncii economice ungare, a urmărit, în fapt administrarea averii personale a lui Pompiliu Piso. Apelul înaintat împotriva sentinței judecătorești a fost respins¹⁴⁰.

BANCA ECONOMICA S. A. - Deva (anexa XXII).

Disponem de bilanțurile pentru anii 1925 și 1932, dar am găsit și câteva mențiuni documentare. Comparând-o cu Banca comercială Hațeg sau cu Banca Economică și Minieră Brad, rulează un capital mai mare. Totalul activului este de aproape 9.000.000 lei în 1925 și peste 45.000.000 lei în 1932, iar depunerile spre fructificare cunosc în același interval o creștere de la 6 la 19.000.000 lei. Banca își menține cuantumul capitalului social care în 1936 este tot de 9.000.000 lei (la acea dată cenzor fiind tot Eugen Tătar ca și în 1940¹⁴¹).

Nu cunoaștem data lichidării băncii, dar existând încă în 1940 presupunem că a funcționat până la naționalizare. Sediul său se afla în str. Regina Maria, așa cum este ea înregistrată la Camera de Comerț (dosar 20/1932).

BANCA POPULARA "FRAGA" din satul Crișan (Vaca).

Din Statutul său cunoaștem modul de organizare a acestui tip de institute de credit. Membri a băncii pot fi numai locuitorii satului (sau comunei), ei pierzându-și această calitate odată cu schimbarea domiciliului. Sunt solidari pentru afacerile băncii, garantând cu averea lor pentru activitatea desfășurată de aceasta și, totodată, nu pot fi membri și ai altei bănci. Scopul mărturisit era "de a înlesni creditul pentru membrii ei, prin împrumuturi sau scontare de polițe ... (și de a) fructifica economiile", pentru depuneri acordând dobânzi de 6% pe an. Există și o reglementare strictă atât în privința unui maxim a depunerilor acceptate de bancă cât și al împrumuturilor acordate. Pentru orice împrumut se cer garanții, iar solicitările de sume mai mari necesită aprobarea adunării generale a tuturor membrilor băncii¹⁴².

Banca Fraga a fost înscrisă la Camera de Comerț și Industrie Deva la 8 septembrie 1913 cu firma de cooperativă de credit, capitalul social constituindu-se nu prin vindere de acțiuni ci prin subscriere de părți sociale. Din beneficiul realizat 10% se alocă, anual, pentru constituirea fondului de rezervă. Conducerea băncii a fost asigurată, în 1913, de Micu Ioan, Barna Ioan, Brana Toma, Brana Ioan a lui Mihai și Mihai Lupșa. În 1922 în Consiliul de administrație găsim nume noi: Alexandru Brana, Avram Petru, Nicolae Avram, Tănase Magdalin, Ioan Lazăr, Tănase Cor¹⁴³ etc. Sistemul garanției colective a membrilor apropie modul de organizare a băncilor populare de cel al cooperativelor de tip W. F. Raiffesen¹⁴⁴ (unele dintre ele chiar au specificat acest lucru în prevederile lor organizatorice).

Au mai existat bănci populare (sătești) la **Buruene**¹⁴⁵, **Deva**¹⁴⁶, și **Orăștie**¹⁴⁷. La exproprierile din 1922 cea din urmă (care apare și sub numele de bancă de păstrare) a pierdut moșiile de la Fintoag, Cărmăzinești, Lăpușnic, Ohaba, Panc și Boz, în suprafață totală de 24 jugăre și 3513 stânjani¹⁴⁸.

¹³⁶ DJHAN, fond Tribunalul Deva, d. 53/1930, în totalitate.

¹³⁷ Idem, p. 53.

¹³⁸ Idem, p. 21-22.

¹³⁹ Idem, p. 234.

¹⁴⁰ Idem, p. 411.

¹⁴¹ DJHAN, fond CCI, d. 2/1936, p. 72; d. 13/1940, p. 23.

¹⁴² Idem, fond Tribunalul Brad, d. 38/1919 "Banca populară Fraga – Crișan". Dosarul cuprinde actele din procesul intentat băncii Fraga, care trebuie să facă dovada aprobării de transformare a firmei din cooperativă de credit în bancă populară.

¹⁴³ Statutul Băncii populare Fraga ca însoțire de credit în Vaca, Sibiu, 191, p. 20.

¹⁴⁴ Ion Enescu, Iuliu Enesacu, op. cit. p. 243; Revista Orăștiei, I, nr. 32/1895, p. 1.

¹⁴⁵ DJHAN, fond CCI, d. 18/1933. Era reprezentată de Popa Petru.

¹⁴⁶ Idem, d. 2/1936. Număr de înregistrare la Camera de Comerț și Industrie este 166/1931. A nu se confunda cu Casa de păstrare Deva

¹⁴⁷ Idem, d. 18/1933. Reprezentată de Voisan Gheorghe.

¹⁴⁸ Idem, fond Judecătoria Ilia Mureșană, d. 32/1922.

BANCA GEOGIANA S. A. - Geoagiu (anexa XII)

A fost înființată în 1904 cu un capital social de 80.000 coroane¹⁴⁹ care rămâne constant chiar și după Marea Unire când, prin schimbarea monedei devine de 40.000 lei. Pentru a ne da seama de mărimea capitalului de pomire și, implicit, de puterea economică a băncii, o putem compara cu Banca Agricola din Hunedoara cu un capital de 100.000 coroane, înființată doar cu un an înaintea Geogienei, și care era o bancă de mărime medie. Și tot prin aceeași comparație, totalul fondului rulat este mult mai modest (503.941 coroane la banca în discuție, față de 969.890 la cea din Hunedoara).

Președinte al băncii, în intervalul 1912 – 1921 (cel puțin) a fost Nicolae Vlad, director executiv fiind I. Popovici, contabil Gavril Todica (cunoscut publicist, director al observatorului astronomic din localitate), iar din comitetul de administrație făceau parte dr. Romul Dobo, Nicolae Boteanu, (I.I.?) Lapedatu, P. Lula, Nicolae Todea (pentru a enumera doar numele mai cunoscute)¹⁵⁰. Din datele de care dispunem rezultă că Geogiana se ocupa atât cu împrumuturile de diferite tipuri (cambiale, ipotecare, etc.) cât și cu practicarea comerțului pe cont propriu (în bilanțuri apare rubrica "produse în magazie"). Deasemeni a deținut, în afara imobilului în care-și desfășura activitatea, cel puțin încă unu pe care, în 1917, dorea să-l vândă. A fost interesată în cumpărarea de pământ din care, probabil, a și vândut. Ne bazăm afirmația pe faptul că a fost afectată de legea exproprierii, pierzând moșiile Geoagiu de Jos, Mermezeu (de 27 jugăre și 1240 stânjeni), Glod, Mada, Homorod și Gothatea¹⁵¹. Nu cunoaștem dacă, și în ce măsură, a fost afectată de Legea conversiunii. Nu știm nici în ce împrejurări și-a încetat activitatea dar Rusiecki n-o menționează în lucrarea sa, deci, în 1925 fie nu mai funcționa, fie fuzionase cu altă bancă, dar nu deținem nici o informație pentru nici una dintre ipoteze.

BANCA GRĂNIȚERUL S. A. - Dobra (anexa XIII).

A fost înființată în 1898 cu un capital social de 60.000 florini cuprins în 600 acțiuni a 100 coroane¹⁵². În Prospectul pentru înființarea băncii se scrie "Voind a da un avânt mai puternic economiei (agriculturii n.n.), industriei și comerțului în Dobra și jur, a căror prosperare zace la inima fiecărui om de interes public, am aflat de bine înființarea unui institut de credit și economii...". Printre membrii fondatori îl găsim pe dr. Fr. Hossu-Longin¹⁵³, avocat devean, apărător voluntar în procesul memorandiștilor din 1894 de la Cluj. Președinte al băncii a fost ales Sebastian Olariu iar director executiv Adam Leșnican, între membrii direcțiunii fiind și dr. Simeon Dragomir ca și Lazăr Vraicu, director, și, din 1922, contabil¹⁵⁴. Banca doboreană efectuaiază operațiunile financiare specifice, având în permanentă depuneri spre fructificare mai mari decât capitalul social (anexa XII). A dispus de un fond de rezervă solid și a creat un fond de pensii propriu. Încheie bilanțurile - pe care le-am găsit - cu beneficii, mai puțin în 1932. A fost afectată, ca și alte bănci românești, și de exproprierile din 1922 și de Legea conversiunii din 1934. În 1922 suprafața totală a terenurilor proprietate a băncii era de 315 jugăre și 4211 stânjeni¹⁵⁵. Supusă exproprierii, pierde moșiile din Boiul de Sus¹⁵⁶ și Băgara precum și imobilele deținute în diverse comune, obținute fie prin licitație publică (pentru datorii neonorate), fie vândute de proprietari din proprie inițiativă¹⁵⁷. Sunt puse în discuție și moșiile deținute de Banca Grănițerul în satele Brădățel, Burjuc, Glodghilești, Bărăști, Brănișca, Dobra, Dămulești, Dumești, Lăpugiu Superior, Lăpugiu Inferior, Fintoag, Grind, Coaja, Gealacuta, Câmpuri-Surduc, Ohaba, Panc, Sârbi, Strigonea, Tătăraști¹⁵⁸. Simpla înșiruire a acestor posesiuni ne dă măsura puterii economice a băncii.

În privința pierderilor suferite prin aplicarea Legii conversiunii dăm doar un exemplu. În 1934 debitorul Gh. Buștea din Dobra achită băncii, din cei 12.000 lei luați împrumut doar 6.000 lei, dar i se

¹⁴⁹ N. N. Petra, op. cit., p. 43.

¹⁵⁰ Revista Economică, XIII, nr. 9/1911, p. 136 și nr. 11/1918, p. 141; DJHAN, fond Tribunalul Deva, d. 3/1912.

¹⁵¹ ANFD, fond Judecătoria Geoagiu, d. 3/1921 și 1/1923, p. 3.

¹⁵² N. N. Petra, op. cit. p. 38.

¹⁵³ Revista Orăștiei, IV, nr. 34/2898, p. 133

¹⁵⁴ Idem, nr. 3/1898, p. 171; dr. Silviu Dragomir, avocat în Ilia, a contribuit la înființarea consiliilor și gărzilor naționale românești în satele din jurul localității Ilia și a fost delegat oficial al cercului electoral Dobra la Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918 (cf. V. Șuiaga, Hunedorenii..., p. 42 și 44).

¹⁵⁵ DJHAN, fond Judecătoria Ilia Mureșană, d. 56/1922.

¹⁵⁶ Idem, d. 21/1933.

¹⁵⁷ Idem, d. 20/1933.

¹⁵⁸ Idem, d. 32/1922.

restituie cambia, în original, pentru toată datoria, banca pierzând astfel jumătate din suma pe care a avea de încasat, plus dobânzile aferente¹⁵⁹.

Banca Grănițerul a alocat sume modeste pentru scopuri culturale și filantropice: 20 coroane pentru înființarea Muzeului etnografic al Astrei¹⁶⁰ și, în 1918, 1386,54 coroane dintr-un profit net de 31.386,54 coroane¹⁶¹. A întâmpinat greutăți în relațiile sale cu Banca Progresul din Ilia căreia îi acorda credite¹⁶². În 1907 cerea acestei bănci transferarea documentelor de "întâbulare a foștilor datomici"¹⁶³ (pentru ca banca Grănițerul să poată intra în posesia terenurilor puse garanție pentru împrumuturile nerambursate).

Interesant faptul că în 1912 banca din Dobra anunță concurs pentru ocuparea postului de contabil la **filiala sa din Ilia**¹⁶⁴. În anul 1935 apare pe lista băncilor membre a Solidarității¹⁶⁵. Din motive pe care nu le-am putut determina, în 1935 Grănițerul devine, prin fuzionare, sucursală a Băncii Ardeleana din Orăștie. Activitatea sa după această dată a fost prezentată, în limita datelor de care dispunem, în cadrul activității băncii orăștiene.

BANCA POPULARA GLORIA din Pui (anexa XIV)

A fost înființată în 1906 cu un capital social de 60.000 coroane (ca și Banca Decebal S.A. Deva), capital care la 31 decembrie 1913 urcase la 85.538 coroane, banca având un fond de rezervă de 23.053 coroane în timp ce depunerile spre fructificare însumau 92.392 coroane, iar valoarea totală a activului atingea 477.209 coroane¹⁶⁶. Pentru anul 1911 este consemnată deschiderea **filialei din Petrila**¹⁶⁷, iar în 1921 Banca Gloria (director Cornel Popescu, jurist Armand Teodosie) deschide o nouă filială, la **Hațeg**¹⁶⁸. Trebuie să mai amintim că în 1925 Gloria achiziționează cu 700.000 lei pădurea statului din satul Ceopeia¹⁶⁹, fapt care ne dă o imagine asupra activității băncii. Tot la Pui, cu o existență foarte scurtă, este menționată și **BANCA PUI**¹⁷⁰, înființată în 1907.

În lucrarea lui N. N. Petra am găsit două mențiuni pentru **INSTITUTUL DE CREDIT ȘI ECONOMII din Govăjdie**. Dă ca an de înființare 1900 și apoi 1907, cu același capital social de 50.000 coroane¹⁷¹. Întrucât excludem posibilitatea unei erori în lucrarea amintită, presupunem că este vorba, în 1907, de reînființare sau reînscirerea firmei deja existente. Nu deținem nici o altă informație.

BANCA HAȚEGANA S. A. - Hațeg (anexa XV).

A fost înființată în 1888 ca "asociațiune de anticipațiune și credit" cu un capital de 13.600 florini în acțiuni de 50 florini bucata¹⁷². La adunarea generală de prezentare a bilanțului, din aprilie 1895, se hotărăște transformarea ei în institut de credit și economii, societate pe acțiuni, cu un capital social de 40.000 florini¹⁷³, la acea dată director fiind Mihail Bontescu¹⁷⁴. De la început Hațegana s-a bucurat de reescont acordat de Banca Albina, înlesnindu-i-se astfel desfășurarea optimă a activității¹⁷⁵ care s-a orientat în special spre operațiuni financiare mobile, cambiale sau cu obligații simple¹⁷⁶. În 1918 acordă o dobândă de 3% la depunerile în cont curent care nu se retrag în mai puțin de 15 zile¹⁷⁷, iar în 1919 își mărește capitalul social de la 450.000 la 1.000.000 coroane¹⁷⁸. Hațegana a participat la procesul de transfer a proprietății funciare pe seama țăranilor români. Deținem însă o singură informație cu privire la

¹⁵⁹ Idem, fond Banca Grănițerul, d. 3, p. 17.

¹⁶⁰ Pamfil Matei, op. cit., p. 238 – 239.

¹⁶¹ Revista Economică, XX, nr. 9/1918, p. 99.

¹⁶² DJHAN, fond Banca Grănițerul, d. 2 p. 6 și d. 1 p. 6.

¹⁶³ Idem, fond Banca Progresul, d. 5 acte administrative, p. 1, apud V. Dobrescu, în Marisia, XV-XXII, Tg. Mureș, 1985 – 1992, p. 295 – 316.

¹⁶⁴ Revista Economică, XIV, nr. 28/1912, p. 319.

¹⁶⁵ N. N. Petra, op. cit., p. 207.

¹⁶⁶ Idem, p. 45; pentru 1913: Ion Enescu și Iuliu Enescu, op. cit., p. 223.

¹⁶⁷ Revista Economică, XIII, nr. 9/1911, p. 126.

¹⁶⁸ DJHAN, fond Tribunalul Deva, d. 9/1920.

¹⁶⁹ Ibidem.

¹⁷⁰ N. N. Petra, op. cit., p. 46.

¹⁷¹ Idem, p. 38 și 48.

¹⁷² Idem, p. 29.

¹⁷³ Revista Orăștiei, I, nr. 15/1895, p. 2.

¹⁷⁴ Ibidem.

¹⁷⁵ M. Drecin, Banca Albina, p. 93.

¹⁷⁶ V. Dobrescu, Rolul băncilor, II, p. 235 – 278.

¹⁷⁷ Revista Economică, XX, nr. 1/1918, p. 8.

¹⁷⁸ Idem, XXI, nr. 33-34/1919, p. 119.

cumpărarea de pământ, pe seama băncii, de către acționarul ei Victor Bontescu¹⁷⁹ dar nu credem că este o operațiune singulară.

Chiar dacă informațiile privind implicarea băncii în acțiuni culturale și filantropice se limitează la una singură, din 1894, presupunem că a menținut această formă de sprijin pentru națiunea română, banca desfășurându-și activitatea într-o zonă cu o puternică tradiție istorică românească, Hațegul fiind unul dintre centrele în care s-a manifestat cu pregnanță conștiința națională. În anul amintit (1894) banca acorda câte 20 florini gimnaziului din Brad și celui din Blaj precum și pompierilor din Hațeg, și 15,38 florini școlii românești din localitate¹⁸⁰.

Hațegana a avut cel puțin două filiale. În 1911 publică concurs pentru ocuparea posturilor de director executiv și contabil pentru filiala sa din Pui¹⁸¹. Un an mai târziu, în 1912, Banca Ulpiana din Sarmizegetusa fuzionează cu banca din Hațeg, devenindu-i cea de a doua filială.

A fost membră a Solidarității, dr. Gavril Suciu președintele direcțiunii și în același timp jurist consult al Hațeganei făcând parte din conducerea Uniunii Bancare încă de la înființarea acesteia¹⁸². În 1936 la conducerea băncii se aflau, printre alții, Leo Parasca și Toma Vasinca¹⁸³.

BANCA POPULARA HONDOLEANA – Hondol (anexa XVI).

Apare uneori sub numele de cooperativă de credit (la Enescu...), reuniune de credit (la N. N. Petra...) sau însoțire de anticipațiune și credit (în Revista Economică)¹⁸⁴. A fost înființată în 1895 cu un capital de 7.755 florini în cote de 15 florini¹⁸⁵.

Încă în septembrie 1894 se hotăra înființarea "unei bănci" pentru a scăpa sătenii de jaful cămătarilor și a-i obișnui cu "spiritul de păstrare și economisire în general", străduind pentru această înființare Petru A. Mihaș, Sabin I. Piso, Eugen Grecu și Petru Gabor preot în Certejul de Sus. La adunarea de constituire din 9/21 aprilie 1895 au fost aleși: președinte V. Pipoș preot, ca vicepreședinte, N. Damian preot în Balșa și P. A. Mihaș din Hondol ca director. Am întâlnit între membrii direcțiunii pe L. Perian al cărui nume se leagă și de activitatea Băncii Zărăndeană din Băița¹⁸⁶. Banca se va bucura, ca multe alte institute de credit hunedorene, de sprijinul Băncii Albina care îi va acorda reescont pentru a-și putea desfășura activitatea¹⁸⁷. Dispunem de bilanțuri contabile (pentru anul 1913 datele sunt incomplete), dar ele se opresc la anul 1915 (anexa XVI). Concluzia care se impune este scăderea treptată, după 1913, atât a părților fundamentale cât și a depunerilor spre fructificare și a profitului realizat la finele anului. Nu cunoaștem când și în ce împrejurări și-a încetat activitatea. Ultima informație de care dispunem consemnează faptul că în 1918 Hondoleana scade etalonul cu 1%¹⁸⁸.

BANCA ILIA MUREȘANA - Ilia (anexa XVII).

Nu cunoaștem anul înființării, cele mai vechi date de care dispunem datând din 1928, când banca înregistrează un profit de 93.418 lei¹⁸⁹. Din același an (31 ianuarie) datează o cerere de înscriere a băncii în Registrul Camerei de Comerț și Industrie, dar nu ne putem pronunța dacă este prima înscriere sau, conform uzanței, o reînscrisoare¹⁹⁰. În privința conducerii băncii amintim că pentru 1933 l-am găsit consemnat pe Silviu Olariu¹⁹¹ iar pentru 1939 pe dr. Romul Mioc ca președinte și pe Iuliu Josan, Victor Pop, dr. Gh. Prunaș și Ioan Orbonaș ca membri ai Consiliului de administrație¹⁹².

Banca Ilia Mureșană s-a confruntat cu probleme deosebite, ivite ca urmare a aplicării Legii conversiunii datorilor agricole. Sumele care se referă la aceste operațiuni sunt impresionante. În 1934 -

¹⁷⁹ Vezi supra, nota 52.

¹⁸⁰ Revista Orăștiei, I, nr. 15/1895, p. 2.

¹⁸¹ Revista Economică, XIII, nr. 23/1911, p. 261; XIV, nr. 27/1912, p. 311.

¹⁸² Idem, XV, nr. 28/1913, p. 349; DJHAN, fond Banca Corvineana, UP 72.

¹⁸³ Idem, fond CCI, d. 2/1936, p. 71.

¹⁸⁴ Ion Enescu, Iuliu Enescu, op. cit., p. 225; N. N. Petra, op. cit., p. 36; Revista Economică, XVII, nr. 8/1915 și XVIII, nr. 12/1916.

¹⁸⁵ N. N. Petra, op. cit., p. 36.

¹⁸⁶ Revista Orăștiei, I, nr. 27/1895, p. 28.

¹⁸⁷ M. Dreclin, Banca Albinal, p. 93.

¹⁸⁸ Revista Economică, XX, nr. 6/1918, p. 46.

¹⁸⁹ DJHAN, fond Tribunalul Deva, d. 212/1928. Deschis pentru această bancă, dosarul cuprinde acte și pentru anii următori, acoperind întreaga perioadă de existență a băncii din Ilia. Din păcate, ca și în alte cazuri similare, lipsesc procesele verbale de ședință ale consiliului de administrație și ale adunărilor generale ale acționarilor. Faptul ne obligă să ne rezumăm, aproape exclusiv, la concluziile care se pot desprinde din analiza bilanțurilor de care dispunem.

¹⁹⁰ Ibidem.

¹⁹¹ DJHAN, fond CCI, d. 18/1933.

¹⁹² Idem, fond Tribunalul Deva, d. 212/1928.

1936 se înregistrează, pentru fiecare an, peste 1.900.000 lei valoarea debitelor care intră sub incidența legii și între 1.400.000 - 2.400.000 pierderi rezultate din conversiune. Sumele mari care au fost pierdute de bancă se reflectă și în situația anilor 1937 - 1946, în acest ultim an înregistrându-se încă 201.105 lei creanțe în conversiune. În paralel se înregistrează scăderea capitalului social de la 3.000.000 lei în 1936 la 2.000.000 lei, valoare la care se va menține și în anii următori. În 1937 sunt desființate fondul de rezervă și cel de pensii (sumele fiind folosite, desigur, tot pentru lichidarea creanțelor din conversiune) și nu vor reapare decât în 1939 (numai fondul de rezervă) într-un quantum mult mai redus. El va crește treptat, de la 40.000 lei în 1939 la 140.000 lei în 1943, abia după această dată atingând valoarea inițială. Mai gravă a fost situația fondului de pensii care nu s-a mai reînființat. Mai trebuie semnalat faptul că anii 1933 și 1934 se încheie cu pierderi iar remediarea acestei curențe are loc, cu adevărat, abia cu începerea din 1938 (40.174 lei) dar nici în 1943 nu mai atinge valoarea din 1929 (120.353 lei, față de 389.206 lei) iar în 1946 nu se înregistrează nici un profit. Aceeași scădere drastică se înregistrează și la depunerile spre fructificare. Importanța și seriozitatea acestei bănci care a fost membră a Solidarității¹⁹³ poate fi probată și de faptul că în 1938 este numită lichidatoare a Băncii Cercuale S. A. Ilia prin decizia 717/1938 a Consiliului Superior Bancar¹⁹⁴.

În 1947, în urma hotărârii adunării generale din 17 august Banca Ilia Mureșană intră în lichidare, din cauza devalorizării leului în urma reformei monetare. Lichidatori sunt desemnați Silviu Olariu și Ioan Găzdău directorul Filialei Deva a B. N. R.¹⁹⁵

În anul 1906 ia ființă **BANCA INDUSTRIA** din Deva cu un capital social de 100.000 coroane¹⁹⁶. Despre această bancă deținem informații nesemnificative și nu am găsit bilanțul pe nici un an de gestiune. În 1911 director era August A. Nicoară¹⁹⁷, cel care în 1886 a înființat Societatea de înmormântare a românilor din Deva¹⁹⁸. În același an, 1911, banca solicita de la Corvineana - Hunedoara un credit de 32.000 coroane cu dobândă de 6,5% dar i se aprobă doar 25.000 coroane cu 7%¹⁹⁹. Ultima informație de care dispunem datează din 1923: prin hotărârea Judecătoriei de ocol Ilia din 5 decembrie 1922 este expropriată în întregime moșia Băgara (pădure)²⁰⁰, pentru înființarea pădurii comunale.

BANCA JIANA - Petroșani. Înființată în 1904. Consemnarea provine din lucrarea lui N. N. Petra care menționează că banca nu mai exista în 1910²⁰¹. După informațiile noastre, în 1907, la cererea Jienei, Aceasta este preluată de Banca Ardeleana care își însușește toate afacerile și datoriile băncii din Petroșani, salvând-o de la faliment și permițându-i continuarea activității ca filială a băncii din Orăștie²⁰². În 1910 această filială (cu un total la active de 176.021 coroane) încheie bilanțul cu o pierdere de 15.259 coroane²⁰³.

BANCA MESERIAȘILOR - Deva (anexa XXII) pentru care deținem doar bilanțul pe 1932, când are un capital social de 1.000.000 lei și depuneri spre fructificare de 1.903.915 lei, valoarea totală a fondului rulat fiind de 3.397.646 lei. Sediul băncii se găsea pe str. Aurel Vlaicu nr. 1²⁰⁴. Figurează ca înregistrată la Camera de Comerț și Industrie la nr. 27/1931. În 1933 era reprezentată de Pentek Alexandru²⁰⁵ – dar nu știm ce funcție a deținut. Fondul social al băncii în 1940 era de 5.000.000 lei²⁰⁶. Ultima informație deținută datează din 1946 când banca figura pe lista firmelor sociale²⁰⁷.

BANCA MATCA - Tebea (anexa XXII).

A fost înființată în 1909 cu un capital social de 84.000 coroane²⁰⁸. Informațiile noastre se rezumă la câteva consemnări pe care le vom prezenta cronologic. În bilanțul pe 1913 înregistrează același capital

¹⁹³ N. N. Petra, op. cit., p. 206.

¹⁹⁴ Ibidem.

¹⁹⁵ Ibidem.

¹⁹⁶ N. N. Petra, op. cit., p. 45.

¹⁹⁷ Revista Economică, XIII, nr. 30/1911, p. 317.

¹⁹⁸ V. Șuiaga, Hunedoreni. ... p. 32.

¹⁹⁹ DJHAN, fond Banca Corvineana, UP 42. Informația este consemnată la 17 martie 1911.

²⁰⁰ Idem, fond Judecătoria Ilia Mureșană, d. 54/1923, p. 5.

²⁰¹ N. N. Petra, op. cit., p. 43.

²⁰² supra, nota 54.

²⁰³ Revista Economică, XII, nr. 34/1910, p. 328.

²⁰⁴ DJHAN, fond CCI, d. 20/1932, p. 1.

²⁰⁵ Idem, d. 18/1933.

²⁰⁶ Idem, d. 13/1940, p. 23.

²⁰⁷ Idem, d. 6/1946, p. 40.

²⁰⁸ N. N. Petra, op. cit., p. 48; Revista Economică, XII, nr. 29/1918, p. 286; dă un capital social de 53. 300 coroane.

social ca la pomire, un fond de rezervă de 15.745 coroane, depuneri de 95.396 coroane²⁰⁹. În 1925 depunerile atingeau 1.479.545 lei la un capital social de 100.000 lei. În acel an banca avea imobil propriu evaluat la 440.189 lei, iar valoarea totală a activului se ridica la 1.885.625 lei, anul încheindu-se cu un beneficiu de 46.977 lei (aproape jumătate din capitalul social)²¹⁰. Înscrișă în Registrul Camerei de Comerț Deva în 1933 la "Comerțul mare" reprezentată fiind de Ioan Indreiu²¹¹, Banca Matca nu figurează în 1935 pe lista membrilor Solidarității²¹² ceea ce ne face să concluzionăm că și-a încetat activitatea, probabil, în 1934.

BANCA ORIENTUL S. A. - Dobra (anexa XVIII)

A fost înființată în 1908 cu un capital social de 53.000 coroane²¹³, de către Lazăr Vraicu care a condus-o până în 1920²¹⁴. Alături de acesta, din comitetul de direcțiune făceau parte Petru Hădan, dr. Petric, Aurelian Oprea²¹⁵. În 1910 banca plătea o dobândă de 7%, care va scădea însă la 3% în 1917²¹⁶ rentabilitatea capitalului social fiind de 11,13 %. În același an, 1910, se alocuau 162 lei pentru scopuri culturale și filantropice²¹⁷. Banca a fost supusă exproprierii în 1922 când pierde moșiile Mihăiești și Panc, în suprafață de 20 jugăre și 567 stânjeni²¹⁸. Nu știm când și-a încetat activitatea. O bancă cu același nume a activat la Brad fiind inclusă în lista băncilor membre a Solidarității²¹⁹.

BANCA PRUNA S. A. - Ilia (anexa XIX).

A fost înființată în 1912 cu un capital social de 40.000 coroane, cuprins în 200 acțiuni, din direcțiune făcând parte Oliviu Sârbu, dr. Ștefan Rozvany, Ioan Iancu²²⁰. Alături de primii doi în 1918 găsim pe Felicia dr. Rozvany, Iuliu Orbonaș și Nicolae Oprean²²¹, pentru ca în 1936 funcția de președinte să fie deținută de dr. Aurel Vlad, membri în direcțiune fiind Nicolae Bogdan, Leonte Părvu, Adam Basarab etc. iar cenzor Ioanichie Olariu²²². Din cele două bilanțuri de care dispunem nu putem trage prea multe concluzii. Cu certitudine s-a ocupat și cu comerțul (vezi în bilanț rubrica "mărfuri"). Nu se evidențiază depuneri spre fructificare, fapt neîntâlnit la nici o altă bancă. În activitatea Prunei au existat și nereguli. În 1939 de exemplu, Ardeleana cerea fostei bănci Grănițerul din Dobra (care-i devenise filială) să nu mai acorde nici un împrumut "institului nostru Pruna" din Ilia și să trimită la Orăștie toate cambiile bune pentru reescont. Se menționează că Pruna nu respectă instrucțiunile Băncii Naționale în acordarea împrumuturilor și, mai mult, acordă 2-3 împrumuturi aceluiași debitor²²³. Dealtfel creditul acestei bănci la Ardeleana era epuizat în 1937 când nu poate onora, din această cauză, o cerere pentru un împrumut de 600.000 lei a locuitorilor satului Tisa pentru exploatarea lemnului și a fructelor de pădure²²⁴. Nu cunoaștem când și cum și-a încetat activitatea care a creat atâtea probleme altor bănci hunedorene, deși era membră a Uniunii Bancare Solidaritatea²²⁵, dar ea mai figurează în evidențele Camerei de Comerț și Industrie Deva pe anul 1940²²⁶.

Exprimarea băncii Ardeleana care o numește "institul nostru" ne-ar putea determina să o considerăm o filială a acesteia dar, în evidențele amintite nu sunt cuprinse filialele, ci doar banca de care ele depind. Deci Pruna a fost o bancă de sine stătătoare.

BANCA PROGRESUL S. A. Ilia (anexa XX).

A fost înființată în 1907 cu un capital social de 120.000 coroane²²⁷. În Statutele băncii se subliniază că banca are "scopul de a dezvolta spiritul de economie și a procura, cu deosebire poporului

²⁰⁹ Ion Enescu, Iuliu, Enescu, op. cit., p. 223.

²¹⁰ Rusiecki, op. cit., p. 115-116.

²¹¹ DJHAN, cond CCI, d. 18/1933.

²¹² N. N. Petra, op. cit., p. 204 - 208.

²¹³ Idem, p. 47.

²¹⁴ V. Șuiaga, Hunedoreni. . . , p. 44.

²¹⁵ Revista Economică, XVII, nr. 13/1915, p. 146 și 7/1918, p. 66.

²¹⁶ Idem, XIX, nr. 26/1917, p. 292.

²¹⁷ Idem, XII, nr. 8/1910, p. 98.

²¹⁸ DJHAN, fond Judecătoria Ilia Mureșană, d. 32/1922.

²¹⁹ N. N. Petra, op. cit., p. 207.

²²⁰ Revista Economică, XIV, nr. 28/1912, p. 317.

²²¹ Idem, XXI, nr. 29/1919, p. 289.

²²² DJHAN, fond CCI, d. 2/1936, p. 70.

²²³ Idem, fond Banca Ardeleana, sucursala Dobra, d. 3, nedat.

²²⁴ Ibidem.

²²⁵ N. N. Petra, op. cit., p. 206.

²²⁶ DJHAN, fond CCI, d. 13/1940, p. 23.

²²⁷ N. N. Petra, op. cit., p. 46.

agricol, creditele de care are trebuință". Se prevede că banca, înființată pe timp de 100 de ani, poate deschide filiale și că, cel puțin 2/3 din acțiuni trebuie să fie deținute de români. Conform articolului 31, cel puțin 3/4 din membrii Consiliului de administrație trebuie aibă aceeași naționalitate²²⁸. Se fixează un cuantum de 3% din beneficiul net anual pentru scopuri culturale și filantropice (banca Corvineana alocă 5%). O mențiune specială se referă la împrumuturile acordate de bancă. Astfel, cambiile au o scadență de maxim 6 luni iar pentru împrumuturile ipotecare nu se admit "ipotece pe mine, fabrici, stabilimente industriale, biserici, teatre" și, numai în cazuri deosebite se acceptă ipotecarea moșiilor și a pădurilor²²⁹. Între cadrele de conducere a băncii găsim pe George Oprea și Ștefan Chirlovici (care semnează Statutele), pe dr. Ștefan Rozvany (director executiv), George Cărăbașiu (contabil), membri în direcțiune fiind, printre alții, Iosif Criste, Ioan Iancu, Aron Munteanu²³⁰. În 1918 găsim în direcțiune pe dr. Aurel Vlad, Ioanichie Olariu și Eleonora Rozvany²³¹, în 1921 director executiv era Constantin Moldovan iar președinte Iuliu Orbonaș.

Banca și-a încheiat bilanțurile, în mod constant, cu profit, chiar dacă sumele nu sunt impresionante. Din acesta s-a acordat sprijin pentru acțiuni culturale și filantropice. Dispunem de date numai pentru anii 1907-1909 dar chiar și din acestea putem vedea că Banca Progresul a susținut în primul rând școala și biserica. În 1907 acordă 230 coroane (școala greco-ortodoxă română Ilia 200 coroane, Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoara 20 coroane, Hunyadvármegyei Jótékony noégylet 10 coroane²³²); în 1908 alocă 484 coroane (400 pentru școala Ilia, câte 20 pentru bisericile ortodoxe din Boiul Superior, Săcămaș și Jeledinți, 4 pentru cea din Gorcion (?)²³³ și, în fine, în 1909 distribuie 700 coroane (câte 200 pentru biserica ortodoxă Ilia și pentru edificarea școlii din localitate, câte 100 pentru construirea unui "pavilion țărănesc" și pentru procurarea de încălțăminte pentru elevii săraci, câte 20 pentru Reuniunea femeilor române și masa studenților din Brașov și câte 30 pentru masa studenților din Cluj și biserica Cerbăl)²³⁴.

Banca Progresul a contribuit la înființarea Băncii Centrale Industriale și Comerciale prin subscrierea, în 1919, a 50 acțiuni (7500 coroane plus 2500 coroane spese de fondare) alături de Banca Pruna din aceeași localitate care a avut o subscriere de 4500 + 1500 coroane²³⁵. Spiritul românesc al băncii s-a manifestat și prin virarea, pe seama Consiliului Dirigent - Resortul Finanțe a 50.000 coroane pentru Împrumutul Național²³⁶.

Ca și alte bănci hunedorene a contribuit la transferul proprietății de pământ²³⁷. Încă în al doilea an de gestiune cumpără o moșie pe care o parcelază și o revinde. Se apreciază că suprafața supusă acestui proces era de 80 jugăre²³⁸. Cert este faptul că în 1922 sunt supuse exproprieri moșiile deținute de bancă în satele Cerbălul Superior, Bărăști, Dumești, Dumbrăvița, Câmpuri-Surdac, Coaja, Micănești, Panc, și Visca, în suprafață totală de 370 jugăre și 441 stâneni²³⁹. Afectată de exproprieri, presupunem că banca nu a fost ferită nici de urmările Legii conversiunii. Nu cunoaștem modul în care și-a încetat activitatea.

BANCA ULPIANA - Grădiște - Sarmizegetusa. (anexa XXII)

În anul 1911 se publică în Revista Economică bilanțul acestei bănci, prezentat la a XX-a adunare ordinară. Conducerea băncii: director executiv Nicolae Muntean, casier Ștefan Țarina, contabil Arthur Corvin, președinte dr. Gavril Suciu. Din direcțiune mai fac parte Romul Ranca, Carol Pașca, Ioan Opron²⁴⁰. Banca a fost înființată deci în 1891 având un capital social de 9.222 florini²⁴¹. Fuzionează cu Banca Hațegana la 20 februarie 1912 devenind filială a acesteia²⁴².

²²⁸ DJHAN, fond Banca Progresul Ilia, cutia 2/1907.

²²⁹ Ibidem.

²³⁰ Ibidem și cutiile 3 și 4.

²³¹ Revista Economică, XX, nr. 2/1918.

²³² DJHAN, fond Banca Progresul Ilia, cutia 2.

²³³ Idem, cutia 3.

²³⁴ Idem, cutia 4.

²³⁵ Idem, cutia 23.

²³⁶ Ibidem.

²³⁷ problema este tratată de V. Dobrescu, în Rolul băncilor... II.

²³⁸ Idem, partea III, p. 294.

²³⁹ DJHAN, fond Judecătoria Ilia Mureșană, d. 32/1922.

²⁴⁰ Revista Economică, XIII, nr. 1/1911, p. 160.

²⁴¹ N. N. Petra, op. cit., p. 30.

²⁴² Revista Economică, XIV, nr. 27/1912, p. 311.

BANCA ZĂRÂNDEANA S. A. - Băița (anexa XXI)

Înființată în 1898, a pornit cu un capital inițial de 32.000 coroane²⁴³ deși în anunțul pentru înființarea băncii se conta pe doar 20.000²⁴⁴. Subscrierile s-au făcut prinb Lazăr Perian, primarul comunei, numărul acțiunilor subscrise urcând repede la 150²⁴⁵. În direcțiune erau cuprinși: președinte George Moldovan, membri Ioan Olariu, dr. Cornel Moldovan (pe care l-am întâlnit și la Banca Decebal din Deva), Petru Popa, Lazăr Perian, Nicolae Perian, Petru Radu și George Faur²⁴⁶ și, în 1911, Avram Stanca²⁴⁷. În anul 1913 se pune în discuție inițierea fondului de pensii²⁴⁸ care apare ca funcțional în bilanțul pe anul 1914, când se ridică la 10.401⁸⁰ coroane. Se poate vedea din bilanț că Banca Zărândeana a beneficiat de reescont de la alte bănci (sunt evidențiate dobânzile la reescont pe 1915), acorda împrumuturi ipotecare și pe obligațiuni și subscrisesse 975 coroane la Împrumutul de război (anexa XXI).

Fondul de rezervă constituit se ridică la valoarea capitalului social iar depunerile spre fructificare depășesc dublul acestuia. Banca avea, în 1940, un capital social de 400.000 lei²⁴⁹. Este ultima informație pe care o deținem despre acest institut de credit.

Am întâlnit și consemnări ale altor bănci, dar ele apărând o singură dată în materialul consultat nu putem decât să le enumerăm fără a face nici un comentariu asupra înființării sau activității lor.

În 1897 este amintită ca împlinind 10 ani de activitate Banca **VICTORIA** – Brad, cu sediu în imobilul propriu din str. Arhiducele Iosif nr. 2. Dată fiind adresa, valoarea capitalului social și mărimea activului înclinăm să afirmăm că este o greșeală de tipar, fiind vorba, de fapt, de banca cu același nume din Arad, înființată în 1887²⁵⁰. În arhiva Camerei de Comerț și Industrie Deva este menționată **BANCA AGRICULTORILOR - Deva**²⁵¹ (anexa XXV) iar în lista cuprinzând "Comerțul mare" pentru anul 1933, în care sunt înscrise institutele de credit și persoana care le reprezintă, apar unele bănci pentru care aceasta este unica mențiune:

BANCA MINIERA S. A. - Baia de Criș - Oncu Nerva

BANCA MURĂȘANĂ - Zam - Popovici Mihai

BANCA CENTRALĂ - Pui - dr. Tirea Mihail

BANCA VULTURUL - Deva – nemenționat

BANCA PROGRESUL Voța - Ghișa Cornel

BANCA LĂPUGEANA - Lăpugiu Inferior - Muntean George

BANCA ROȘCĂNIȚA - Dobra - Șerban Vasile (exista și în 1946)²⁵².

Pentru ultimele trei, dată fiind localitatea de reședință, înclinăm să le considerăm bănci populare ca și cele menționate tot o singură dată, din Hunedoara și Orăștie²⁵³. În Orăștie a existat și o **CASĂ DE PĂSTRARE** pe care am găsit-o consemnată pentru anii 1925, 1929, 1932-1933, 1936 și 1941 fără însă a avea prea multe informații despre activitatea ei²⁵⁴ (anexa XXV, care cuprinde institutele de tip cooperatist).

O deosebită activitate a desfășurat **CASA DE PĂSTRARE** din Petroșani asupra activității căreia există un studiu publicat²⁵⁵. Și-a desfășurat activitatea între 1901 – 1948, având filiale la Deva, Lupeni, Vulcan și Hațeg²⁵⁶. În 1937 valoarea activului se ridică la 722.000 lei. A fost afectată de prevederile Legii conversiunii, dovadă a faptului că mare parte a clientelei sale se recruta din rândul sătenilor. Din 11.094.269 lei care reprezentau credite care intrau sub incidența legii, banca înregistrează o pierdere de 9.826.977 lei²⁵⁷. Dintre conducătorii Casei din Petroșani amintim pe Mocioni Romulus în 1933 și Neamțu

²⁴³ N. N. Petra, op. cit., p. 38.

²⁴⁴ Revista Orăștiei, III, nr. 10/1897, p. 41.

²⁴⁵ Ibidem și nr. 12/1897 p. 50; nr. 31/1897, p. 130.

²⁴⁶ Revista Economică, XVII, nr. 6/1915, p. 52.

²⁴⁷ Idem, XIII, nr. 23/1911.

²⁴⁸ Idem, XV, nr. 42/1913, p. 46.

²⁴⁹ ANFDJH fond CCI, d. 13/1940, p. 37-38.

²⁵⁰ Revista Orăștiei, III, nr. 17/1897, p. 74; N. N. Petra, op. cit., p. 29. Consemnează pentru anul 1887 înființarea băncii Victoria din Arad, dar nu aminteste nici o bancă la Brad pentru acest an.

²⁵¹ DJHAN, fond CCI, d. 13/1929.

²⁵² Idem, d. 25/1946; d. 22/1945 p. 1 și 24.

²⁵³ Idem, d. 2/1936 p. 92 și d. 6/1946, p. 40.

²⁵⁴ Idem, d. 13/1929, p. 4; d. 18/1933; d. 2/1936, p. 72; d. 10/1941 p. 28 și 238; Rusieski, op. cit., p. 103; Statistica. . ., p. 200-206.

²⁵⁵ V. Ionaș, Casa de păstrare Petroșani, în Sargetia, VIII, Deva, 1971, p. 275-276; M. Baron, O instituție bancară la Petroșani în perioada interbelică "Casa de păstrare", în Sargetia, XXVII/2, Deva, 1997-1998, p. 563-573.

²⁵⁶ V. Ionaș, op. cit. ; Compas, Viena, 1939, p. 269.

²⁵⁷ Compas, p. 270.

Constantin în 1936, an în care Casa avea un capital social de 10.000.000 lei²⁵⁸. Și-a încetat activitatea în urma naționalizării din iunie 1948.

O altă **CASĂ DE PĂSTRARE** a funcționat la **Hunedoara**, purtând numele de **HUNEDOREANA** (anexa XXIII). Dispunem de bilanțuri complete sau parțiale pentru perioada 1911-1943, fără însă a cunoaște anul înființării Casei. A rulat sume importante, efectuând operațiuni care o includ în categoria institutelor de credit mijlocii (prin comparație cu altele, similare). Totuși acordă subvenții, chiar dacă modeste, pentru scopuri de binefacere (349 lei în 1936 fiind cea mai mică, 5.610 lei în anii 1931- 1933 și 57. 838 lei în 1944 reprezentând alocația maximă)²⁵⁹. A fost afectată de Legea conversiunii, înregistrând pierderi importante între 1935-1938 (în jur de 900.000 lei anual). Deși încă în 1932 se discutau în adunarea generală urmările aplicării primelor legi de conversiune iar direcțiunea "se împutemicea să ceară la caz de nevoie și la o dată oportună lichidarea judiciară a institutului"²⁶⁰ faptul că documentele confirmă încă existența ei în 1944, ne face să presupunem că și-a încetat activitatea tot în 1948. Dintre conducătorii hunedoreni am găsit consemnați, pentru 1933 pe Iosif Wachter iar pentru 1936, alături de acesta apare și numele lui dr. Eugen Tulea, cenzor²⁶¹

Alte Case de păstrare (anexa XXV) care au activat în județ și pentru care dispunem numai de bilanțul pe anul 1925 sunt cele din **Vulcan** (probabil filială a Casei de păstrare Petroșani), **Baia de Criș**, a Agricultorilor din **Deva** și Prima casă de păstrare din județ, la **Hațeg**²⁶².

În afara institutelor de credit prezentate (societăți pe acțiuni, bănci populare și case de păstrare) în județul Hunedoara au existat și **institute de tip cooperatist**. Înființarea și activitatea lor au fost reglementate prin Legea XXIII/1898 care completea Legea XXXVII/1875. Dacă în 1875 se prevedea doar înființarea de societăți pe acțiuni, în 1898 asociațiunile erau împărțite în **reuniuni de credit și însoțiri de credit** care au adoptat sistemul Raiffeisen²⁶³. Reuniunile aveau numai formal un caracter cooperatist, ele fiind, în fond, societăți comerciale. Însoțirile aveau, cu adevărat, un caracter cooperatist și făceau parte, de obicei, dintr-o organizație centrală²⁶⁴. Un rol important în organizarea însoțirilor l-a avut Vasile C. Osvadă, directorul Reuniunii proprietarilor de vite din Orăștie²⁶⁵, membru în Congregația comitatului Hunedoara, secretar al resortului pentru agricultură în Consiliul Dirigent. "Fiecare neam – scria el - își are trebuințele lui, își are calitățile lui speciale și prin urmare puterea și importanța fiecărui neam ca factor economic e deosebită"²⁶⁶. El propagă cooperativismul, tovărășiile²⁶⁷, prin care "mai poate fi alungată lipsa, necazul și jalea țăranului din samă afară de grea", considerând că în afara creditului, cooperația ar trebui să cuprindă și producția, valorificarea, consumul și chiar instrucția publică²⁶⁸. Pentru a câștiga experiență în domeniu Vasile Osvadă s-a documentat în România în decursul mai multor călătorii efectuate aici²⁶⁹. Acțiunea lui a fost sprijinită și de boierul basarabean Vasile Stroescu care a donat 50.000 coroane pentru înființarea de cooperative sătești, promițând alte 100.000 coroane pentru înființarea de reuniuni de credit în Bihor²⁷⁰. Truda intelectualilor români în această direcție era determinată și de amploarea cametei, mai ales în lumea satelor unde se percepeau dobânzi oneroase. Această preocupare a făcut ca încă în 1898 să existe, în Transilvania, 54 de bănci populare, în afara reuniunilor și însoțirilor românești de credit. Ele veneau în întâmpinarea nevoilor "economilor" români, cărora presa maghiară sugera să li se acorde împrumuturi cu dobânzi mici (de către băncile maghiare) pentru că "prin asta îi va smulge de sub înrăurirea și puterea păgubitoare, din punct de vedere al întăririi statului maghiar, a băncilor românești"²⁷¹. În aceeași perioadă secuul Beksis Gustav sugera că pe întreg teritoriul locuit de români trebuie puși "stîlpii

²⁵⁸ DJHAN, fond CCI, d. 18/1933 și d. 2/1936.

²⁵⁹ Idem, fond Tribunalul Deva, d. 7/1944.

²⁶⁰ Ibidem.

²⁶¹ DJHAN, fond CCI, d. 18/1933 și 2/1936; Iosif Wachter a fost proprietarul tipografiei – editoare cu sediul în Piața Libertății nr. 6. Vezi Rodica Andruș, Tipografii și librării hunedorene, în Sargeția, XXVII/2, Deva, 1997-1998, p. 506 și 509.

²⁶² Rusiecki, loc. cit.

²⁶³ N. N. Petra, op. cit., p. 7-8; Detalii despre sistemul Raiffeisen au fost prezentate la Banca populară Fraga din satul Crișan.

²⁶⁴ N. N. Petra, op. cit., p. 87-89. Vezi și Iuliu Enescu, Începuturile cooperației în România, în Revista Economică, XIV, nr. 33, p. 355-357.

²⁶⁵ Reuniunea proprietarilor de vite din Orăștie a fost înființată în 1910 de către Vasile C. Osvadă și Ioan Moța. Avea 2337 membri, proprietari a 3353 vite. Ea activa în 15 din cele 21 județe cu populație românească din Transilvania. Cf. Revista Economică, XIII, nr. 18/1911, p. 218.

²⁶⁶ P. Belciug, V. Dobrescu, op. cit., supra, nota 8.

²⁶⁷ V. Osvadă și I. Moța înființează în 1908 la Orăștie, Tovărășia pentru asigurarea vitelor; vezi N. N. Petra, op. cit. p. 89.

²⁶⁸ în Tovărășia, II, nr. 13/1907, p. 1.

²⁶⁹ V. Dobrescu, Ideea făuririi vieții economice naționale. . . p. 421 – 430.

²⁷⁰ Revista Economică, XIV, nr. 21/1912, p. 259 și nr. 34/1912, p. 263.

²⁷¹ Revista Orăștiei, III, nr. 81/1897, p. 31.

putemici pe care să se reazime acoperișul statului național maghiar... Atunci românismul (sic!) va fi o naționalitate neprimejdioasă și nevinovată care se va alipi la ungurime și secuime, chiar și în elementele sale cele mai extreme". Și, mai mult, sugerează că pentru a ocupa orice slujbă publică, chiar și în școlile confesionale, românii să trebuiască să recunoască faptul că Transilvania face parte din "statul național maghiar". Răspunsul Revistei Orăștiei la această afirmație a fost un îndemn la rezistență: "Să ne întărim și noi tot mai mult în hotărârea de a nu ne da nici un pas înapoi, când ni se cere, de la nici un fel e jertfă pentru lucruri prin care putem întări seminția noastră românească și pentru a o păstra și întări"²⁷². Astfel de pași au fost făcuți pentru organizarea creditului cooperatist a cărui activitate nu trebuie trecută cu vederea. În județul Hunedoara au existat mai multe **însoțiri** de credit pe care le vom prezenta tot în limita materialului informativ de care dispunem. O activitate îndelungată a desfășurat **HUNEDOARA din Deva** (anexa XXIV) care este menționată în 1895 ca însoțire de credit. În acest an, în condițiile activității depuse pentru înființarea Hondolenei, banii colectați până în luna februarie sunt depuși "la păstrare la însoțirea Hunedoara din Deva"²⁷³. Din Statutele sale știm că adunarea generală de constituire a avut loc la 1/13 mai 1885 având ca președinte al adunării pe Ioan Papiu și secretar de ședință pe Francisc Hossu - Longin²⁷⁴. În afară de bilanțurile prezentate în anexă deținem puține informații despre activitatea sa de profil. Anul 1896, de exemplu, s-a încheiat cu un profit de 2.935 florini, având un fond de rezervă de 4.000 florini, în timp ce venitul întreg al anului a urcat la 13.640 florini²⁷⁵.

Conform afirmației lui Rusiecki, Banca Hunedoara, care s-a bucurat de reescont de la Albina, alături de importante sume primite de la bănci din județ²⁷⁶, se număra, în 1927, printre puținele institute de credit care dispuneau de un capital social de 5.000.000 lei (alături de Ardeleana, Banca Comercială și Industrială Deva, și Casele de păstrare din Deva și Petroșani²⁷⁷). Același autor dă ca an de înființare 1883, apreciind că după 1918 Banca Hunedoara a întâmpinat greutăți din cauza imobilizării capitalului în întreprinderi devenite nerentabile precum și lipsei de colaborare cu bănci din Vechiul Regat²⁷⁸.

Amintim tot aici existența unor case de păstrare în **Baia de Criș, Hațeg, Vulcan** precum și a celei destinate special agricultorilor, care a existat la **Deva**²⁷⁹ (anexa XXV), aceasta din urmă având, în 1936, un capital social de 10.000.000 lei. Președintele ei era Iosif I. Vulcu iar în direcțiune regăsim pe George Dubleşiu și Dezideriu Fülöpp²⁸⁰ despre care s-a mai vorbit (la Banca Corvineana).

Au existat însoțiri care apar uneori sub denumirea de **cooperative de credit**. Astfel **IZVORUL** din **Almaș Săliște** înființată în 1910 prin subscrierea de părți fundamentale în valoare de 20 coroane fiecare, avea, la înființare, 120 de membri. A fost radiată din evidențele Camerei de Comerț și Industrie în 1941²⁸¹. Alte însoțiri: la **Câmpuri-Surdac**, înființată în 1908 de 123 persoane care subscriau părți fundamentale în valoare de 30 coroane/bucată²⁸²; **Cărăstău** înființată în 1912 cu 150 părți fundamentale a 20 coroane²⁸³; **Ilia** - care este înscrisă în lista exproprierilor din 1922 când pierde 193 jugăre în satele Dumești, Băgara, Boiul Superior, Sârbi și Visca²⁸⁴. În fine, în 1941 este consemnată societatea cooperativă de tip Reiffesen din **Romos**, fără nici un alt indiciu²⁸⁵. Chiar dacă nu cunoaștem detalii privind modul în care fiecare dintre ele a fost afectată de conversiune, este știut faptul că Oficiul Național al Cooperăției a acționat pentru obținerea despăgubirilor promise de către stat²⁸⁶.

Indiferent de forma în care au funcționat institutele de credit, afirmăm, fără intenția de a pune un semn de egalitate între acestea și nici între cuantumul activității lor, că toate la un loc, și fiecare în parte, au contribuit, după puterea lor, la dezvoltarea economică a poporului român ca bază a emancipării sale

²⁷² Ibidem.

²⁷³ Revista Orăștiei, I, nr. 27/1895, p. 2.

²⁷⁴ Statutele însoțirii de anticipațiune și credit "Hunedoara" în Deva, Sibiu, 1886.

²⁷⁵ Revista Orăștiei, III, nr. 8/1897, p. 33.

²⁷⁶ M. Drecin, Banca Albina, p. 93.

²⁷⁷ Rusiecki, op. cit., p. 103.

²⁷⁸ Idem, p. 108.

²⁷⁹ Idem, p. 115-116.

²⁸⁰ DJHAN, fond CCI, d. 2/1936.

²⁸¹ N. N. Petra, op. cit., p. 48; Pentru radiere: DJHAN, fond CCI, d. 10/1941.

²⁸² N. N. Petra, op. cit., p. 48.

²⁸³ Ibidem.

²⁸⁴ DJHAN, fond Judecătoria Ilia Mureșană, d. 32/1922.

²⁸⁵ Idem, fond CCI, d. 10/1941.

²⁸⁶ C. Tudor, Contribuții la cunoașterea legislației privind băncile populare și cooperativele de consum, în Revista Arhivelor, 10/989, p. 55.

de ansamblu, a păstrării ființei naționale și a conștiinței sale de neam. Ne vom limita la două din acțiunile de anvergură ale băncilor care vin în sprijinul afirmației noastre.

Știut este că după înființarea Societății pentru crearea unui fond de teatru românesc în Ardeal, eveniment care s-a petrecut la Deva în septembrie 1870²⁸⁷, fondurile necesare transpunerii în practică a inițiativei au provenit, în principal, din donații. Printre membrii Societății se numărau 44 "institute de bani" românești. Printre membrii fondatori s-au aflat Ardeleana, Crișana și Hațegana, între membrii pe viață găsim banca Progresul, iar ca membri ordinari Hondoleana și Orientul²⁸⁸. Nu cunoaștem decât valoarea unei donații a Ardeleni din 1897 care se ridică la 100 florini din totalul de 617 florini ai listei de subscrieri publicată în acel an²⁸⁹, dar cu certitudine că ele au fost mult mai numeroase.

O altă inițiativă românească de amploare la care participă și institutele de credit hunedorene este Fundațiunea pentru ajutorarea ziarștilor români din Ungaria, din epitropia administrativă a fundației făcând parte dr. Valer Braniște președinte, Ion Agârbiceanu, Ion I. Lăpădatu secretar, Vasile Goldiș și dr. Ion Lupaș²⁹⁰. Fundațiunea a fost înființată în 1911, pentru că în 1915 se prezenta a 4-a dare de seamă. În acest Raport se scria că s-a dat "dovada eclatantă în ce privește importanța cea mare a presei și necesitatea urgentă de a avea ziarști de profesiune bine pregătiți și cu viitor asigurat, ceea ce este ținta supremă a fundațiunii noastre"²⁹¹. Este de reținut că fundația a asigurat cheltuielile pentru ultimele zile de viață și pentru înmormântarea ziaristului Silvestru Moldovan²⁹². Dintre institutele de credit care au contribuit la acest fond amintim Ardeleana cu 2670 coroane²⁹³ (între anii 1912-1919), la aceasta adăugând pe dr. Ioan Mihu din Orăștie care, pe perioada cât face parte din direcțiunea Băncii Albina cedează tantiema (vezi glosarul) pentru premiarea unor studii critice și istorice asupra presei din trecut sau ale problemelor curente ale presei, sau pentru biografii ale unor "ziariști distinși decedați" (români n. n.)²⁹⁴. Sume mai modeste au donat Grănițerul (120 coroane în 1917 și 1919), Agricola (400 coroane în 1917-1919), Corvineana (200 coroane în 1912-1919), Decebal (100 coroane în 1912), Hațegana (50 coroane în 1912), Orientul (50 coroane în 1912, 1918 și 1919), Crișana și Geogiana (75 și respectiv 40 coroane în 1918 și 1919)²⁹⁵. Cu siguranță că sumele sunt modeste (mai puțin cea provenită de la Ardeleana) dar, adăugate altora, de la alți donatori, au contribuit și ele la împlinirea scopului Fundațiunii (amintim în context cele 10.000 coroane donate de Iuliana Stoica din Hațeg²⁹⁶). O parte din sumele care constituiau fondurile fundației au fost investiți (în acțiuni ale băncilor Dacia și Decebal) sau depuși spre fructificare (Ardeleana plasându-se pe locul doi după Banca Victoria din Arad)²⁹⁷.

Importanța acțiunilor desfășurate de băncile românești - fie că ne referim la activități strict bancare, la sprijinul lor în transferul proprietății funciare, sau la acțiuni cultural-filantropice, este dincolo de orice îndoială. Faptul că în 1911 băncile ungurești au retras reescontul pe care-l aveau la ele băncile românești²⁹⁸ încercând prin aceasta o subminare a activității lor, confirmă atitudinea ostilă determinată de succesul institutelor românești de credit. Presa maghiară abundă în articole injurioase la adresa lor iar faptul că în 1905 sunt lăudate în "Pesti Hirlop" demonstrează că importanța și roadele muncii lor au impus respect chiar și neprietenilor. Spicuim: "Băncile românești sunt mai ieftine și mai bune decât băncile maghiare... . Puține formațiuni național - economice din Ungaria pot arăta succese atât de salutare, de interes public ca băncile române care s-au ridicat din sărăcie... . Românii, fără nici un ajutor de la stat, cu mijloace modeste, numai prin tăria lor de voință, prin muncă cinstită și dezinteresată, raportează mari succese economice"²⁹⁹.

²⁸⁷ D. Susan, Înființarea Societății pentru crearea unui fond de teatru românesc în Ardeal, în Sargetia, X, Deva, 1973, p. 383.

²⁸⁸ Revista Economică, XIV, nr. 37/1912, p. 393.

²⁸⁹ Revista Orăștiei, III, nr. 23/1897, p. 95.

²⁹⁰ Revista Economică, XVIII, nr. 18/1916, p. 226.

²⁹¹ Ibidem; Ion I. Lăpădatu, Fundațiunea pentru ajutorarea ziarștilor români din Ungaria.

²⁹² Ibidem.

²⁹³ Revista Economică, XIV, nr. 18/1912, p. 235; nr. 24/1912, p. 282-283; XVIII, nr. 18/1916, p. 226; XIX, nr. 24/1917, p. 277; XX, nr. 2/1918, p. 11-12; XXI, nr. 24/1919, p. 236-238.

²⁹⁴ Idem, XIX, nr. 16/1917, p. 209.

²⁹⁵ Idem, XIV, nr. 4 și 24/1912, p. 235 și 282-283; XIX, nr. 16, 29 și 42/1917, p. 209, 311 și respectiv 407; XX, nr. 2 și 9/1918, p. 11-12 și respectiv 100; XXI, nr. 24/1919, p. 236-238.

²⁹⁶ supra, nota 288.

²⁹⁷ Ibidem.

²⁹⁸ Costin C. Kirțescu, op. cit., p. 155.

²⁹⁹ N. N. Petra, op. cit., p. 204. Acesta publică mai multe fragmente din articole apărute în presa maghiară (p. 200-204).

Fiecare institut românesc de credit (societăți pe acțiuni, bănci populare, reuniuni sau însoțiri de credit), a fost un pion în marele joc al finanțelor și fiecare a contribuit, mai mult sau mai puțin, - după posibilitățile materiale de care a dispus, după priceperea și buna credință a celor care le-au condus - la ansamblul dezvoltării economiei românești. De aceea am considerat a nu fi lipsit de interes ca cel puțin existența lor să fie cunoscută. Chiar dacă pentru unele nu știm decât că ele au existat, am încercat să consemnăm acest lucru, și sperăm să fi adus o cât de mică contribuție la cunoașterea acestui aspect al luptei românilor ardeleni pentru păstrarea ființei lor naționale, pentru dezvoltarea lor economică, pentru afirmarea lor ca neam.

GLOSAR DE TERMENI

active – parte a bilanțului în care sunt înscrise, după componentă și în expresie valorică, mijloacele economice de care dispune banca

acție (acțiune) – hârtie de valoare care dovedește participarea deținătorului la capitalul (social) unei societăți economice (sau bancă) și, în virtutea căreia, primește dividende

amortisment, (amortizare) – stingerea treptată a unei datorii, prin plata ei, în rate, sau în întregime, după o perioadă de timp

anticipațiune – ridicarea veniturilor ce se cuvin, înainte de termen

anuități – sume care trebuie plătite debitorului la termene stabilite, o dată pe an

bancă de emisiune – bancă investită cu dreptul de a emite bancnote și monede

cambie – document prin care cineva se obligă să plătească la un anumit termen o sumă de bani aceluia pe care documentul îl desemnează

capital social (statuar) – fond constituit la înființarea unui institut de credit (bancă) prin emiterea și vânzarea de acțiuni cu valoare nominală stabilită. **C. s.** se modifică (mărește) numai prin hotărâre a consiliului de administrație și atrage după sine modificarea Statutului de funcționare. Creșterea se face prin emitere de noi acțiuni. Acționarilor deja existenți li se ștampilează vechile acțiuni cu noua valoare plătind o diferență de bani sau li se schimbă cu un număr de acțiuni noi până la concurența valorii deținute de ei

casa – sumă de bani în numerar de care dispune, la un moment dat, o casierie

cavenți – garanți sau giranți

cont – socoteală scrisă care reflectă sub formă valorică existența și mișcarea (mărirea sau micșorarea) unui proces economic; **c. tranzitoriu** – sumă cuprinsă în bilanț la capitollul pasive, prevăzută a se cheltui în anul următor celui pentru care se întocmește bilanțul; **c. curent** – cont deschis de o bancă pentru păstrarea mijloacelor bănești (ale clienților) și efectuarea unor operațiuni curente la cererea și cu acordul titularului de cont

conversiune – schimbarea condițiilor unui împrumut (pe parcursul derulării acestuia) prin prelungirea termenelor, micșorarea dobânzilor, anularea unei părți a datoriei etc.

convict – institut de învățământ în care studenții beneficiază de întreținere gratuită. Au existat convicte românești la Blaj, pentru fete, băieți și preparanți (învățători), la Brașov pentru fete și la Sibiu pentru preparanți (le-am amintit numai pe cele care au beneficiat de ajutoare materiale din partea băncilor hunedorene)

creanță - drept pe care îl are debitorul asupra unei sume de bani ce i se datorează; titlu, înscris, care confirmă acest drept

credit, creditor – relație bănească între creditor (care acordă un împrumut) și debitorul său (care primește împrumutul)

debit, debitor – datoria unei persoane fizice sau juridice creditate; datornic

depuneri spre fructificare – sume depuse într-o instituție bancară de către persoane fizice sau juridice, pentru care depunătorii primesc anual, din partea băncii, o dobândă prestabilită

dividendă, dobândă - parte din profitul unei societăți pe acțiuni etc. care îi revine unui acționar, în raport direct proporțional cu acțiunile pe care le posedă, sau unui depunător în raport cu depunerile efectuate; sumă de bani pe care debitorul o plătește creditorului pentru împrumutul bănesc acordat

efecte – hârtii de valoare, acțiuni, bilete de bancă etc.

fond – totalitatea mijloacelor bănești de care dispune o bancă; **f. de rezervă** -fondul constituit pentru acoperirea eventualelor pierderi, alimentat anual printr-o cota-parte stabilită prin Statut. Unele bănci plătesc dividendele din acest fond; **f. secret** – sau **la dispoziția direcțiunii**, din care se plătesc unele sume care nu se pot face publice; pentru acest fond nu se păstrează chitanțele; **f. de pensii**, constituit prin alimentare anuală, din care se asigură plata pensiei pentru foștii salariați. Uneori fondurile amintite apar în bilanț cumulate, sub denumirea de **diverse fonduri**;

gaj – garanție, zălog, asigurare pentru îndeplinirea unei obligațiuni asumate

interese transitoare – dobânzi curente (calculate) pentru anul următor celui la care se referă bilanțul (cont transitor)

ipotecă - drept al creditorului asupra bunurilor imobile aparținând debitorului, ca garanție pentru plata unei creanțe

înscriș – act, document; **î. funciar** – act care se referă la o proprietate funciară

lombard – împrumut bancar cu garanție constituită din hârtii de valoare, în deosebi rente de stat

obligațiune – hârtie de valoare care conferă posesorului său calitatea de creditor al statului, al unei instituții etc. și îi dă dreptul să primească o anumită dobândă

pasive – parte a bilanțului care cuprinde, în expresie valorică, sursa de constituire a mijloacelor economice de care dispune banca

părți fundamentale – sumă de bani subscrisă la constituirea însoțirilor și reuniunilor de credit (echivalează cu capitalul social al S. A.)

poliță – vezi trata

plasament – investire a unei sume de bani într-o afacere

portofoliu – totalitatea efectelor de comerț, a acțiunilor etc, care se află în posesia și în evidența unei bănci

realități – existența obiectivă; lucru care există efectiv. În speță: clădiri, mobilier și alte bunuri imobile

reescont – scont prin care o bancă (de emisiune) cumpără de la altă bancă (comercială) o cambie, o trată, un bilet de ordin sau alt efect de comerț (inclusiv comerțul cu bani) scontat anterior la acea bancă. Formă prin care băncile mai mici împrumută unele sume de bani de la băncile mari

reviriment - încheierea conturilor între creditor și debitor prin transportarea sau asigurarea soldului; **r. de fonduri** – mod de a achita o datorie prin transferul unei creanțe echivalentă cu suma datorată

scadență - termen la care trebuie îndeplinită o obligație asumată

scont – 1. operațiune prin care se cumpără de către o bancă efecte de comerț (cambii, trate etc.) achitându-se înainte de termen valoarea lor, cu reținere din valoare a unei dobânzi și a unui comision;
2. dobândă cuvenită pentru un împrumut, reținută cu anticipație de bancă la acordarea împrumutului;
3. reducere, scăzământ care se face debitorului dacă achită o datorie înainte de scadență

tantieră - sumă încasată de membrii unui consiliu de administrație al unei societăți pentru participarea la conducerea acesteia (indemnizație de conducere); se calculează procentual din venitul anual net (profitul băncii)

trată - cambie prin care o persoană fizică sau juridică (trăgător), în calitate de creditor, dispune unui debitor al său să plătească o sumă de bani unei alte persoane (beneficiar) la data și la locul stabilit; poliță

valoare nominală - valoarea unei acțiuni în momentul emiterii sale

valoare reală - valoarea unei acțiuni în momentul comercializării sale; poate fi mai mare sau mai mică decât valoarea nominală, în funcție de situația reală a băncii în momentul tranzacționării și de oscilațiile pe piața de valori

Anexa I

Institutele de credit după anul înființării

(până la 1899 în florini; 1900 - 1919 în coroane; 1920 în lei)

Nr. crt.	Denumirea	Localitatea	Anul înființării	Capital social *	Părți fundam. **	Sursa document.	Forma de funcț.
1	Ardeleana	Orăștie	1885	75.000		N.N.Petra Op.cit.p.28	S.A.
2	Hunedoara	Deva	1885		nement.	Idem p.29	însoțire
3	Hațegana	Hațeg	1888	13.600		Idem p.29	însoțire apoi SA
4	Crișana	Brad	1891	14.463		Idem p.30	însoț.din 1906 SA
5	Ulpiana	Sarmizegetusa	1891	9.222		Idem p.30	SA
6	Corvineana	Hunedoara	1895	35.000		Idem p.36	SA
7	Hondoleana	Hondol	1895		7.755	Idem p.36	reuniune
8	Grănițerul	Dobra	1898	60.000		Idem p.38	SA
9	Zărăndeană	Băița	1898	32.000		Idem p.38	SA
10	Inst.de credit și economii	Govăjdia	1900	50.000		Idem p.38	SA
11	Dacia	Orăștie	1901	100.000		Idem p.42	SA
12	Casa de păstrare	Petroșani	1901	10.000.000		Compas, Viena1939 p.269	casă de păstrare
13	Agricola	Hunedoara	1902	100.000		NN Petra p.42	însoțire;-SA 1909
14	Geogiana	Geoagiu	1904	80.000		Idem,p.43	SA
15	Jiana	Petroșani	1904	80.000		Idem p.43	SA
16	Gloria	Pui	1906	60.000		Idem p.45	SA
17	Industria	Deva	1906	100.000		Idem p.45	SA
18	Progresul	Ilia	1907	120.000		Idem p.46	SA
19	Pui	Pui	1907	?		Idem p.46	SA
20	Însoțirea de credit	Câmpuri – Surduc	1908		3.690	Idem p.46	însoțire
21	Orientul	Dobra	1908	53.000		Idem p.47	SA
22	Matca	Țebea	1909	84.000		Idem p.48	bancă populară
23	Decebal	Deva	1910	60.000		Idem p.48	SA
24	Ivorul	Almaș Săliște	1910		2.400	Idem p.48	însoțire
25	Însoțire de credit	Cărăstău	1912		3.000	Idem p.51	însoțire
26	Pruna	Ilia	1912	40.000		Rev.Ec.28/ 1912 p.317	SA
27	Fraga	Crișan	1913		?	ANFD.Trib Brad 2/936	bancă populară

* capital social = pentru societăți pe acțiuni și bănci populare

** părți fundamentale = pentru reuniuni și însoțiri de credit

Anexa II

Institute de credit pentru care nu cunoaștem anul înființării

Nr. crt.	Denumirea instituției	Localitatea	Anul primei mențiuni	Sursa documentară	Observații
1	Banca de credit	Petroșani	1909	ANFD Trib. Deva d.1/1901	Anul falimentului
2	Casa de păstrare	Hunedoara	1911	Idem, d.7/1911	
3	Banca cercuală	Ilia	1922	Idem, d.25/1923	SA
4	Însoțire de credit	Ilia	1922	ANFD,CCI, d.18/1933	
5	Banca populară	Orăștie	1922	Idem,Jud.Ilia d.32/1922	
6	Banca economică	Deva	1925	Rusiecki, op.cit	SA

7	Banca comerc. și industrială	Hațeg	1925	Idem	SA
8	Creditul comercial	Hațeg	1925	Idem	SA
9	Banca econom. și minieră	Brad	1925	ANFD Trib. Deva d.53/1920	SA
10	Casa de păstrare	Baia de Criș	1927	Idem d.25/1923	1927:fuziune cu Crișana-Brad
11	Banca Ilia Mureșană	Ilia	1928	Idem d.212/918	SA
12	Banca Comerc.și industrială	Deva	1929	Idem d.18/939 p.8	SA
13	Banca Centrală	Hațeg	1929	Ibidem	SA
14	Banca agricultorilor	Deva	1929	Idem, d.13/1929	SA
15	Banca meseriașilor	Deva	1932	Idem, d.20/1932	SA
16	Banca Deva	Deva	1932	Statistica..	bancă pop.
17	Banca minieră	Brad	1933	ANFD, CCI d.22/1945	
18	Banca Mureșană	Zam	1933	Idem	
19	Banca centrală	Pui	1933	Idem	
20	Lăpugiana	Lăpugiu Inf.	1933	Idem	bancă pop.
21	Roșcănița	Dobra	1933	Idem	bancă pop.
22	Vulturul	Deva	1933	Idem	
23	Progresul	Vorța	1933	Idem	bancă pop.
24	Banca populară	Deva	?	ANFD, CCI, d.2/1936	fără altă mențiune
25	Banca populară	Buruene	?	Idem, d.18/1933	Idem
26	Coop.de credit	Romos	?	C.Tudor,op.cit.	Idem

Anexa III

Centralizator pe localități

Nr. crt.	Localitatea	Denumirea institutului de credit	Anul înființ. sau prima mențiune	Poziția din anexa I-II
1	Almaș Săliște	Însoțirea de credit – "Izvorul"	1910	I-24
2	Baia de Criș	Casa de păstrare	1927	II-10
3	Baia de Criș	Banca minieră	1933	II-17
4	Brad	Banca Crișana SA	1891	I-4
5	Brad	Banca econom.și minieră SA	1925	II-9
6	Băița	Banca Zărândeana SA	1898	I-9
7	Buruene	Banca populară	?	II-25
8	Cărstău	Însoțire de credit	1912	I-25
9	Câmpuri Surduc	Însoțire de credit	1908	I-20
10	Crișan	Banca populară "Fraga"	1913	I-27
11	Govăjdia	Inst.de credit și economii	1900	I-10
12	Deva	Însoțirea de credit "Hunedoara"	1885	I-2
13	Deva	Banca industrială SA	1906	I-17
14	Deva	Banca Decebal SA	1910	I-23
15	Deva	Banca economică SA	1925	II-6
16	Deva	Banca econom.și industrială SA	1929	II-12
17	Deva	Banca agricultorilor SA	1929	II-14
18	Deva	Banca populară "Deva"	1932	II-16
19	Deva	Banca meseriașilor SA	1932	II-15
20	Deva	Banca Vulturul	1933	II-22
21	Deva	Banca populară	?	II-24
22	Dobra	Banca Grănițerul SA	1898	I-8
23	Dobra	Banca Orientul SA	1908	I-21
24	Dobra	Banca populară Roșcănița	1933	II-21
25	Geoagiu	Banca Geogiana SA	1904	I-14
26	Hațeg	Banca Hațegana SA	1888	I-3
27	Hațeg	Banca comerc.și industrială SA	1925	II-7
28	Hațeg	Creditul Comercial SA	1925	II-8
29	Hațeg	Banca Centrală SA	1929	II-13
30	Hondol	Banca populară Hondoleana	1895	I-7

31	Hunedoara	Banca Corvineana SA	1895	I-6
32	Hunedoara	Banca Agricolă	1902	I-13
33	Hunedoara	Casa de păstrare Hunedoreana	1911	II-2
34	Ilia	Banca Progresul SA	1907	I-18
35	Ilia	Banca Pruna SA	1912	I-26
36	Ilia	Banca Cercuală SA	1922	II-3
37	Ilia	Insoțire de credit	1922	II-4
38	Ilia	Banca Ilia Murășană SA	1928	II-11
39	Lăpușiu Inferior	Banca populară Lăpugiana	1933	II-20
40	Orăștie	Banca Ardeleana SA	1885	I-1
41	Orăștie	Banca Dacia SA	1901	I-11
42	Orăștie	Banca Populară	1922	II-5
43	Petroșani	Casa de păstrare	1901	I-12
44	Petroșani	Banca Jiana SA	1904	I-15
45	Petroșani	Banca de credit	1909	II-1
46	Pui	Banca populară Gloria	1906	I-16
47	Pui	Banca "Pui"	1907	I-19
48	Pui	Banca Centrală	1933	II-19
49	Romos	Cooperativa de credit	?	II-27
50	Sarmizegetusa	Banca Ulpiana SA	1891	I-5
51	Tebea	Banca populară Matca	1909	I-22
52	Vorța	Banca populară Progresul	1933	II-26
53	Zam	Banca Murășană	1933	II-18

Anexa IV

Bilanțul Băncii Ardeleana Orăștie

1914 - 1917 în coroane; 1932 - 1941 în lei

Active	1913 (parțiale) x	1914	1917	1932	1938 la 30 VI	1941
Casa		96.522,26	244.698,56	182.314,00	-	9.323.269,00
Disponibil la BNR și CEC		-	-	-	-	409.463,00
Disp.la alte bănci		1.648,20	688,12	-	-	304.599,00
Portofoliu de titluri x		-	-	-	3.313.503	5.064.413,00
Plasament fond rez.		-	-	-	-	2.293.020,00
Port.de scont			-	-	26.717.935,00	2.293.020
Cambii		2.371.873,33	781.886,43	-	-	29.445.974,00
Cambii ipotecare		1.400.641,00	749.088,50		-	10.466.800,00
Creante în conversiune		-	-	-	29.099.890,00	-
Reescont la BNR		-	-	-	169.841,00	-
Anticipațiuni		-	-	-	1.736.425,00	
Imprumuturi ipotecare		991.828,91	640.672,61	-	-	2.296.704,00
*fără garanți		186.394,85	134.835,16	-	-	21.919.299,00
*gar.marfă		-	-	-	-	4.156.718,00
*cu scris. gar.		-	-	-	-	412.218,00
Oblig.cu cavenți		564.114,00	422.994,22	-	-	-
Cont crt.debit		245.052,73	1.732.409,99	22.953.931,00	617.220,00	1.027.443,00
Efecte		587.776,50	891.575,50	75.316.974,00	260.820,00	-
*publice si acțiuni		168.838,92	206.168,25	2.062.115,00	-	21.265.130,00

Chelt.admin.		-	-	-	976.000,00	-
Diverse		-	-	-	-	206.900,00
Dobanzi plătit		-	-	-	-	388.366,00
Realități		728.367,13	1.367.793,39	-	-	-
Cont.transit.		113.001,47	15.276,26	-	-	616.808,00
Gaj.sî garant.		-	-	425.000,00	-	-
Diversi debit.		17.915,52	33.042,65	-	5.127.468,00	-
Cont.valori și diverse		-	-	659.966,00	-	-
Chelt.anticip.		-	-	264.909,00	-	-
Imobile		-	-	4.719.523,00	2.510.469,00	9.955.625,00
Mobilier		7.500,00	6.000,00	184.000,00	177.644,00	249.663,00
"la Hotel Central		21.000,00	14.900,00	-	-	-
Mărfuri		-	-	22.953.747,00	-	-
Pagubă		-	-	298.000,00	-	-
Total	7.525.461,00	7.502.464,86	7.242.029,64	113.601.112,00	72.032.834,00	119.207.146,00

* nu am barat rubricile acolo unde documentul consultat prezintă date parțiale.

Passive	1913	1914	1917	1932	1938	1941
Capital social	1.000.000,00	1.000.000,00	1.000.000,00	20000000,00	21.000.000,00	21.000.000,00
Fond rezervă	807.148,00	300.000,00	300.000,00	5379420,00	2.268.389,00	4.000.000,00
*special rez.		346.054,56	392.999,63	-	-	-
Fond amortis. pt.creanțe dubioase		-	-	-	1.874.578,00	2.300.000,00
*de pensii		168.838,92	206.168,25	-	-	3.052.218,00
Div.fonduri		-	-	2661232,00	-	-
*jubiliar econ.		109.272,70	119.405,00	-	-	-
*Casei cultur.		55.297,81	63.502,50	-	-	-
Difer.de curs		-	-	-	1.260.309,00	1.381.218,00
Depuneri spre fructific.	3.423.455	3.223.118,76	4.545.671,88	55.649.997	18.497.860	18.015.462
Reescont		1.677.547,45	-	22.905.500,00	19.868.741,00	48.625.700,00
Împrum.ipote care cedate		313.763,90	48.470,89	-	-	-
Lombard		90.000,00	-	-	-	-
Cnt.curente		11.410,22	357.023,56	-	-	320.168
Depozit casă		17.286,44	21.885,47	-	-	-
Div.creditori		16.491,50	30.527,08	576.889,00	3.523.401	7.030.711
Divid.neridic.		-	-	39.675,00	865.779,00	177.563,00
Dob. de la debitori		-	-	-	1.673.979,00	-
Comisioane		-	-	-	44.765,00	-
Venit din port. de titluri		-	-	-	165.292,00	-
Chirii		-	-	-	80.745,00	-
Efecte de plată la BNR		-	-	-	-	11.592.500,00
Cont tranzit.		-	-	738.888,00	-	-
Cont de val. si diverse		-	-	1.385.102,00	-	-
Interes.anticip.		51.250,22	34.326,40	4.264.908,00	-	-
Beneficiu net		122.062,32	122.048,98	-	315.653,00	1.711.009,00
Total		7.502.464,86	7.242.029,64	113.601.112,00	72.032.834,00	119.207.146,00
Sursa documentară	Enescu, op.cit., p.223	Rev.Econ.11/1 915, p.122	Idem, 12/1918, p.152	Statistica p.200-206	ANDJH, Trib. Deva d.2/1938	ANDJH, Ardeleana – Dobra, 6/1942

*Bilanțuri complete pentru anii 1886-1910 sunt publicate în anexa lucrării: Ioan I. Lăpedatu, Monografia Institutului de credit și economii Ardeleana, 1885-1910 Sibiu 1912.

Anexa V

Bilanțul Băncii Ardeleana – filiala Dobra (fostă Grănițerul);

fuziunea a avut loc la 31 decembrie 1935

Active	1936 (parțiale)	1937 (iulie) (parțiale)	1938 (parțiale)	1939	1942
Casa				297.883,00	251.700,00
Scont				3.330.300,00	5.087.940,00
Efecte în suferință				16.920,00	15.000,00
Conturi curente debitoare				648.933,00	368.874,00
Anticipațiuni				6.235,00	22.477,00
Mobilier				100,00	30.100,00
Cancelaria avocat.				13.030,00	12.866,00
Creanțe agricole				2.145.796,00	1.123.261,00
Total				6459.197,00	10.232.286,00
Pasive	1936	1937(iulie)	1938	1939	1942
Capital social		21.000.000,00		nu se dă	nu se dă
Fond de rezervă		2.049.942,00		"	"
Conturi crt.creditoare				4.619.051,00	6.789.623,00
Depuneri spre fructificare	1.173.805,00			1.331.298,00	2.613.168,00
Depozite de casă				37.898,00	29.389,00
Profit și pierderi				470.950,00	800.406,00
			418.754,00		
Total				6.459.197,00	10.232.286,00
Sursa documentară	ANDJH, f.Ardeleana – Dobra,d.3	Ibidem	Ibidem	Ibidem	Idem, d.6

Notă : Datele sunt incomplete iar pentru anul 1942 totalul nu corespunde cu suma rubricilor cuprinse, el fiind, de fapt, 10.232.086,00 la active și 1.232.586,00 la pasive.

Anexa VI

Bilanțul Băncii Agricola – Hunedoara

1912 – 1918 în coroane; 1915 –1932 în lei

Active	11 VII 1911 – 30 VI 1912	1912	1913 (parțiale)	1914
Casa	49.431,11	27.856		26.527,01
*de păstrare poștală	739,28	1.081,97		539,26
Disp.la alte bănci	-	597,30		688,64
Efecte proprii	29.437,52	32.500,00		38.650,00
*fond pensii	-	18.000,00		18.000,00
Efecte scontate	705.275,00	674.632,00		449.811,00
Cont curent	107.169,53	96.886,47		162.472,21
Efecte publice și act.	-	-		-
Mărfuri, mori	111.101,62	48.022,51		20.718,26
Solda conti	112.226,63	49.699,06		Ne cuprinse
Realități	64.700,00	62.300,00		62.000,00
Mobilier	4.940,00	4.400,00		3.000,00
Imobile și mori	-	65.000,00		71.458,05
Div.avamsuri	-	-		-
Gajuri,garanții	-	-		-
Interese reescontate	2.498,00	-		-
Cont. de valori și div.	-	-		-
Comision și scumpiri	456,96	1.856,46		-

Interese antic.	2.270,00	1.130,00		-
Debitori	4.038,05	-		1.888,47
Pagubă	-	-		-
Total	1.194.283,70	1.083.961,77	969.890,00	855.752,90

Active	1916	1918	1925	1932
Casa	38.844,85	56.295,80	494.000,41	752,00
* de păstrare poștală	1.650,55	5.048,63	-	-
Disponibil la alte bănci	77.299,86	21.595,94	-	-
Efecte proprii	57.292,45	155.544,44	1.777.164,50	-
*fond pensii	23.700,00	36.370,00	-	-
Efecte scontate	264.632,00	271.624,00	-	4.042.241,00
Cont curent	210.628,92	1.375.897,00	3.488.744,52	-
Efecte publice și acțiuni	-	-	167.495,00	144.840,00
Mărfuri, mori	71.226,85	-	688.623,50	255.969,00
Solda conti	-	-	-	-
Realități	62.440,32	80.940,32	-	-
Mobilier	2.300,00	4.500,00	-	19.951,00
Imobile și mori	74.333,00	31.780,32	142.000,00	670.000,00
Div. avansuri	-	-	-	238.494,00
Gajuri, garanții	-	-	-	234.908,00
Interese reescontate	-	-	-	-
Conturi de valori și diverse	-	-	-	4.739.992,00
Comision și scumpiri	-	-	-	-
Interese antic.	-	-	-	-
Debitori	-	32.005,00	-	-
Pagubă	-	-	-	432.874,00
Total	884.348,80	2.109.833,59	6.758.227,93	10.780.021,00

Pasive	11 VII 1911 – 30 VI 1912	1912	1913 (parțiale)	1914
Capital social	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00
Fond rezervă	20.248,00	28.000,00	30.607,00	33.000,00
Fond pensii	11.785,55	46.500,00	-	26.021,42
Diverse fonduri	-	-	-	-
Cont.crt.debitoare	1.357,27	5.360,15	-	5.395,00
Depuneri spre fructificare	806.917,43	650.948,30	614.719,00	555.597,08
Reescont	175.201,00	144.313,00	-	111.408,00
Divid.neridicate	-	-	-	-
Lombard	-	106.000,00	-	5.000,00
Imprum. cedate	56.498,60	100.000,00	-	-
Cont.valori și div.	-	-	-	-
Interese transitoare	6.790,00	7.990,00	-	2.100,00
Divid.neridicate	-	-	-	-
Dobânzi și res. anul următor	-	-	-	-
Garanții	-	-	-	-
Beneficiu	16.097,85	18.250,32	-	17.226,85
Total	1.194.283,70	1.083.961,77		855.722,90
Sursa documentară	Rev.Economică 27/1912, p.336	Rev.Econom. 30/1913 p.368	Enescu, op. cit.p.223	Rev.Econom. 31/1915 p.330

Pasive	1916	1918	1925	1932
Capital social	100.000,00	300.000,00	500.000,00	1.000.000,00
Fond rezervă	37.084,00	94.450,00	-	464.983,00
Fond pensii	31.842,62	36.929,96	neevidentiat	neevidentiat
Diverse fonduri	-	-	372.548,75	49.064,00
Cont.crt.debitoare	28.187,05	127.299,06	1.013.120,30	1.522.227
Depuneri spre fructificare	667.623,21	1.487.445,58	4.569.620,83	4.549.622,00
Reescont	-	-	-	2.767.277,00
Divid.neridicate	-	-	-	29.341,00

Lombard	-	-	-	-
Imprum. cedate	-	-	-	-
Cont.valori și div.	-	-	-	390.845,00
Interese transitoare	2.035,40	4.500,00	-	-
Divid.neridicate	2.315,68	3.556,00	29.305,00	-
Dobânzi și res.anul urm.	-	-	28.000,00	6.622,00
Garanție	-	8.000,00	-	-
Beneficiu	15.260,84	47.652,99	245.633,05	-
Total	884.348,80	2.109.833,59	6.758.227,93	10.780.021,00
Sursa documentară	Rev.Economică 21/1917 p.292.	Rev.Economică 30/1919 p.302	Rusieski,op.cit. p.116	Statistica... p.200 – 206

Anexa VII

Bilanțul Băncii Corvineana Hunedoara

pentru anii 1896-1899 în florini; 1900-1919 în coroane; 1920-1947 în lei

Active	1896	1897 (parțiale)	1898 (parțiale)	1899 (parțiale)
Casa	2.338,53			6.618,33
Escompt	74.458,00	58.631,00	122.694,00	197.888,00
Imprumuturi cu obligațiuni	6.319,00			
Depuneri proprii	-			
Diverse conturi crt. debit.	-			
Cambii de bancă	-			
Realități (efecte)	-			
Interese transitoare restanta	46,94			
Credite personale(diverse)	-	5.076,00	910,00	870,00
Conturi curente debitoare	-			
Cambii de bancă	-			
Cambii ipotecare	-			
Acțiuni	-			
Bon la alte bănci	-			
Magazin propriu	-			
Imobile	-			
Mobilier	623,30			
Total	83.785,89	121.902,90	157.051,85	377.334,20
Passive	1896	1897	1898	1899
Capital social	35.000,00			
Fond de rezervă	320,17			
Fond special de rezervă	-			
Fond de pensii	-			
Depuneri spre fructificare	31.311,55	49.163,30	82.402,80	113.460,80
Pro diverși	546,61			
Impr. pe efecte proprii	-			
Diverse conturi creditoare	-			
Depuși la Banca Albina	259,56			
Interese transitoare anticipate	932,37			
Reescont	9.820,04			
Fond "Petre Șinca"	-			
Dividendă neridicată	-			
Profit	5.595,59	6.063,22	6.265,02	14.136,16
Total	83.785,89	115.839,68	150.786,83	363.202,04
Sursa documentară	Revista Orăștiei 6/1897, p.24; UP 2	UP 2	UP 2	UP 2; UP 14, p.138

Active	1900 (parțiale)	1902	1904 (parțiale)	1905 (parțiale)
Casa		-		
Escompt	545.681,00	-	1.503.157,80	1.426.113,20

Împrumuturi cu obligațiuni		-		
Depuneri proprii		-		
Div. conturi crt .debit.		-		
Cambii de bancă		-		
Realități (efecte)		-		
Interese transitoare restante		-		
Credite personale (diverse)	17.142,00	-	24.216,00	15.328,00
Conturi curente debitoare		-		
Cambii de bancă		-		
Cambii ipotecare		-		
Acțiuni		-		
Bon la alte bănci		-		
Magazin propriu		-		
Imobile		-		
Mobilier		-		
Total	437.294,76	?	645.470,71	764.650,51
Pasive	1900	1902	1904	1905
Capital social		-		
Fond de rezervă		-		
Fond special de rezervă		-		
Fond de pensii		-		
Depuneri spre fructificare	182.594,87	-	151.424,15	216.836,52
Pro diverși		-		
Împrumuturi pe efecte proprii		-		
Diverse conturi creditoare		-		
Depuși la Banca Albina		-		
Interese transitoare anticipate		-		
Reescont	25.073,00	-	138.713,00	331.760,00
Fond "Petre Șinca"		-		
Dividendă neridicată		-		
Profit	15.300,68	13.905,72	18.400,86	24.744,93
Total	421.994,08	?	627.069,85	739.905,58
Sursa documentară	UP 2 și UP 14 p.192	UP 14 p.356	UP 2	UP 2

Active	1906 (parțiale)	1907 (parțiale)	1908 (parțiale)	1909 (parțiale)
Casa				
Escompt	1.516.610,00	1.497.281,00	1.419.609,42	1.514.974,66
Împrumuturi cu obligațiuni				
Depuneri proprii				
Diverse conturi curente debit.				
Cambii de bancă				
Realități (efecte)				
Interese transitoare restante				
Credite personale (diverse)	43.885,00	38.809,00	45.715,00	26.160,00
Conturi curente debitoare				
Cambii de bancă				
Cambii ipotecare				
Acțiuni				
Bon la alte bănci				
Magazin propriu				

Imobile				
Mobilier				
Total	814.470,94	804.797,26	820.546,57	820.546,57
Pasive	1906	1907	1908	1909
Capital social				
Fond de rezervă				
Fond special de rezervă				
Fond de pensii				
Depuneri spre fructificare	160.297,03	191.253,11	221.475,72	280.819,85
Pro diverși				
Împrumutului pe efecte proprii				
Diverse conturi creditoare				
Depuși la Banca Albina				
Interese transitoare anticipate				
Reescont	308.054,00	159.104,00	51.054,00	92.815,00
Fond "Petre Șinca"				
Dividendă neridicată				
Profit	26.577,75	25.425,05	25.846,97	29.750,35
Total	787.793,19	779.372,24	?	?
Sursa documentară	UP 2	UP 2	UP 2	UP 42

Active	1910 (parțiale)	1911 (parțiale)	1912 (parțiale)	1913 (parțiale)
Casa				
Escompt				
Împrumuturi cu obligațiuni				
Depuneri proprii				
Diverse conturi curente debit.				
Cambii de bancă				
Realități (efecte)				
Interese transitoare restante				
Credite personale (diverse)			18.997,00	
Conturi curente debitoare				
Cambii de bancă				
Cambii ipotecare				
Acțiuni				
Bon la alte bănci				
Magazin propriu				
Imobile				
Mobilier				
Total	?	1.128.405,09	1.045.711,51	919.052,02
Pasive	1910	1911	1912	1913
Capital social			70.000,00	70.000,00
Fond de rezervă			107.290,00	
Fond special de rezervă			22.357,00	
Fond de pensii			15294,00	
Depuneri spre fructificare			749.545,00	675.583,00
Pro diverși				
Împrumutului pe efecte proprii				
Diverse conturi creditoare				
Depuși la Banca Albina				
Interese transitoare anticipate				
Reescont				
Fond "Petre Șinca"				

Dividendă neridicată			4.587,00	
Profit	27.921,10	26.305,02	23.645,14	27.984,04
Total	?	?	?	?
Sursa documentară	UP 42	UP 2 și UP 42	UP 2 UP 42 și UP 101	UP 2 și UP 42; Enescu, ..., p.199

Active	1914	1915 (parțiale)	1916	1917
Casa	9.687,35			25.697,81
Escompt	-		647.193,00	
Împrumuturi cu obligațiuni	15.417,00			8.643,00
Depuneri proprii	-			503.139,28
Diverse conturi crt. debit.	-			1.056,64
Cambii de bancă	-			214.267,00
Realități (efecte)	1.400,00			179.000,00
Interese transitoare restante	-			
Credite personale (diverse)	3.485,03		175.508,76	7.826,30
Conturi curente debitoare	1.670.428,20			
Cambii de bancă	190.956,00			70.042,00
Cambii ipotecare	40.000,00			116.100,00
Acțiuni	70.000,00			
Bon la alte bănci	-			
Magazin propriu	-			10.002,55
Imobile	1.782,00			
Mobilier	1.651,10			1.000,00
Total	1.004.807,59	871.198,94	?	1.136.774,58

Passive	1914	1915	1916	1917
Capital social	70.000,00		70.000,00	70.000,00
Fond de rezervă	70.000,00			70.000,00
Fond special de rezervă	38.926,15			39.064,00
Fond de pensii	25.012,12			33.519,30
Depuneri spre fructificare	619.554,20		181.119,33	881.639,24
Pro diverși	-			
Împrumuturi pe efecte proprii	12.500,00			
Diverse conturi creditoare	11.977,30			5.821,60
Depuși la Banca Albina	-			
Interese transitoare anticipate	14.426,21			13.963,33
Reescont	131.688,00			
Fond "Petre Șinca"	-			2.080,00
Dividendă neridicată	154,00			70,00
Profit	10.569,58	10.823,67	9.806,20	20.617,11
Total	1.004.807,59	871.198,94	?	1136774,58
Sursa documentară	UP 2	UP 2; Rev. Orăștiei 11/1915, p.114	UP 2	UP2 ; Rev. Economică 8/1918 p.92

Active	1918 (parțiale)	1919 (parțiale)	1920 (parțiale)	1921 (parțiale)	1922 (parțiale)
Casa	16.998,32	190.697,28			
Escompt	287.610,00	919.807,00		919.807,00	
Împrumuturi cu obligațiuni	19.118,00	52.200,00			
Depuneri proprii					
Diverse conturi curente debit.					
Cambii de bancă					
Realități (efecte)					
Interese transitoare restante					
Credite personale (diverse)					
Conturi curente debitoare					
Cambii de bancă					
Cambii ipotecare					
Acțiuni					266.200,00

Bon la alte bănci					
Magazin propriu					
Imobile					
Total	1.319.661,80	2.023.221,58	2.331.653,33	2.593.321,79	4.030.679,19
Pasive	1918	1919	1920	1921	1922
Capital social	70.000,00	70.000,00	250.000,00		
Fond de rezervă			230.000,00	19.727,20	
Fond special de rezervă			40.000,00	5.000,00	
Fond de pensii			40.000,00	16.261,72	
Depuneri spre fructificare	1.047.999,26	835.447,12		550.261,52	
Pro diverși					
Împrumuturi pe efecte proprii					
Diverse conturi creditoare					
Depuși la Banca Albina					
Interese transitoare anticipate					
Reescont					
Fond "Petre Șinca"					
Dividendă neridicată					
Profit	24.702,37	46.001,52	99.213,20	102.408,68	122.789,00
Total	1.319.661,80	2.023.221,58	2.331.653,33	2.593.321,79	4.030.679,19
Sursa documentară	U.P.2	U.P.2	U.P.2 și U.P.72	U.P.2 și U.P.72	UP 2 și UP 72

NOTĂ:

- sursa arhivistică: Arhiva Națională, Direcția Județeană Hunedoara, fond Corvineana; unitatea de prelucrare este dată sub forma UP; nu toate unitățile au filele nenumerate
- există unele greșeli de calcul pe care nu le-am remediat (ex.1896).
- pentru anii 1896 și 1914-1947 totalul activului bate cu totalul pasivului; pentru anii 1897-1913 sumele nu bat. Nu am găsit o explicație nici în urma consultării unor specialiști în domeniu. Diferența este echivalentă cu valoarea profitului.

Active	1923 (parțiale)	1924 (parțiale)	1925	1926 (parțiale)
Casa			1.221.443,41	
- din care la BNR			-	
Efecte de portofoliu			7.833.010,00	
Efecte scontate			540.000,00	
Efecte publice și acțiuni			80.000,00	
Conturi diverse debitoare			924.611,13	
Plasamentul fondului de rez.			-	
Portofoliu de scont			-	
Creanțe în conversiune			-	
Portofoliu de titluri			-	
Imobile			890.000,00	
Mobilier			95.000,00	
Total	4.963.938,00	7.013.294,95	11.584.064,54	16.793.194,00
Pasive	1923	1924	1925	1926
Capital social	250.000,00		2.000.000,00	
Fond de rezervă			397.923,57	
Fond de pensii			Inclus	
Diverse fonduri			383.706,28	
Conturi creditoare (și curente)			1.015.674,42	
Depuneri spre fructificare	3.621.368,09		5.955.501,85	
Creditori noi din țară			-	
Efecte de plată (în țară)			-	
Efecte reescontate	3.544.318,00		540.000,00	
Conturi tranzitoare			-	
Dividende neridicate			15.475,50	
Conturi de valori și diverse			-	
Dobânzi și reescont anul viitor			487.292,76	

Beneficiu	13.053,60		788.490,16	1.054.206,00
Pierderi la 24 oct.1947				
Total	4.963.938,00	7.013.294,95	11.584.064,54	16.793.194,00
Sursa documentară	U.P.2 si U.P.72	U.P.2 si U.P.72	Rusiecki, p.115-116;U.P.72	U.P.72

Active	1932	1936 (parțiale)	1937 (parțiale)	1938 (parțiale)	1939 (parțiale)
Casa	51.738				
- din care la BNR	-				
Efecte de portofoliu	-				
Efecte scontate	383.548,00				20.323.556,00
Efecte publice și acțiuni	262.700,00				
Conturi diverse debitoare	398.655,00				
Plasamentul fondului de rez.					
Portofoliu de scont					
Creanțe în conversiune					
Portofoliu de titluri					
Imobile	1.200.000,00				
Mobilier	2,00				
Total	4.267.915,00	?	12.996.468,00	13.395.806,00	15.297.406,00

Passive	1932	1936	1937	1938	1939
Capital social	6.000.000,00	6.000.000,00	6.000.000,00	6.000.000,00	6.000.000,00
Fond de rezervă	2.012.427,00				
Fond de pensii	Inclus				
Diverse fonduri	2.249.414,00				
Conturi creditoare (și curente)	970.735,00				
Depuneri spre fructificare	12.448.587,00				5.341.689,00
Creditori noi din țară					
Efecte de plată (în țară)					
Efecte reescontate	14.178.650,00				6.320.900,00
Conturi tranzitoare	1.236.200,00				
Dividende neridicate	-				
Conturi de valori și diverse	840.570,00				
Dobânzi și reescont anul viitor	300.000,00				
Beneficiu	31.332,00	206.966,00	359.963,00	400.523,00	469.472,00
Pierderi la 24 oct.1947					
Total	40.267.915,00	?	12.996.468,00	13.395.806,00	15.297.406,00
Sursa documentară	Statistica..., p.200-206	U.P.72	U.P.72 si U.P.88 p.30	U.P.88 p.74 -75	U.P.88 p.96 - 97; 110

Active	1940 (parțiale)	1941 (parțiale)	1942	1943 (parțiale)
Casa			3.334.361,00	
- din care la BNR			(836.582,00)	
Efecte de portofoliu			1.033.174,00	
Efecte scontate			-	
Efecte publice și acțiuni			5.678.065,00	
Conturi diverse debitoare			107.838,00	
Plasamentul fondului de rez.			-	
Portofoliu de scont			7.082.700,00	
Creanțe în conversiune			1.051.693,00	
Portofoliu de titluri		1.171.500,00	-	1.188.511,00
Imobile			1.403.249,00	
Mobilier			-	
Total	16.312.298,00	15.944.684,00	19.691.080,00	21.170.484,00
Passive	1940	1941	1942	1943
Capital social	6.000.000,00	6.000.000,00	6.000.000,00	
Fond de rezervă			848.235,00	

Fond de pensii			1.711.089,00	
Diverse fonduri			-	
Conturi creditoare (și curente)			380.402,00	
Depuneri spre fructificare			4.526.226,00	
Creditori noi din țară			104.759,00	
Efecte de plată (în țară)			715.402,00	
Efecte reescontate			3.302.950,00	
Conturi tranzitoare			450.600,00	
Dividende neridicate			45.143,00	
Conturi de valori și diverse			-	
Dobânzi și reescont anul viitor			-	
Beneficiu	379.188,00	527.001,00	663.844,00	779.652,00
Pierderi la 24 oct.1947				
Total	16.312.298,00	15.944.684,00	19.691.080,00	21.170.484,00
Sursa documentară	U.P.88 p.131	U.P.88 p.152-153;169	U.P.88 p.112	U.P.88p.187;U.P.90 p.14

Active	1944 (parțiale)	1945 (parțiale)	1946	1947 (parțiale)
Casa			33.566.549,00	
- din care la BNR			(11.444.320,00)	
Efecte de portofoliu			3.668.578,00	
Efecte scontate			-	
Efecte publice și acțiuni			-	
Conturi diverse debitoare			11.439.200,00	
Plasamentul fondului de rez.			174.000,00	
Portofoliu de scont			68.812.700,00	
Creanțe în conversiune			-	
Portofoliu de titluri	1.583.500,00		-	
Imobile			1.403.249,00	11.512.000.000,00
Mobilier				
Total	22.551.848,00	34.514.200,00	119.064.416,00	
Pasive	1944	1945	1946	1947
Capital social			18.000.000,00	
Fond de rezervă			2.970.026,00	
Fond de pensii			2.310.348,00	
Diverse fonduri			-	
Conturi creditoare (și curente)			3.217.929,00	
Depuneri spre fructificare			50.260.930,00	
Creditori noi din țară			810.082,00	
Efecte de plată (în țară)			-	
Efecte reescontate			30.650.000,00	
Conturi tranzitoare			7.500.000,00	
Dividende neridicate			-	
Conturi de valori și diverse			-	
Dobânzi și reescont anul viitor			-	
Beneficiu	631.089,00		3.345.101,00	
Pierderi la 24 oct.1947				7.251.156,00
Total	22.551.848,00	34.514.200,00	119.064.416,00	
Sursa documentară	U.P.90 p.14;24, 26-27	U.P.90 p.37	U.P.90 p.59	U.P.90 p.73; 85 – 86;U.P.110

NOTĂ :

- pentru anii 1937 și 1942 sunt date 6.000.000 lei capital social. Nefiind modificări între acești ani am completat cu aceeași sumă pentru anii 1936-1941.
- pentru rubricile barate pozițiile respective nu apar în bilanț, iar pentru cele necompletate dar nebarate, sursa documentară studiată cuprinde numai date selective, deci nu putem afirma că ele nu au existat. Am completat totalul pasivului după totalul activului dat fiind că ele sunt egale.
- nu pentru toți anii este evidențiat fondul de pensii, fiind inclus în diverse fonduri. Am făcut mențiunea "inclus".
- în 1948 Banca intră în lichidare pentru pierderea de 7.251.156 lei deși numai imobilele deținute de ea au o valoare de 11.512.000.000 lei.
- pentru sursa arhivistică: Arhiva Națională, Direcția Județeană Deva, fond Corvineana. Nu toate unitățile de prelucrare (UP) sunt paginate.

Anexa VIII

Bilanțul Băncii Crișana – Brad

1891-1919 în coroane; din 1920 în lei

Nr. Crt.	Active	1891	1892	1893	1894	1895
1	Cambii	19.502,00	72.757,18	103.499,60	162.924,36	226.470,02
2	Camb.cu acop.ipotec					
3	Impr.ipotec		1.400,00	4.080,00	8.376,00	15.178,60
4	* cu giranți	7.870,00	44.307,98	50.494,34	50.872,10	60.971,12
5	Credite în cont curent					
6	Efecte					
7	Imobile					
	Total	30.285,54	120.255,28	162.871,48	224.577,24	309.226,86
	Pasive					
8	Capit.soc.	14.456,00	28.926	35.500	40.000	41.900,00
9	Fond de rezervă		64,54	1.344,20	7.278,08	12.568,24
10	*spec.rez.					
11	*pt.creanțe dubioase					
12	* de pensii					
13	Depuneri	14.580,56	63.190,82	88.631,84	142.848,64	209.027,16
14	Reescompt		20.828,68	26.118,00	20.000,00	24.740,00
15	Profit net	610,16	3.426,82	8.856,68	9.561,66	15.004,57
	Total	29.675,38	116.828,46	154.014,80	215.015,58	294.222,30
16	Donatii pt.cultură și filantropie		521,40	360,00	600,00	1.810,00

Notă: Sumele donate pentru scopuri cultural – filantropice sunt menționate sub forma pe care am redat-o. Sursa documentară pentru întregul material: ANDJH, fond Tribunalul Deva, dosar 25/1923. Nu sunt cuprinse toate rubricile din bilanțurile contabile obișnuite fapt pentru care totalul nu corespunde cu suma rubricilor care îl compun.

Active						
	1896	1897	1898	1899	1900	1901
1	321.202,32	432.833,46	473.265,22	480.070,26	469.663,14	435.748,32
2						
3	18.966,80	20.720,10	23.136,99	3.079,00	44.863,44	50.432,14
4	71.439,14	75.044,06	81.657,64	98.588,46	157.738,58	216.483,38
5						
6						
7						
Total	431.272,50	545.183,28	610.849,50	648.693,80	749.271,42	786.577,64
Pasive						
8	45.200,00	46.300,00	46.300,00	46.400,00	46.600,00	46.600,00
9	20.506,26	32.871,00	43.200,00	51.951,98	65.028,26	74.200,00
10					3.000,00	3.400,00
11						
12						
13	307.948,32	395.060,02	462.545,04	480.070,26	599.593,18	632.896,84
14	30.000,00	40.000,00	27.477,00		6.170,00	
15	18.797,52	20.776,84	21.675,92	23.507,92	21.994,22	19.133,93
Total	412.474,98	524.406,44	593.193,42	625.185,88	727.277,20	767.443,71
16	2.420,00	4.000,00	4.130,00	4.130,00	4.205,00	3.693,00

Active						
	1902	1903	1904	1905	1906	1907
1	390.191,96	341.060,40	319.247,84	309.855,30	319.172,80	390.808,70

2						
3	64.576,40	77.183,14	84.079,88	97.563,93	1341.613,52	156.839,01
4	267.032,88	265.625,85	340.035,53	512.425,14	621.006,09	730.311,81
5	508,31	53.288,40				
6			2.000,00	2.000,00	2.000,00	12.180
7			64.093,62	62.773,84	126.761,38	94.572,16
Total	815.513,72	823.359,04	872.914,29	1.079.220,07	1.265.959,45	14.277.110,20

Pasive

8	46.600,00	46.600,00	46.600,00	94.500,00	100.604,00	101.516,00
9	82.690,00	89.554,00	91.332,89	98.370,91	103.548,08	111.306,39
10	3.257,60	6.000,00	3.435,22	4.287,93	7.772,48	5.109,23
11	-	-	-	-	-	-
12	-	-	-	-	-	2.395,42
13	660.167,02	613.827,02	678.006,84	748.230,12	847.138,63	1.007.144,45
14	-	13.800,00	24.000,00	89.000,00	140.000,00	126.780,00
15	16.653,58	17.008,88	14.617,24	23.955,04	40.491,07	46.617,14
	798.860,14	836.350,20	858.297,05	1.055.264,99	1.225.563,43	1.380.493,05
16	2.596,90	4.000,00	3.146,00	4.000,00	9.805,52	10.700,00

Active

	1908	1909	1910	1911	1912	1913
1	582.599,90	660.818,70	705.577,20	937.121,01	912.182,60	870.499,40
2	72.745,00	264.454,00	405.408,00	651.978,00	753.361,00	772.166,00
3	205.261,54	315.016,06	415.419,29	592.672,30	581.023,04	527.362,23
4	673.910,88	542.268,08	425.593,06	360.247,18	312.031,88	263.885,08
5	-	-	-	-	-	-
6	18.917,50	24.767,50	30.367,50	40.350,50	82.943,50	93.399,00
7	97.000,00	87.598,25	106.000,00	109.000,00	106.000,00	119.700,00
Total	1.696.639,53	1.940.046,49	2.128.175,94	2.755.283,78	3.788.384,35	2.692.513,93

Pasive

8	200.000,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00	338.762,50	400.000,00
9	127.070,69	134.304,04	140.873,64	150.483,02	189.195,16	212.897,92
10	4.004,52	8.197,24	9.985,06	10.692,20	11.374,63	11.626,63
11	-	-	-	-	-	-
12	7.906,21	12.242,63	19.649,21	28.427,01	37.689,44	47.912,64
13	1.017.918,21	1.110.041,31	1.363.936,49	1.508.065,64	1.415.997,29	1.364.850,06
14	258.266,00	372.931,00	287.492,00	740.164,00	603.701,00	454.752,40
15	48.455,38	59.050,16	57.404,97	60.025,86	61.454,42	61.642,84
Total	1.648.184,11	1.886.996,33	2.070.770,91	2.695.257,92	2.726.929,93	2.633.871,09
16	11.700,00	10.700,00	11.300,00	11.300,00	11.500,00	8.200,00

Active

	1914	1915	1916	1917	1918	1919
1	808.931,40	593.762,00	410.602,00	309.309,00	258.431,00	491.489,00
2	818.065,00	688.015,00	504.753,00	321.766,00	263.904,00	512.279,00
3	492.240,76	429.694,60	327.411,69	269.023,58	201.770,24	184.626,78
4	245.716,80	189.749,80	127.783,30	82.945,00	46.883,50	33.493,50
5						
6	94.759,00	91.183,00	116.060,00	328.560,00	321.660,00	475.660,00
7	121.000,00	121.600,00	108.100,00	136.000,00	132.850,00	132.750,00
Total	2.621.378,72	2.210.422,43	2.450.262,45	2.653.710,13	2.965.146,07	4.374.371,14

Pasive

8	400.000,00	400.000,00	400.000,00	400.000,00	400.000,00	400.000,00
9	227.919,07	231.081,57	235.316,04	241.445,08	250.000,00	300.000,00
10	11.814,35	14.272,33	26.413,57	40.001,83	55.287,61	58.770,14
11	-	-	-	-	-	-
12	57.938,46	65.226,67	74.261,09	84.251,62	96.436,24	113.262,08
13	1.284.325,31	1.349.613,45	1.584.873,00	1.751.713,12	2.070.151,46	3.221.482,04
14	471.353,00	14.139,00	-	-	-	-
15	21.789,98	47.109,87	48.828,38	48.460,71	47.029,92	73.420,01

Total	2.599.588,74	2.163.312,56	2.401.434,11	2.605.249,42	2.928.117,15	4.300.951,15
16	178,99	2.710,98	2.882,84	2.846,07	2.702,99	10.000,00

Active

	1920	1921	1922	1923	1924	1925
1	659.259,00	467.876,50	2.408.488,50	2.977.604,50	4.499.382,50	5.833.741,50
2	391.460,50	462.034,50	960.001,50	1.323.423,00	1.409.685,00	1.180.320,00
3	60.629,04	34.361,04	58.477,54	53.763,00	45.930,00	13.772,00
4	32.044,00	144.873,50	5.261,50	-	-	-
5	-	-	1.254.902,00	2.255.027,00	2.937.318,00	4.557.697,00
6	257.330,00	272.737,00	271.797,00	259.547,00	244.347,00	269.097,00
7	66.688,00	99.590,00	176.519,00	200.000,00	375.000,00	375.000,00
Total	6.628.986,12	10.078.349,79	10.023.313,58	10691802,18	13.026.153,75	14.328.455,23
Pasive						
8	485.505,00	500.000,00	500.000,00	500.000,00	1.000.000,00	1.200.000,00
9	400.000,00	450.000,00	467.971,63	500.000,00	933.472,89	1.007.692,99
10	52.038,82	101.065,53	132.856,30	200.000,00	200.000,00	251.234,47
11	-	-	-	-	-	-
12	110.662,86	150.820,00	190.000,00	260.000,00	320.000,00	406.129,18
13	5.321.417,35	8.445.211,34	8.401.096,26	8.865.633,37	9.796.628,00	10.338.671,54
14	-	-	-	-	-	365.290,00
15	110.429,02	142.077,53	150.116,99	207.686,84	351.843,27	502.668,80
Total	6.518.557,10	9.936.272,26	9.873.196,59	10.484.115,34	12.674.309,78	13.825.786,43
16	10.042,90	11.707,75	12.511,70	18.268,68	32.684,40	44.266,90

Active

	1926	1927	1928	1929	1930	1931
1	952.907,00	19.147.178,00	25.134.580,00	37.247.833,00	44.932.905,00	47.583.687,00
2	1.774.665,00	6.586.086,00	10.478.670,00	11.980.800,00	14.939.790,00	14.255.444,00
3	4.944,00	153.939,00	339.511,00	101.520,00	-	-
4	-	487.033,00	122.290,00	-	-	-
5	2.735.005,00	4.916.194,00	5.373.304,00	3.702.713,00	3.017.644,00	1.760.200,00
6	364.465,00	1.038.395,00	690.143,00	717.643,00	717.393,00	648.393,00
7	375.000,00	485.000,00	385.000,00	385.000,00	385.000,00	385.000,00
	19.264.174,00	41.439.451,00	48.109.934,00	58.121.192,00	69.584.303,00	68.819.004,00
Pasive						
8	2.500.000,00	5.000.000,00	5.000.000,00	5000000,00	10.000.000,00	10.000.000,00
9	1.309.184,00	2.056.183,00	2.905.562,00	3221214,00	4.279.841,00	4.634.674,00
10	300.000,00	550.000,00	550.000,00	550000,00	600.000,00	600.000,00
11	-	-	-	-	1.000.000,00	1.800.000,00
12	543.579,00	1.040.702,00	1.214.007,00	1461059,00	1.765.232,00	2.056.716,00
13	12.602.842,00	28.323.642,00	28.585.460,00	34036614,00	37.957.885,00	34.510.061,00
14	736.000,00	2.418.800,00	7.059.550,00	10690300,00	9.737.600,00	11.227.230,00
15	632.501,00	1.041.096,00	1.110.677,00	1548630,00	1.636.464,00	1.720.345,00
	18.631.673,00	40.398.355,00	46.999.257,00	56572562,00	67.947.839,00	67.098.659,00
16	40.000,00	40.702,00	44.007,00	61059,00	65.232,00	56.716,00

Active

	1932	1933	1934
1	43.999.758,00	42.083.372,00	18.475.213,00
2	13.605.330,00	13.076.210,00	5.745.568,00
3	-	-	-
4	-	-	-
5	1.647.422,00	1.951.329,00	5.006.537
6	437.448,00	437.448	693.048
7	400.000,00	400.000	1.000.000
	61.578.964,00	59.603.655	42.335.221
Pasive			
8	10.000.000,00	10.000.000,00	10.000.000,00
9	4.800.000,00	4.800.000,00	4.800.000,00
10	600.000,00	600.000,00	600.000,00
11	1.800.000,00	2.309.018,00	3.423.154,00

12	2.311.611,00	2.333.389,00	2.367.468,00
13	28.926.301,00	26.883.983,00	11.764.074,00
14	11.096.391,00	11.080.641,00	6.373.010,00
15	478.736,00	509.018,00	514.136,00
	61.100.228,00	59.094.637,00	41.821.085,00
16	-	-	-

Active	1936	1938	1939
Casa	2.259.407,00	2.132.671,00	2.784.262,00
Disponibil la BNR	2.854.917,00	1.519.198,00	2.095.569,00
Diasponibil la alte bănci	348.713,00	117.175,00	515.187,00
Portofoliu de titluri	1.150.963,00	1.037.867,00	1.309.827,00
Efecte garantate de stat	-	605.495,00	1.180.942,00
Portofoliu de scont	10.730.974,00	15.202.311,00	1.337.4593,00
din care: cambii cu giranți	(9.134.299,00)	Nespecificat	(10.544.423,00)
cambii ipotecare	(1.596.675,00)	Nespecificat	(2.830.170,00)
Debitori fără garanții	107.952,00	186.539,00	177.794,00
Debitori cu giranți cu titluri	9.389.828,00	9.709.116,00	9.839.980,00
Debitori cu garanți în mărfuri	372.931,00	32.896,00	17.678,00
Debitori cu garanții ipotecare	32.377,00	-	-
Debitori care beneficiază de legea conversiunii, rămași	4.591.592,00	4.250.296,00	3.573.661,00
Imobile pentru comerț propriu	1.760.000,00	2.940.000,00	2.650.000,00
Mobilier	50.000,00	60.000,00	50.000,00
Titlurile fondului de pensii	-	1.114.927,00	1.198.503,00
Total	33.649.654,00	38.908.491,00	38.767.996,00
Passive			
Capital social	10.000.000,00	10.000.000,00	10.000.000,00
Fond de rezervă	4.488.393,00	4.805.119,00	5.000.482,00
Fond de rezervă pt.creanțe dubioase	865.287,00	1.320.877,00	1.600.000,00
Fondul filantropic I.Ghișe	1.000.000,00	1.120.000,00	1.150.000,00
Fondul filantropic V.Damian	30.000,00	30.000,00	30.000,00
Fond de pensii	1.790.000,00	3.038.612,00	3.309.400,00
Depuneri spre fructificare	12.159.254,00	14.188.228,00	13.397.359,00
Creditori din țară	-	761.917,00	785.632,00
Reescont în țară	104.650,00	-	-
Reescont la BNR pentru conversiune	1.412.654,00	1.190.946,00	1.041.706,00
Conturi tranzitoare	392.420,00	434.055,00	374.085,00
Dividendă neridicată	-	31.545,00	73.730,00
Conturi diverse	-	953.686,00	965.963,00
Beneficiu	865.780,00	1.033.506,00	1.039.639,00
Total	33.649.654,00	38.908.491,00	38.768.996,00

NOTĂ: Am întocmit tabel separat pentru acești ani întrucât rubricile cuprinse nu corespund cu cele pentru anii 1891-1934. Sunt cuprinse toate articolele bugetare. Sursa documentară este aceeași.

Anexa IX

Bilanțul Băncii comerciale și industriale Hațeg
1907-1914 în coroane; 1925-1932 în lei

Active	1907	1908	1910	1914	1925	1932
Casa	73.749,24	38.373,88	30.751,09	30.939,15	590.736,47	21.100,00
Disponibil la alte bănci	-	-	-	-	-	201.133,00
Efecte în portofoliu	41.643,00	-	-	-	3.749.372,00	-
Garanții div.	-	-	-	-	35.525,00	-
Efecte publice și acțiuni	13.166,00	12.845,50	12.487,05	21.569,90	60.800,00	23.255.164,00
Participațiuni	-	-	-	-	-	206.264,00
Cont.crt debit.	-	-	-	-	4.092.404,47	3.763.117,00

Imprumuturi pe cambii	1.201.196,73	1.247.011,40	1.835.633,36	1.897.293,80		--
Imprum. cu obligațiuni	-	46.188,00	75.431,00	85.191,00	-	-
Lombard	15.894,00	8.698,00	13.127,00	4.650,00	-	=
Imobile	30.000,00	28.800,00	27.200,00	60.927,23	60.000,00	81.386,00
Mobilier	2.670,00	2.500,00	2.000,00	-	-	100,00
Debitori	7.918,91	6.055,53	10.004,99	76.205,61	-	-
Pagubă	-	-	-	-	-	354.488,00
Conturi de ordine	-	-	-	-	-	1.820.000,00
Div.avansuri	-	-	-	-	-	16.595,00
Total	1.386.237,00	1.390.472,41	2.006.634,49	2.176.776,69	8.588.837,94	29.719.367,00
Pasive						
Capit.sociale	250.000,00	250.000,00	250.000,00	500.000,00	500.000,00	6.000.000,00
Fond rezervă	135.000,00	140.000,00	151.000,00	354.600,00	460.000,00	800.000,00
Fond pensii	16.000,00	19.820,66	30.325,00	84.546,90	Inclus	In div.fonduri
Div. fonduri	-	-	-	-	146.419,34	1.345.595,00
Depuneri	697.412,17	679.599,36	954.136,88	808.228,58	3.829.690,46	12.262.634,00
Efecte reescontate	233.119,00	-	555.123,00	310.172,00	383.000,00	4.052.131,00
Divid.nerid.	-	-	-	-	26.320,60	22.732,00
Conturi transitoare	8.710,80	7.064,90	8.112,50	4.061,00	-	346.829,00
Conturi la ordine	-	-	-	-	-	1.820.000,00
Conturi creditoare	2.508,55	3.187,11	3.847,00	75.530,00	2.383.677,36	2.573.597,00
Cont.val.diverse	-	-	-	-	135.938,00	495.849,00
Beneficiu	43.387,36	44.343,38	54.090,11	40.138,20	723.792,80	-
Total	1.386.237,00	1.390.472,00	2.006.634,49	21.767.769,00	8.588.837,94	29.719.367,00
Sursa documentară	ANDJH.Tribuna lul Deva d.3/1907	Idem	Idem	Idem	Rusiecki. P. 115-116	Statistica, p.206

Anexa X

Bilanțul Băncii Dacia Orăștie

1913 în coroane; 1925 -1932 în lei

Active	1913 (parțial)	1925	1926 (parțial)	1932
Casa		112.590,76	93.282,38	18.487,31
Efecte în portofoliu		635.617,00	8.330,91	-
Efecte scontate		-	-	5.013.913,00
Imprum. cu giranți		-	781.690,50	-
Efecte publice și acțiuni		8.330,91	-	15.750,00
Cont.curente debit.		15.002,50	-	1.201.002,00
" de valori diverse		-	-	176.939,75
Debitori		-	29.356,00	-
Mobilier		15.025,00	15.025,00	30.525,00
Pagubă		-	-	59.459,00
Total	636.707,00	786.566,17	927.684,69	6.516.076,06
Pasive				
Capital social	100.000,00	50.000,00	50.000,00	2.016.000,00
Fond de rezervă	51.914,00	18.000,00	20.000,00	247.149,00
Diverse fonduri		-	6.850,66	108.824,26
Cont.curente debit.		1.434,00	-	163.398,00
Depuneri spre fructif.	243.707,00	684.158,99	825.059,99	2.081.040,99
Efecte reescontate		-	-	1.722.210,00
Dividendă neridicată		2.581,00	3.746,00	18.072,00
Conturi de valori și diverse		8.097,37	936,21	159.381,81
Beneficiu net		22.299,81	21.091,83	-
Total	?	786.566,17	927.684,69	6.516.076,06
Sursa documentară	Enescu, p. 223	Rusiescki, p.115-116	ANDJH, Tribunal Deva, 3/1927 p.17	Statistica, p.200-206

Anexa XI

Bilanțul Băncii Decebal Deva

1913 în coroane; 1925 – 1937 în lei

Active	1913 (partiale)	1925	1932	1937
Casa		696.959,30	54.769,00	611.998,00
Disp.la alte bănci		-	202.315,00	5.084,00
Efecte în portofoliu		5.697.833,00	-	75.492,00
Efecte scontate		-	10.009.118,00	410.601,00
Efecte reescontate		-	11.231.110,00	-
Efecte publice și acțiuni		99.726,00	388.326,00	-
Conturi curente debitoare		1.594.721,75	4.449.931,00	-
Diverse avansuri		-	4.890.919,00	-
Diverși debitori		-	-	87.012,00
Creante în conversiune		-	-	7.401.795,00
Pierderi din conversiune		-	-	9.537.083,00
Participațiuni		-	-	44.000,00
Pierderi pe 2 ani		-	-	1.323.561,00
Imobile		9.500,00	3.903.535,00	3.489.992,00
Mobilier		-	386.891,00	?
Total	468.621,00	8.098.740,05	35.516.914,00	23.081.341,00
Pasive				
Capital social	60.000,00	200.000,00	5.000.000,00	5.000.000,00
Fond de rezervă	32.000,00	500.000,00	826.715,00	2.660.855,00
Diverse fonduri (incl. amortismente)		124.000,00	982.125,00	12.240.405,00
Cont.crt.creditoare		576.152,61	1.147.316,00	-
Depuneri fructificare	319784,00	5.785.310,00	15.117.648,00	718.886,00
Efecte reescontate		-	11.231.110,00	-
Dividendă neridicată		4.183,50	65.810,00	-
Conturi tranzitoare		554.483,53	1.131.662,00	-
* de valori și diverse		-	14.528,00	-
Reescont la BNR		-	-	2.461.195,00
Beneficiu		354.610,41	-	-
Total	?	8.098.740,05	35.516.914,00	23.081.341,00
Sursa documentară	Enescu, p.223	Rusiescki, p.115-116	Statistica, p.200-206	ANDJH,Tribunalul Deva, 212/1928

Anexa XII

Bilanțul Băncii Geogiana – Geoagiu

1910-1917 în coroane; 1921 în lei

Active	1910	1912	1913(partiale)	1914	1917	1921
Casa	7.994,38	3.440,65	)	3.550,90	16.540,34	22.993,88
La alte bănci	8.588,80	479,60		308,51	1.552,03	-
Efecte	12.941,50	17.269,50		17.936,50	89.369,00	170.000,00
Cambii *	341.398,00	450.048,10		267.868,10	100.257,10	234.806,50
Cambii ipotecare	118.932,00	-		409.399,10	205.786,00	-
Mobilier	817,00	500,00		200,00	-	-
Monede în casă	19,08	-		-	-	-
Realități	1.340,76	-		-	-	-
Interese restante	1.948,31	3.542,00		-	-	-
Imobile	-	26.475,92		437.200,00	31.000,00	94.267,46
" de vânzare	-	-		-	30.438,20	-
Cont.crt.debitoare	-	-		44.358,61	72.379,09	432.512,46
Produse în magazie	-	21.785,86		592,40	40.530,50	951.769,88
Avansuri	-	-		300,00	1.820,00	-
Discont	-	-		4.813,02	-	-
Total	493.979,83	523.541,51	503941,00	518.659,02	589.672,26	1.906.349,72

Pasive						
Capital social	80.000,00	80.000,00	89.000,00 ?	80.000,00	80.000,00	40.000,00
Fond de rezervă	10.829,00	15.800,00	19.497,00	21.000,00	24.623,20	21.600,00
Dep.fructificare	220.992,61	257.540,11	234.848,00	221.213,12	389.697,71	993.121,80
Cambii reescontate	160.663,00	144.893,00		141.267,00	-	-
Cambii curente	696,00	5.295,62		45.711,42	80.539,60	812.630,50
Depozite	3.522,76	3.213,43		2.435,10	3.914,35	19.255,75
Dividendă neridicată	150,00	139,49		147,00	940,00	495,00
Interese transitoare	7.138,85	5.921,30		-	3.642,05	6.400,00
Fond de beneficiu	-	420,00		543,17	-	-
Profit	9.987,61	10.063,56		6.342,21	6.265,35	12.846,63
Total	493.979,83	523.541,51		518.659,02	589.672,26	1.906.349,72
Sursa documentară	Rev.Econ. 9/1911 p.136	ANDJH, Trib.Deva, 3/1912	Enescu, p. 223	Rev.Econ. 10/1915 p.95	Rev.Econ. 11/1918 p.141	ANDJH Trib.Deva 3/1912

Anexa XIII

Bilanțul Băncii Grănițerul – Dobra; 1914-1917 în coroane; 1915-1932 în lei

Nr. crt.	Active	1913 (date parțiale)	1914	1917	1920 (date parțiale)
1	Casa		32.200,07	86.117,01	
2	Bon la casa de păstrare		2.025,89	39.108,28	
3	Disp.la alte bănci		1.499,08	615.943,75	
4	Efecte în portofoliu		178.800,00	558.924,50	
5	*publice și acțiuni		-	-	
6	Efecte scontate		-	-	
7	Cambii		760.401,00	174.717,00	
8	Cambii ipotecare		911.682,00	317.429,00	
9	Credite în cont crt.		6.317,52	9.755,83	
10	Imobile		24.611,77	13.812,06	
11	Mobilier		3.570,00	-	
	Total	1.925.996,00	1.921.107,33	1.815.867,43	
	Pasive				
12	Capital social	500.000,00	500.000,00	500.000,00	500.000,00
13	Fond de rezervă	174.023,00	186.128,83	208.050,00	120.000,00
14	Fond de pensii		89.271,23	105.559,40	
15	Diverse fonduri		-	-	
16	Cont.crt.creditoare		1.206,16	-	
17	Depuneri fructificare	521.616,00	461.588,95	898.030,63	
18	Depozite de casă		10.283,76	56.288,24	
19	Avansuri pe efecte proprii		79.500,00	-	
20	Dividendă neridicată		495,00	1.922,00	
21	Reescont		537.948,00	-	
22	Interese transitoare		29.676,30	13.424,46	
23	Conturi de valori și div.		-	-	
24	Dobânzi și reesc.pe anul următor		-	-	
25	Beneficiu curat		26.218,26	31.386,54	
	Total		1.921.107,33	1.815.867,43	
Sursa documentară		Enescu, p.223	Rev.Econom.nr. 11/1915 p.118-119	Rev.Econom. nr 4/1918 p..31	ANFD, Ardeleana, dos.3

Active

Nr.crt.	1925	1929 (date parțiale)	1932	1934 (date parțiale)
1	225.104,19		23.665,00	
2	-		-	
3	155.771,53		163.125,00	
4	3.694.720,00		-	
5	312.930,00		500.000,00	

6	-		17.375.480,00	
7	-		-	
8	-		-	
9	-		-	
10	-		-	
11	-		100,00	
Total	4.385.525,72		18.062.370,00	
Pasive				
12	500.000,00	4.000.000,00	4.000.000,00	4.000.000,00
13	19.100,00	450.353,00	722.000,00	191.626,00
14	incl.la div.fonduri	Idem	Idem	Idem
15	190.978,00		2.383.800,00	
16	371.994,49		51.096,00	
17	2.762.374,30		10.725.368,00	
18			-	-
19			-	-
20	4.729,00		13.411,00	
21	-		-	
22	-		-	
23	-		113.833,00	
24	168.507,00		52.832,00	
25	196.842,93		-	
Total	4.385.525,72		18.062.370,00	
Sursa documentară		Rusiescki. p.115 – 116	ANDJH, fond Ardeleana, d.3	Statistica, p. 200-206; ANDJH, Ardeleana, d.3

Anexa XIV

Bilanțul Băncii populare Gloria – Pui
1913 în coroane; 1920-1940 în lei

Active	1920	1921	1922	1923	1925	1940 (parțiale)
Casa	39.802,31	227.663,39	287.339,37	63.496,80	308.591,01	
Cambii	288.097,95	366.210,45	805.450,45	1.253.418,95	2.997.562,45	
Obligațiuni	12.426,50	9.426,50	8.006,50	3.006,50	3.006,50	
Efecte	6.807,00	7.362,90	7.227,00	7.327,00	11.827,00	
Cont.crt.	-	-	-	913.866,74	753.258,71	
Depozite	1.903,75	1.933,75	1.933,75	1.933,75	-	
Mărfuri, fabr. de țiglă	135.849,50	425.503,76	-	-	-	
Mărf.și tutungerie	-	109.798,29	28.101,34	-	-	
Comerț cu băut.-lemne	-	-	427.716,22	238.812,50	640.967,56	
Imobile	-	106.259,75	192.000,00	16.510,84	249.797,50	
Div.debitori	38.242,71	59.371,18	-	-	453.208,39	
Inter.transit. restante	2.706,54	2.868,91	-	-	-	
Mobilier	-	19.900,00	17.970,00	314.569,53	15.225,00	
Total	525.836,26	1.336.298,88	2.191.426,55	2.828.942,61	5.433.448,12	
Pasive						
Capital soc.	75.000,00	500.000,00	500.000,00	500.000,00	500.000,00	1.118.930,00
Fnd rezervă	37.214,95	86.608,41	108.570,98	146.638,19	455.439,83	
" binefaceri	550,00	452,85	128,21	51.806,36	2.892,16	
Dep.fructif.	272.853,78	459.806,83	1.455.447,00	2.036.530,93	3.465.346,66	
Cnt.crt.cred.	115.015,51	211.090,48	-	-	3.286,23	
Tantiemă neridicată	1.900,00	3.550,00	6.175,44	-	-	

Divid.neridic.	7.459,00	9.801,50	30.699,22	1.142,65	3.286,00	
Interese transitoare	1.707,46	2.170,55	-	-	-	
Reescont	-	-	-	-	850.000,00	
Fond pensii	-	-	14.586,63	-	-	
Profit	14.135,26	63.818,26	75.818,22	77.340,08	146.116,74	
Total	525.836,26	1.336.298,88	2.191.426,55	2.828.942,61	5.433.448,12	
Sursa documentară	ANDJH.Tribun. Deva 9/1920	Idem	Idem	Idem	Idem	ANDJH fond, CCI 13/1940 p.23

Anexa XV

Bilanțul Băncii Hațegana – Hațeg

1897 în florini; 1912-1917 în coroane

Active	1897	1912 (la 30 iunie)	1913 (parțial)	1914	1916	1917
Casa	1.538,81	56.518,71		42.537,58	90.631,93	54.979,48
Credit.camb.	120.308,00	-		-	745.306,74	456.442,10
" ipotecare	66.443,00	282.430,00		247.094,00	170.045,00	213.033,00
Escont	-	1.480.356,70		-	-	-
Efecte	-	18.600,00		114.002,50	143.047,50	305.315,00
Acțiuni la alte bănci	-	13.435,00		10.655,00	8.750,00	11.150,00
Cont.crt.	-	12.531,54		-	45.950,02	65.712,59
Pretes. De bancă din dif. cnt. crt.	-	-		-	125.000,00	125.000,00
Rate la Solidaritatea	-	-		-	1.600,00	-
Realit. și anticip.		8.811,00		34.050,50	23.757,30	22.322,64
Div.cont. debit.	-	1.722,14		1.393,12	426,40	110,20
Imobile	-	58.145,11		69.720,98	69.000,00	69.000,00
Chirie ptr.1898	120,00	-		-	-	-
Mobilier	100,00	2.660,00		2.250,00	1.800,00	1.560,00
Spese proces.	522,23	-		-	-	-
" de protest	65,21	-		-	-	-
Bon la bănci	-	-		8.486,67	-	851.549,85
Cambii	-	-		1.541.255,08	-	-
Total	189.097,25	1.935.261,00	1.949.195,00	2.071.445,43	1.883.958,06	2.176.174,86
Passive						
Capital social	23.100,00	443.449,69	450.000,00	450.000,00	450.000,00	4.500.000,00
Fond rezervă	14.767,50	110.581,26	141.723,00	134.149,28	1.550.146,16	158.901,71
" " special	-	18.915,51		19.257,88	21.114,80	21.742,80
" de pensii	-	23.935,96		35.532,71	43.789,59	48.755,65
Depun.fructific.	102.344,36	890.831,12	846.101,00	897.010,53	1.102.428,53	1.392.546,25
Reescont	37.806,00	387.908,00		473.839,00	-	-
Divid.neridicată	198,10	2.745,50		1.229,50	25.64,00	3.986,00
Contrib.pt.interese capitalizate	337,55	-		-	-	-
Depozite de casă	-	-		-	42.025,61	35.848,35
Divid.cont.credit.	-	9.259,60		27.552,46	22.972,04	9.034,03
Interese transit.	2.226,80	24.000,00		12.808,25	9.356,99	13.271,14
Marcă prezență	496,00	-		-	-	-
Tantiemă nerid.	-	-		-	-	603,10
Profit	7.820,25	23.634,36		20.065,82	39.560,34	3.033,87
Total	189.097,25	1.935.261,00		2.071.445,43	1.883.958,06	2.176.174,86
Sursa documentară	Rev.Orăștiei 10/1898 p.40	Rev.Econ.13/ 1912 p 345	Enescu, p.223	Rev.Econ. 10/1915 p.216	Rev.Econ. 5/1917 p.204	Rev.Econm. 11/1918 p. 133

Anexa XVI

Bilanțul Băncii Populare Hondoleana – Hondol
1895-1896 în florini; 1913 – 1915 în coroane

Active	1895/1896	1913 (parțiale)	1914	1915
Casa	1.154,63		2.623,69	4.676,36
Cambii escontate	26.110,00		64.763,00	56.117,00
Conturi curente	-		142,50	102,00
Efecte	-		1.200,00	1.200,00
Realități	-		6.900,00	6.900,00
Mobilier	366,76		460,00	460,00
Spese restituibile	294,52		169,88	169,88
Interese restante și anticipațiuni	-		7.573,78	9.265,15
Total	27.925,91	113.618,00	83.832,85	78.890,39
Pasive				
Părți fundament.	19.978,00	21.420,00	20.910,00	19.320,00
Fond rezervă	-	7.358,00	3.153,71	3.559,71
Depuneri fruct.	4.685,33	51.074,00	37.794,64	36.513,21
Reescont			18.706,00	17.845,00
Divid.neridicată	-		1.500,08	192,60
Prodiverse	-		847,20	847,20
Interese anticip.	-		71,52	202,02
Profit curat	3.262,58		849,72	410,65
Total	27.925,91	113.618,00	83.832,85	78.890,39
Sursa documentară	Rev.Orăștiei, 6/1897, p.22	Enescu, p.223	Rev.Economică, 8/1915, p.142	Rev. Economică 12/1915 p.155

Anexa XVII

Bilanțul Băncii populare Ilia Mureșană – Ilia

Active	1929	1931	1932 (date parțiale)	1933	1934
1 Casa	321.157,00	163.823,00	32,00	5.787,00	172.109,00
2 Disp. la alte bănci	8.869.500,00	11.374.200,00	103.000,00	-	36.050,00
3 Portofoliu de scont	-	-	-	-	-
4 Portofoliu de titluri	-	-	-	-	21.100,00
5 Efecte scontate	-	-	5.855.500,00	-	-
6 Plasam.fond rezervă	-	-	-	-	-
7 Plasament escont	-	-	-	11.211.200,00	-
8 " conturi crt.debitoare	436.589,00	497.687,00	-	327.097,00	-
9 Diverși debitori	15.781,00	36.715,00	-	-	-
10 Conturi div. debitoare	-	-	326.880,00	136.065,00	47.175,00
11 Creanțe în convers.	-	-	-	19.530,00	-
12 Participațiuni	-	-	-	-	-
13 Debit.beneficiari ai conversiunii	-	-	-	-	1.997.967,00
14 Pierderi din convers.	-	-	-	-	2.446.878,00
15 Cheltuieli administrat.	-	-	-	-	-
16 Efecte reescontate	-	-	5.446.100,00	-	4.367.300,00
17 Imobile	-	-	-	-	-
18 Mobilier	55.899,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00
19 Conturi de ordine	585.000,00	356.000,00	-	-	-
20 Diverse avansuri	-	-	29.574,00	-	-
21 Pierderi	-	-	-	39.863,00	-
Total	10.283.923,00	12.478.425,00	?	11.789.542,00	9.117.279,00
Pasive					
22 Capital social	2.000.000,00	3.000.000,00	3.000.000,00	3.000.000,00	3.000.000,00

23	Fond de rezervă	53.045,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00
24	Fond de pensii	-	20.000,00	-	20.000,00	20.000,00
25	Alte fonduri incl. ptr. creanțe dubioase	43.418,00	350.000,00	365.120,00	345.120,00	351.825,00
26	Alte fonduri	-	-	-	-	-
27	Dep. spre fructificare	1.765.100,00	1.964.470,00	1.687.723,00	1.643.751,00	604.091,00
28	Creditori	-	-	-	576.063,00	595.163,00
29	Angajam. de reescont	4.212.900,00	5.446.900,00	5.446.100,00	5.440.300,00	4.346.200,00
	-din care la BNR					(2.262.000,00)
30	Conturi div. creditoare	81.621,00	95.866,00	450.183,00	464.308,00	-
31	Efecte de plată în țară	-	-	-	-	-
32	Cont.curente debitoare	829.179,00	406.486,00	-	-	-
33	Cont. transitoare	324.454,00	638.703,00	627.787,00	-	-
34	Dividendă neridicată	-	-	-	-	-
35	" pe anul viitor	-	-	34.462,00	-	-
36	Comision de dobânzi neincasate	-	-	-	-	-
37	Amortism.pt.creanțe din conversiuni	-	-	-	-	-
38	Conturi de ordine	585.000,00	356.000,00	-	-	-
39	Beneficiu	389.206,00	-	-	-	-
	Total	10.283.923,00	12.478.425,00	?	11.789.542,00	9.117.279,00
	Sursa documentară	Dreptatea – Deva 3/1930 p.2	ANDJH fond Tribun. Deva 212/1928	Statistica, p.200-206	ANDJH, Idem	ANDJH, Idem

Active

	1935	1936	1937	1938	1939	1940
1	305.839,00	114.181,00	167.597,00	156.104,00	291.215,00	224.646,00
2	27.810,00	?	?	?	?	?
3	40.600,00	248.290,00	671.400,00	1.964.070,00	1.954.130,00	2.190.200,00
4	-	-	2.925,00	2.925,00	105.125,00	65.125,00
5	-	-	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-	60.000,00
7	-	-	-	-	-	-
8	-	-	-	-	-	-
9	64.189,00	-	78.500,00	92.700,00	93.920,00	492.501,00
10	14.365,00	17.543,00	80.440,00	80.340,00	49.730,00	94.850,00
11	-	-	2.971.009,00	2.239.052,00	1.886.260,00	1.577.762,00
12	-	-	-	-	-	-
13	2.218.953,00	1.912.318,00	-	-	-	-
14	2.000.000,00	1.400.000,00	-	-	-	-
15	-	-	-	-	-	-
16	-	-	-	-	-	-
17	-	-	-	-	-	-
18	50.000,00	25.000,00	25.000,00	25.000,00	25.000,00	25.000,00
19	-	-	-	-	-	-
20	-	-	-	-	-	-
21	-	-	-	-	-	-
Total	4.721.456,00	3.870.877,00	3.996.871,00	4.560.191,00	4.405.380,00	4.730.084,00

Pasive

22	3.000.000,00	3.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00
23	200.000,00	200.000,00	-	-	40.000,00	80.000,00
24	20.000,00	20.000,00	-	-	-	-
25	-	-	-	-	40.000,00	70.000,00
26	-	-	-	-	-	-
27	487.862,00	416.908,00	391.993,00	353.347,00	220.529,00	184.714,00
28	321.645,00	123.000,00	145.384,00	13.7321,00	185.600,00	287.915,00
29	22.500,00	20.400,00	1.412.887,00	1.924.514,00	1.176.720,00	1.384.088,00

30	316.097,00	89.308,00	46.607,00	70.025,00	277.177,00	293.698,00
31	-	-	-	-	378.000,00	319.000,00
32	-	-	-	-	-	-
33	-	-	-	34.810,00	44.348,00	39.369,00
34	-	-	-	-	-	-
35	-	-	-	-	-	-
36	-	-	-	-	-	-
37	-	-	-	-	-	-
38	-	-	-	-	-	-
39	1.527,00	575,00	-	40.174,00	23.000,00	70.500,00
Total	4.721.456,00	3.870.877,00	3.996.871,00	4.560.191,00	4.405.380,00	4.730.084,00
	ANDJH fond Tribunalul Deva 212/1928	Idem	Idem	Idem	Idem	Idem

Active

	1941	1942	1943	1946
1	755.432,00	1.130.098,00	1.399.569,00	2.660.409,00
2	?	?	?	?
3	2.034.450,00	2.190.200,00	4.369.500,00	12.825.000,00
4	23.625,00	43.625,00	42.375,00	694.375,00
5	-	-	-	-
6	60.000,00	60.000,00	60.000,00	60.000,00
7	-	-	-	-
8	-	-	-	-
9	638.849,00	456.515,00	375.705,00	209.700,00
10	240.423,00	92.388,00	322.708,00	-
11	1.303.324,00	1.025.185,00	655.406,00	201.105,00
12	200.000,00	200.000,00	-	-
13	-	-	-	-
14	-	-	-	-
15	-	-	-	985.954,00
16	-	-	-	-
17	-	275.000,00	275.000,00	-
18	25.000,00	25.000,00	25.000,00	25.000,00
19	-	-	-	-
20	-	-	-	-
21	-	-	-	-
Total	5.281.103,00	5.500.711,00	7.525.263,00	1.794.021,00

Pasive

22		2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00
23	100.000,00	120.000,00	140.000,00	230.000,00
24				
25				
26	-	-	-	200.000,00
27	364.833,00	732.098,00	754.110,00	1.625.812,00
28	177.201,00	200.626,00	274.159,00	1.022.677,00
29	1.839.638,00	1.663.440,00	3.569.320,00	1.0919.834,00
	-	-	-	-
30	266.120,00	285.271,00	230.771,00	224.952,00
31	303.400,00	278.800,00	246.000,00	-
32	-	-	-	-
33	39.050,00	42.050,00	38.050,00	-
34	-	7.375,00	7.000,00	187.552,00
35	-	-	-	-
36	-	-	-	1.537.194,00
37	-	-	-	-
38	-	-	-	-
39	90.861,00	51.051,00	120.353,00	-
	5.281.103,00	5.500.711,00	7.525.263,00	17.948.021,00
	Idem	Idem	Idem	Idem

Anexa XVIII

Bilanțul Băncii Orientul – Dobra

1909 -1917 în coroane; 1932 în lei

Active	1908 (parțiale)	1909 (parțiale)	1913 (parțiale)	1914	1917	1932
Casa				6.985,44	16.293,94	1.515,35
Bon la alte bănci				-	215.322,54	-
Cambii cu cavenți				190.394,00	263.338,00	-
" ipotecare				88.965,00	12.445,00	-
Obligațiuni				1.668,00	-	-
Efecte				8.790,00	-	-
Escont		176.902,00		-	-	544.655,00
Reescont	33.542,00	73.400,00		-	-	-
Realități	-	-		3.548,25	1.702,20	-
Cont.debit.				442,51	-	-
" tranzitoare				-	-	768,00
Total	158.608,00	224.698,00	309.246,00	300.793,20	275.853,68	555.965,36
Pasive						
Cap. social			100.000,00	100.000,00	100.000,00	50.000,00
Fond rezer.			15.102,00	17.414,62	21.106,94	14.044,21
" pensii				4.338,88	5.482,02	-
Dep.fructif.	18.000,00	64.409,00	110.147,00	114.780,06	132.228,67	481.837,15
Dep. casă				3.926,48	8.075,73	-
Reescont	33.542,00	73.400,00		40.971,00	-	-
Cont.credit.				3.076,62	294,70	-
"de ordine				-	-	882,00
" de valori				-	-	9.202,00
Div.neridic.				168,00	1.181,00	-
Inter.transit. anticipate				8.104,10	1.085,38	-
Profit	3.402,00	5.902,00		- 8.013,44	6.399,24	-
Total	158.608,00	224.698,00	309.246,00	300.793,20	275.853,68	555.965,36
Sursa document.	Rev.Econ.8/1910 p.98	Ibidem	Enescu p.223	Rev.Econ 13/1915 p. 146	Idem 7/1918 p.66	Statistica p.200 – 206

Anexa XIX

Bilanțul Băncii Pruna – Ilia

1918 în coroane; 1932 în lei

Active	1918	1932
Casa	26.152,86	33.712,00
Disponibil la alte bănci	-	19.240,00
Acționari	-	398.183,00
Efecte scontate	-	3.527.593,00
Cont.curente debitoare	5.084,60	564.932,00
Mărfuri	314.178,78	117.701,00
Diverse avansuri	-	210.300,00
Cont.de valori și diverse	-	426.472,00
Rechizite	38.900,00	-
Efecte	16.000,00	-
Garanții de vase	32.250,00	-
Anticipațiuni pt. marfă	64.907,46	-
Imobile	-	500.405,00
Mobilier	531,00	21.490,00
Pagubă	-	278.690,00
Total	501.004,70	6.098.718,00
Pasive		
Capital social	40.000,00	60.0000,00
Fond de rezervă	1.814,66	Inclus

Fonduri diverse	-	2.229.760,00
Cont.curente creditoare	235.777,15	2.638.688,00
Dividendă neridicală	42,00	-
Creditori la marfă	10.791,40	-
Accepte	199.830,00	-
Cont tranzitoriu	-	24.990,00
Dob.și reesc.anul viitor	-	15.632,00
Beneficiu net	12.749,49	-
Total	501.004,70	60.98718,00
Sursa documentară	Rev.Economică 29/1919 p. 289	Statistica, p. 200 –206

Anexa XX

Bilanțul Băncii Progresul – Ilia

1907 – 1919 în coroane; 1921 – 1925 în lei

Nr. crt.	Active	1907	1908	1909	1910	1912
1	Casa	2.842,51	3.483,99	8.720,22	3.286,36	6.564,30
2	Cambii	268.703,00	302.546,00	279.663,03	300.674,00	265.508,15
3	"ipotecare	48.510,00	152.450,00	150.476,00	175.771,00	172.347,00
4	Casa de păstr. poșt.	-	-	-	-	563,38
5	Cred.cont curent	-	9.423,33	4.120,00	5.892,00	7.761,00
6	Cap.restant	4.453,56	-	-	-	-
7	Spese fondare	1.048,00	786,00	524,00	262,00	-
8	Efecte înportofoliu	-	360,00	420,00	970,00	10.980,00
9	*publ.și act.	-	-	-	-	-
10	Realități	-	55.822,98	55.932,44	57.797,76	40.519,85
11	Debitori	584,67	-	4.944,47	5.599,11	2.049,82
12	Inter.transit. la reescont	1.296,61	2.825,59	4.049,93	4.538,18	3.463,10
13	Escompt	-	-	-	-	-
14	Spese proc.	-	-	-	33,74	-
15	Produse	-	-	-	970,00	-
16	Imobile	-	-	-	-	-
17	Mobilier	1.689,80	2.072,90	1.876,00	4.465,98	1.673,00
18	Anticipațiuni	-	170,00	-	-	-
Total		329.128,15	529.940,79	507.726,14	562.858,13	511.429,90
Pasive						
19	Cap.social	120.000,00	120.000,00	120.000,00	120.000,00	120.000,00
20	Fond rezer.	-	3.272,50	10.379,20	17.184,80	26.129,85
21	*pensii și special	-	-	-	-	1.000,00
22	Camb.reesc.	92.033,00	258.782,00	255.381,03	331.550,00	261.854,00
23	Depozit casă	-	10.571,32	-	2.295,16	4.762,80
24	Dep.fructific.	100.531,01	110.801,80	93.705,89	67.278,84	74.234,12
25	Cont cr.cred.	-	-	-	-	-
26	Creditori	1.918,89	-	2.733,37	-	625,44
27	Depozit la B.Ardeleana	-	-	-	-	-
28	Divid.neridic.	-	205,30	94,46	133,12	256,06
29	Inter.transit.	6.921,47	9.878,75	9.458,14	10.148,69	9.743,78
30	Beneficiu	7.723,78	16.429,12	15.974,05	14.267,52	12.823,55
Total		329.128,15	529.940,79	507.726,16	562.858,13	511.429,90
	Sursa documentară	ANDJH f. Progresul cutia 2	Idem cutia 3	Idem cutia 4	Idem cutia 8	Ibidem

Active

Nr. crt.	1913	1914	1915	1917	1919 (parțiale)	1921	1925
1	2.467,43	3.416,80	8.997,60	101.441,04		12.576,90	113.863,25
2	224.129,15	212.019,00	170.838,00	36.648,00		-	-
3	170.948,00	174.109,00	154.065,00	58.559,00		24.505,50	-

4	574,56	580,22	591,74	615,46		-	-
5	6.257,00	8.367,17	20.305,61	47.667,24		-	-
6	-	-	-	-		-	-
7	-	-	-	-		-	-
8	10.810,00	10.810,00	11.287,00	13.223,30		58.333,00	267.439,00
9	-	-	-	-		-	130.087,50
10	40.600,00	42.707,33	44.020,59	38.223,90		72,85	-
11	963,00	2.041,34	1.699,85	1.517,00		-	-
12	3.817,08	-	19.368,69	-		-	-
13	-	-	-	-		38.153,00	-
14	-	-	-	-		-	-
15	-	-	-	-		-	-
16	-	-	-	-		-	300,00
17	1.506,00	1.350,00	1.130,00	901,00		780,00	4,77
18	-	-	-	-		-	-
Total	462.072,28	455.401,26	432.304,08	298.805,94		410.335,59	1.123.165,15
Pasive							
19	120.000,00	120.000,00	120.000,00	120.000,00	120.000,00	60.000,00	60.000,00
20	25.424,80	28.279,40	30.269,31	32.500,99	35.764,15	20.989,65	29.814,50
21	1.224,00	438,00	-	-	-	-	-
22	227.229,00	-	208.422,00	-	-	-	525.320,00
23	-	-	-	-	32.516,41	-	-
24	67.231,58	234.826,00	553.330,44	58.303,70	185.432,44	295.094,05	426.565,93
25	-	-	-	-	-	-	61.948,20
26	1.308,08	1.628,25	8.751,72	-	32.516,44	18.960,00	-
27	-	-	-	80.000,00	-	-	-
28	254,00	207,00	483,00	893,00	1.655,00	2.840,00	6.402,83
29	7.694,66	3.541,30	2.786,23	965,04	3.129,07	1.347,00	-
30	11.706,10	6.471,34	6.261,38	6.143,21	14.188,26	11.104,89	13.113,69
Total	4.622.072,28	455.401,26	432.304,08	298.805,94	423.150,60	410.335,59	1.123.165,15
	Idem cutia 8, Enescu, p.223	Rev.Econ. 16/1915 p.185	cutia 8	Rev Econ. 2/1918 p.12	cutia 8	cutia 8	Rusiescki, cutia 29

Anexa XXI

Bilanțul Băncii Zărăndeana – Băița
1909-1914 în coroane; 1925-1932 în lei

Active	1909 parțiale	1910 parțiale	1913 parțiale	1914	1925	1932
Casa				13.423,56	24.221,50	4.900,00
Cambii escontate	286.500,00	327.500,00		355.461,00	-	2.295.410,00
Efecte reescontate				-	-	-
" în portofoliu				-	688.372,00	-
"publ. și acț.				-	1.300,00	500,00
Cont.crt.credit.					29.315,00	112.747,00
"de valori				-	6.460,00	-
Imprumuturi pe aobligațiuni				40.883,00	-	-
" ipotecare				27.639,00	-	-
Anticipațiuni				670,00	-	-
Acțiuni				2.312,00	-	-
Realități				7.714,26	-	-
Imprumut de război				975,00	-	-
Div.avansuri				-	-	1.720,00
Interes reesc. Anticipate				1.571,58	-	-
Mobilier				600,00	-	-
Profit net	14.200,00	17.000,00	-	-	-	-

Pagubă	-	-	-	-	-	32.587,00
Cont tranzitoriu				-	-	4.543,00
Total	423.800,00	460.800,00	452.211,00	451.249,40	749.688,50	2.452.407,00
Pasive						
Capital social			64.000,00	64.000,00	100.000,00	400.000,00
Fond rezervă			68.196,00	64.000,00	62519,69	238.099,00
*spec.de rez.				7.077,79	Inclus	Inclus
*de pensii				104.401,80	Inclus	Inclus
Div.fonduri					45.665,36	204.652,00
Cont.crt.credit.				-	2.748,00	64.239,00
Dep.fructific.	225.000,00	205.000,00	158.859,00	133.332,14	384.571,95	737.994,00
Efecte reesc.	286.500,00	3.275.00,00		147.389,00	89.100,00	722.980,00
Divid.neridicată				30,00	-	11.704,00
Cont.transitoare				9.217,65	20.000,00	2.951,00
*de valori și diverse				-	-	69.788,00
Beneficiu				15.801,02	45.065,50	-
Total	?	?	452.211,00	451.249,40	749.688,50	2.452.407,00
Sursa documentară	Rev.Econ. 16/1911 p.199	Ibidem	Enescu, p.223	Rev.Econ. 36/1915 p.52	Rusiescki p.115-116	Statistica p.200-206

Anexa XXII

Bilanțul unor bănci cu 1 – 2 mențiuni
1910 în coroane; 1925-1932 în lei

Nr. crt.	Active	Ulplana Sarmi.1910	Matca Tebea 1925	Meseriașilor Deva 1932	Banca "Deva" Deva 1932
1	Casa	1.303,67	113.281,57	9.805,00	227.079,00
2	Disponibila alte bănci	-	-	-	-
3	Efecte în portofoliu	-	991.307,50	-	-
4	Cambii în bancă	150.940,00	-	-	-
5	Efecte scontate	-	-	2.365.237,00	7.435.722,00
6	Efecte publice și acțiuni	1.900,00	34.392,50	21.687,00	1.840.931,00
7	Efecte reescontate	-	-	-	-
8	Conturi crt. debitoare	-	292.018,06	937.414,00	4.000.193,00
9	Participațiuni	-	1.838,35	-	1.387.000,00
10	Gajuri și garanții diverse	-	-	-	-
11	Împrumut. pe obligațiuni	-	-	-	-
12	Împrumuturi ipotecare	-	-	-	-
13	Cambii ipotecare	-	-	-	-
14	Diverse avansuri	-	-	-	-
15	Conturi de valori diverse	-	12.098,00	-	-
16	Realități	2.415,23	-	-	-
17	Conturi de ordine	-	-	-	-
18	Conturi curente	770,00	-	-	-
19	Mărfuri (în terit.minier)	-	-	-	-
20	Lombard	-	-	-	-
21	Conturi tranzitoare	-	-	-	28.948,00
22	Anticipațiuni	70,00	-	-	-
23	Imobile	-	440.189,60	-	-
24	Mobilier	600,00	500,00	63.500,00	149.101,00
25	Pagubă	-	-	-	231.947,00
	Total	157.998,90	1.885.625,58	3.397.646,00	18.645.906,00
	Pasive				
26	Capital social	40.000,00	100.000,00	1.000.000,00	8.066.500,00
27	Fond de rezervă	23.000,00	78.118,08	177.179,00	588.724,00
28	Fond de pensii	-	-	-	-
29	Spese neridicate	-	-	-	-
30	Diverși	-	-	-	-
31	Diverse fonduri	1.000,00	-	128.803,00	126.928,00

32	Fond cultural	192,41	-	-	-
33	Conturi crt.creditoare	-	27.500,00	64.165,00	7.267,00
34	Depuneri spre fructific.	22.669,79	1.479.545,66	1.903.915,00	4.544.937,00
35	Efecte reescontate	61.897,00	100.000,00	83.000,00	5.284.300,00
36	Cec. și ordine de plată	-	-	-	27.250,00
37	Dividendă neridicată	395,00	8.806,00	21.256,00	-
38	Binefaceri	249,23	-	-	-
39	Conturi de ordine	-	-	-	-
40	Conturi de valori div.	-	4.678,00	-	-
41	Depon. de gaj și garanț.	-	-	-	-
42	Conturi tranzitoare	1.882,13	40.000,00	18.000,00	-
43	Diverse restituibile	161,38	-	-	-
44	Dări de dep.neplătite	123,35	-	-	-
45	Beneficiu	6.428,90	46.977,87	1.328,00	-
	Total	157.998,90	1.885.625,58	3.397.646,00	18.645.906,00
	Sursa documentară	Rev. Econ. 11/1911 p.60	Rusiescky, p.115- 116	Statistica p. 200 – 206	Ibidem

Active

	B.Comercială Hațeg 1925	Idem 1932	B.Economică Deva 1925	Idem 1932	B. Cercuală Ilia 1925	Idem 1932
1	395.517,41	21.239,00	736.560,12	453.540,00	272.555,65	9.062,00
2	-	-	-	-	-	-
3	3.005.772,00	-	5.409.414,84	-	3.567.606,00	-
4	-	-	-	-	-	-
5	-	5.369.003,00	-	28.481.929,00	-	10.687.590,00
6	-	-	23.933,02	321.272,00	2.200,00	-
7	-	-	-	-	-	-
8	1.554.393,27	1.235.302,00	2.180.507,71	15.905.615,00	1.600.873,58	1.422.239,00
9	133.772,00	46.608,00	69.559,60	200.000,00	-	-
10	-	-	-	-	-	-
11	-	-	-	-	-	-
12	-	-	-	-	-	-
13	-	-	-	-	-	-
14	-	-	-	727.500,00	-	-
15	-	18.100,00	325.397,50	-	-	-
16	-	-	-	-	-	-
17	-	-	-	-	-	-
18	-	-	-	-	-	-
19	-	-	-	-	719.860,00	-
20	-	-	-	-	-	-
21	-	-	-	-	-	-
22	-	-	-	-	-	-
23	6.000,00	31.992,00	28.883,00	83,00	28.000,00	28.000,00
24	18.390,00	20.442,00	1.000,00	1,00	-	-
25	-	256716,00	-	-	-	24.157,00
Total	5.157.844,68	6.999.400,00	8.775.255,79	454.899.470,00	6.191.095,23	12.191.048,00
	Pasive					
26	1.000.000,00	2.000.000,00	1.000.000,00	9.000.000,00	600000,00	1.200.000,00
27	40.517,68	220.000,00	300.000,00	3.150.000,00	incl.în divid.	710.000,00
28	-	-	-	-	-	-
29	-	-	-	-	-	-
30	-	-	-	-	-	-
31	52.626,39	215.086,00	-	1.550.000,00	408414,00	404.118,00
32	-	-	-	-	-	-
33	1.407.298,51	781.930,00	377.409,54	978.945,00	955400,00	89.045,00
34	2.12.186,00	2.421.426,00	6.178.793,30	19043629,00	3167329,33	9.099.716,00
35	-	99.9971,00	530.000,00	11103485,00	500000,00	300.000,00
36	-	-	-	-	-	-
37	13.887,73	16.865,00	8.179,50	19.898,00	7663,00	3.822,00

38	-	-	-	-	-	-
39	-	-	-	-	-	-
40	20.556,00	279.531,00	-	-	104181,00	384.354,00
41	89.008,72	64.590,00	20.000,00	200.000,00	-	-
42	-	-	29.973,20	318.400,00	152890,00	-
43	-	-	-	-	-	-
44	-	-	-	-	-	-
45	412.263,65	-	330.360,25	125.590,00	295217,90	-
Total	5.157.844,68	6.999.400,00	8.775.255,79	45.489.947,00	6191095,23	12.191.048,00
	Rusiecki, p.115-116	Statistica p.200-206	Rusiescki loc.cit	Statistica, loc.cit.	Rusiescki loc.cit	Statistica, loc.cit.

Active

	B.economică și minieră Brad 1925	Idem 1927
1	69.787,84	1,00
2	-	-
3	1.671.676,00	-
4	-	-
5	-	-
6	3.231.078,27	6.386.000,00
7	-	1.536.385,00
8	2.790.133,41	-
9	-	-
10	-	-
11	-	720,50
12	-	1.760,00
13	-	17.979,00
14	-	-
15	-	-
16	-	-
17	-	-
18	-	-
19	-	230.290,00
20	-	29,00
21	-	-
22	-	-
23	213.000,00	12.016,88
24	1,00	1,00
25	-	282.702,45
Total	7.975.677,52	8.467.884,83
Pasive		
26	2.500.000,00	2.500.000,00
27	1.284.636,59	-
28	-	5.307,52
29	-	244,50
30	-	27.987,83
31	2.703,91	-
32	-	-
33	1.234.343,21	2.554.081,45
34	1.203.602,71	1.843.801,98
35	1.534.000,00	1.534.000,00
36	-	-
37	2.276,50	2.461,50
38	-	-
39	-	-
40	-	-
41	-	-
42	-	-
43	-	-

44	-	-
45	214.114,60	-
Total	7.975.677,52	8.467.884,83
Sursa docum.	Rusiescki loc.cit	ANDJH Trib. Deva d. 21/1928

Anexa XXIII

Bilanțul Casei de păstrare Hunedoara

1911 în coroane; 1925-1943 în lei

Nr. cret.	Active	1911	1925 (parțiale)	1931	1932
1	Casa	32.277,80	234.301,21	333.203,00	34.587,00
2	Portofoliu de titluri	-	-	-	-
3	Portofoliu de scont	1.331.494,76	-	-	-
4	Cambii în portofoliu	-	1.417.154,65	6.035.986,00	6.986.502,00
5	"Împrocesuate	-	-	2.085.902,00	-
6	Debite în cont crt.	-	-	179.282,00	316.875,00
7	Avans.spese proces	-	-	63.439,00	-
8	Efecte publice	147.136,00	243.744,94	244.000,00	190.000,00
9	Împrumut.cu garanți	464.568,00	-	-	-
10	Deponenți de gajuri	-	6.800,00	-	-
11	Diverși debitori	14.500,00	-	-	-
12	Conturi debitoare	317.206,76	81.096,54	-	-
13	Depozite	-	-	77.176,00	88.000,00
14	Creanțe în convers.	-	-	-	-
15	Pierderi din convers.	-	-	-	-
16	Imobile	59.969,48	596.018,00	596.018,00	596.018,00
17	Mobilier	2.239,22	100,00	1,00	1,00
18	Inventar	957,45	-	-	-
Total		2.370.389,06	2.039.218,34	9.615.007,00	8.211.983,00
Pasive					
19	Capital social	180.000,00	135.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00
20	Fond de rezervă și amortizări	87.781,07	100.387,00	800.100,00	891.590,00
21	Diverse fonduri	-	95.950,00	-	-
22	Fond binefacere	2.684,00	-	5.610,00	5.610,00
23	Depuneri fructificare	1.817.069,94	1.142.166,08	5.497.628,00	4.688.911,00
24	Creditori	14.500,00	-	158.920,00	950,00
25	Reescont	192.372,00	-	499.350,00	300.000,00
26	Deponenți gajuri	-	6.800,00	-	-
27	Garanții	-	-	77.176,00	88.000,00
28	Divid. neridicată	3.719,42	11.099,00	24.326,00	68.352,00
29	Dobânzi tranzitoare	17.131,00	206.469,53	203.984,00	138.010,00
30	Fond pentru.creanțe dubioase	-	-	347.007,00	-
31	Beneficiu	55.131,63	-	-	30560,00
32	Cont.div.creditoare	-	311.357,00	-	-
Total		2.370.389,06	2.039.218,34	9.615.007,00	8211983,00
Sursa documentară		ANDJH Trib. Deva d.7/1911	Rusiescki, loc. cit.	ANDJH, loc.cit. 7/1944	Ibidem

Active

	1933	1935 (parțiale)	1936	1937 (parțiale)	1938 (parțiale)
1	20.768,00	-	251.287,00	-	492.379,00
2	-	194.900,00	190.000,00	37.500,00	-
3	-	605.171,00	902.659,00	1.317.127,00	-
4	4.544.410,00	-	-	-	-
5	2.094.402,00	-	-	-	-
6	297.013,00	-	131.342,00	-	128.215,00
7	-	-	-	-	-
8	19.000,00	-	-	-	80.940,00

9	-		-		
10	-		-		
11	-		-		
12	-		-		
13	88.000,00		127.468,00		
14	-	2.705.426,00	2.468.898,00	2.188.787,00	1.971.219,00
15	-	931.092,00	882.600,00	858.700,00	844.389,00
16	596.018,00	813.200,00	829.000,00	840.000,00	841.800,00
17	1,00		1,00		1,00
18	-		-		
Total	7.830.612,00	5.646.679,00	5.783.255,00	5.979.516,00	5.828.628,00
Pasive					
19	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00
20	922.150,00	1.076.132,00	1.076.132,00	1.076.132,00	1.076.132,00
21	5.610,00		349,00		
22	-		-		
23	4.440.354,00	1.878.563,00	1.776.879,00	1.633.642,00	1.610.669,00
24	3.170,00		140.766,00		124.955,00
25	260.460,00		90.800,00		
26	-		-		
27	88.000,00		-		
28	63.792,00		37.248,00		37.248,00
29	45.849,00		21.095,00		
30	-		-		
31	1.227,00	508.386,00	-		
32	-		640.335,00		
Total	7.830.612,00	5.646.679,00	5.783.255,00	5.979.516,00	5.828.628,00
	lbidem	lbidem	lbidem	lbidem	lbidem

Active

Nr.crt.	1939 (parțiale)	1940	1941 (parțiale)	1942 (parțiale)	1943 (parțiale)
1	33.471,00	116.100,00			
2	34.500,00	34.500,00	34.500,00	52.500,00	620.00,00
3	1.359.488,00	1.233.305,00	661.790,00	802.305,00	1.859.500,00
4		-			
5	-	-			
6	85.410,00	76.752,00			
7		-			
8		20.370,00			
9		-			
10		-			
11		-			
12		-			
13		-			
14	1.588.204,00	1.531.885,00	1.137.830,00	894.882,00	618.358,00
15		-			
16	841.800,00	838.800,00	838.800,00	838.800,00	838.800,00
17	1,00	1,00			
18		-			
Total	4.556.624,00	4.050.989,00	2.057.685,00	3.166.967,00	3.849.520,00
Pasive					
19	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00
20	295.800,00	325.800,00	330.880,00	330.880,00	332.880,00
21		-			
22		-			
23	1.177.596,00	838.612,00	287.623,00	209.535,00	189.282,00
24	177.669,00	153.286,00			
25		-			
26					
27		-			
28		-			

29		40.728,00			
30		-			
31		-		4.700,00	8.229,00
32		692.563,00			
33		-			
Total	4.556.624,00	4.050.989,00	2.057.685,00	3.166.967,00	3.849.520,00
	Ibidem	Ibidem	Ibidem	Ibidem	Ibidem

Anexa XXIV

Bilanțul însoțirii de credit Hunedoara – Deva
în lei

Active	1923	1924	1925
Casa	302.816,97	1.016.832,19	1.964.728,00
Efecte scontate	10.088.487,87	6.304.574,14	8.060.885,44
Efecte publice și acțiuni	1.049.491,00	970.334,80	1.459.640,55
Imprumuturi ipotecare	104.755,39	89.991,21	78.163,25
Conturi curente	7.173.438,61	9.568.117,08	15.060.137,31
Imobile	100.000,00	100.000,00	100.000,00
Diverse	12.451,51	31.191,23	322.342,13
Total	18.831.441,35	18.081.040,65	27.045.896,68
Pasive			
Capital social	500.000,00	500.000,00	500.000,00
Fond de rezervă	213.857,04	236.718,32	301.705,00
Rezerve de efecte	21.488,48	25.000,00	25.000,00
Depuneri spre fructific.	7.901.588,55	10.415.627,03	14.394.865,73
Imprum. ipotec. cedate	29.528,89	29.294,00	29.294,00
Reescont	9.101.000,00	5.500.000,00	5.707.000,00
Div. conturi creditoare	833.022,03	1.121.865,00	-
Diverse	59.984,94	39.749,50	591.602,54
Efecte spre încasare	-	-	657.902,91
Report din an. preced.	7.979,35	10.491,42	9.274,56
Beneficiu net	123.992,07	202.294,25	329.251,64
Total	18.831.441,35	18.081.040,65	27.045.896,68
Sursa documentară	Rusiescki, p. 108	Ibidem	Ibidem

Anexa XXV

Bugetul unor instituții de credit de tip cooperatist, cu 1-2 atestări

Active	Casa de păstrare Vulcan 1925	Casa de credit a agricultorilor Deva 1925	Prima casă de păstrare Hăteș 1925	Casa de păstr. Baia de Criș 1925	Casa de păstrare anonimă Orăștie 1925	Idem 1932
Casa	712.055,34	125.844,70	46.5671,39	549.877,10	444.667,79	45.024,00
Disp. la alte bănci	-	-	33.1274,77	-	155.777,55	-
Efecte în portofoliu	7.143.529,00	3.160.600,00	4.018.526,50	7.650.215,25	4.245.574,20	-
Efecte reescont.	-	-	-	599.700,00	-	-
Ef. publice și acțiuni	408.907,00	26.000,00	56913,25	34.000,00	446.500,85	44.732,00
Cnt. crt debitoare	309.982,75	-	4456951,20	1.691.812,00	2.878.505,56	-
Efecte scontate	-	-	-	-	-	20.476.827,00
Particip.	-	-	350.000,00	-	-	-

Acțiuni	-	79.500,00	-	-	-	-
Conturi de ordine	-	-	90.000,00	-	-	-
Cont. de valori div.	-	-	160.202,00	869.248,82	50.411,12	-
Conturi tranzit.	-	-	-	-	-	52.693,00
Imobile	900.887,77	-	74.500,00	40.000,00	128.842,62	427.000,00
Mobilier	-	-	100,00	100,00	1.000,00	1.000,00
Total	9.475.361,86	3.391.944,70	10.004.139,03	11.434.953,17	835.127.969,00	21.047.276,00
Pasive						
Cap.soc.	1.000.000,00	1.000.000,00	1.000.000,00	500.000,00	60.000,00	2.000.000,00
Fond de rezervă	165.000,00	-	150.000,00	500.000,00	275.588,00	814.956,00
Diverse fonduri	270.000,00	50.157,25	167.867,06	500.000,00	229.388,00	1.136.019,00
Cont.crt. creditoare	2.971.553,21	907.653,85	255.065,55	58.845,90	-	16.853.838,00
Dep.fruct.	3.697.414,68	-	7.448.142,54	8.424.902,01	7.407.772,13	-
Efecte reescont.	690.000,00	1.383.700,00	408.000,00	599.700,00	-	88.046,00
Div.nerid.	6.431,85	-	9.223,60	14900,00	11.189,50	-
Cont.de ordine	-	-	90.000,00	-	-	-
" de valori diverse	-	22.472,45	51.111,72	40000,00	171.872,85	132.886,00
Dobândă și reesc. anticipate	339.441,00	-	-	403120,56	-	21.531,00
Beneficiu	335.521,12	27.961,15	424.728,56	393.484,60	185.469,21	-
Total	9.475.361,86	3.391.944,70	10.004.139,03	11.434.953,17	8.351.279,69	21.047.276,00
Sursa docum.	Rusiescki, loc.cit	Idem	Idem	Idem	Idem	Statistica loc.cit.

SUR L'HISTORIQUE DU CREDIT ROUMAIN DE DEPARTEMENT DE HUNEDOARA (1885-1948)**Résumé**

Une partie constituante et importante de la vie économique du département de Hunedoara, le crédit – avec tous ses implications – n'a pas constitué, jusqu'à maintenant, le sujet d'un ouvrage exhaustif.

L'étude est fondée sur un matériel des archives, inédit. Ce sont présentées des données concernant la fondation, l'activité et la disparition des institutions de crédit, soit par la faillite, soit par la fusion avec des banques plus fortes ou par la nationalisation qui a eu lieu en 1948.

L'article a une partie introductive qui présente les problèmes, en généralement, l'histoire des institutions – présentées en ordre alphabétique, dans les limites de la documentation dont nous avons à la disposition, un glossaire avec des mots de spécialité et XXV annexes avec les bilans pour chaque banque.

Aussi on présente l'activité bancaire avec tous ses aspects: la contribution à la constitution d'une catégorie des paysans propriétaires des surfaces moyens, le permanent aide accordé à l'activité culturelle des roumains, le soutien matériel des nombreuses actions bienfaites. Alors, sont présentées les pertes des banques roumaines à cause de la Loi de 7 avril 1934, concernant la suppression d'une partie des dettes vers les banques.